

intelligunt, & cognoscunt inluentiam, quam à primo recipiunt, quam cognoscendo del-
entantur. Tales ergo res propriasque primo, secundum q cognoscunt causam primam
creantem, siue causantem alia, & s'm quantitate illius cognitionis quàm habent de ipsa,
recipiunt ex ea influxionem, & delcendantur in eam. in causa prima, vel in influxione quam
recipiunt ex ipsa, sicut dictum est.

PROPOSITIO VIGESIMA QVINTA.

V B S T A N T I Æ vnitæ intellectuales non sunt generatæ
ex alia re, & omnis substantia flans per essentiam suam non est
generata ex alia re.

1 p'pōne
16. a.
1 p'pōne
14. l. m.

¶ Postquam Author comparavit inferiora ad superiora, & superiora ad inferiora. Nunc (vt
dicebatur) comparat vtr oia ad oia. Omnia aut creata, vtr pariter ex propositione præ-
cedenti, diuersificantur scdm esse vnitum, & multiplicatum, secundum esse corporale, &
sp'iale, secundum esse perpetuum, & t'pale. Agere ergo de comparatione, siue de habitu di-
nes oium ad oia, est agere de oibus diuersitatibus secundum quas sumuntur habitus di-
nes omnium. Anteq ergo diuidamus hanc partē dubitandū est de hmoi diuersitatibus.

¶ Dubitaret ergo forte aliquis vritum alio modo positi distingui hmoi diuersitates tadē
in p'pōne præcedenti q ibi disti ctæ sint, & quo magis accipiendum sit mors Authoris s'm
diuersitates illas. Dicendum q scdm triplicem cōparationē reſſ accipi p't itæ diuersita-
tes. In rebus n. inueniuntur cōpositio ex partibus naturæ, ex natura, & actu naturæ, & ex
natura, & accidentibus naturæ, Ex partibus quidem naturæ inuenitur cōpositio ex mate-
ria, & forma. Nam forma d' natura, & et materia d' natura, & ex his duabus naturis resig-
ter natura cōposita, cuius partes sunt materia, & forma. Talem aut cōpōna reſſimus
in oibus corporalibus. Oia n. corporalia hnt naturam, i. essentiam cōpositā ex materia,
& forma. Spiritualia aut sunt ipsa forma: pp quod hnt essentiam simplicem non cōpositā
ex duabus naturis. Scdā cōpositio reperita in rebus est ex natura, & actu naturæ, & talis
cōpositio est ex essentia, & esse quia esse est actus naturæ, & essentia: & talis cōpositio re-
peritur in oibus rebus autantis tam corporalibus q sp'ialibus. Tertia cōpositio est ex
natura, & accidentibus naturæ, & hæc t' cōpōt' reperitur in oibus creaturis. Solus n. Deus
est in quo nihil est, per accidens nisi omni aut alio ab ipso, est aliquid per accidē. Possumus
aut dicere q ista cōpositio, que est ex substantia, & accidentibus est quodāmodo vltor q
illa, que est ex essentia, & esse actuali. Nam nos distinguimus duplex esse actuale, vnum
speciei, & aliud individuū, scdm quod dicimus, q ipsi individuū, & ipsi cōpositio debentur
actuale esse. Est. n. ipſus s'p'iosus, & ipſus individuū habentis quidditatem esse quoddam
agūale quod d' esse existere, sed ipſe quidditates non sunt entia. existentes, & hntes esse
nūā per esse reſſ hntium quidditates (vt dicit Cōmentator in 7. metaph.) Distinguiamus quoq;
duplex accidens, v3 accidens sp'ie quod vocatur propriū, & accidens individuū qu' retinetur
sibi nomen eodē, & vocatum est accidens. Cōpositio ergo ex substantia, & accidente re-
peritur in substantia prima, quantum ad accidens individuū, & in subſta. quānt' ad acci-
dens sp'ie. Sed cōpō ex essentia, & esse non p'prie reperitur in substantiis scdā. Nam q'
intelligimus substantiam scdā i. ipsam vnitalem, nihil intelligimus de esse rei, inde est,
q' scientia non considerat de esse reſſ, considerat tñ de p'prietatibus reſſ. Hmoi ergo com-
posito, pp sui vnitatis scdā ex actu, & potentia cōpositio vocatur, vt dicamus q in crea-
turis cōpositio est triplex cōpositio, v3 ex materia, & forma, tanquā ex partibus com-
ponentibus naturā, ex esse & essentia, tanquā ex actu naturæ & natura, ex substantia & acci-
dentibus tanquā ex potentia & actu in qua oia alia cōprehenduntur: in prima aut diuisiōe nō
oia creata cōprehenduntur, nā in substantiis sp'ialibz nō est cōpositio ex materia & forma
(vt dicebat) sed hnt in eis suat duæ alię cōpōsitiones. His aut tribus cōpōsitionibz v3 ex ma-

B

Cō. 10.

C

teria & forma, & essentia & esse & vtr ex potentia & actu possumus adaptare oēs prædictas
diuersitates, vt dicimus q diuersitas que est p vnitū & multiplicatū inuitur rebus creatis
cōpositis ex esse & essentia, vt que hnt essentia idiosubibile est hnt esse vritum, quia talia
sunt vritū in sp'e, vt est vritū sol, & vritū luna, & vritū orbis saturni, & vritū coeli s'p'ierum, &
vritū intellectus in vna sp'e, quia oia ista hnt indissolubile essentiam a suo esse. Vritum aut
Deus posset facere præter istū ordinem, quem videmus, q' s'plura talia essent in eadem sp'e
prædictæ speculatio nō admittit. Rursus aut hnta nobilis esse, & nobilitatem essentiam modo
magis vritū recipiunt q recipiunt. Nam (vt patet q habita) intelligentes superiores hnt sp'es
magis vritas, & magis vritas q inferiores intelligentes: hnta vero essentiam dissolubile ab eē
plurificantur in eadem sp'e, & sunt corruptibilia vel partes corruptibilem. Aia n. humana et
si scdm suam substantiam non corrumpitur, est tñ pars hoīs corruptibilis. Recipere ergo vritū, &
multiplicare pōt inuiti essentia, & esse, recipere aut sp'ialiter & corporaliter pōt inuiti ma-
terie & forme, quam hnta formam in materia recipiunt corporaliter. Nam oia corpora & sola
corpora sunt cōposita ex materia & forma. Habentia itaq; formam in materia quia sunt
corporal (subiective loquēdo) semper corporaliter recipiunt, quia semper talibus receptionibus
subiicitur corpus. Vnde & anima nostra quia est forma in materia non recipit sp'ialiter nisi
ex parte qua excellit materiam. Vnde nisi haberet vritutem non organeam, cuiusmodi est
intellectus, qui nō est corpus nec virtus in corpore, sp'ialiter non recipiet (subiective lo-
quēdo) pollet aut recipere sp'ialiter ex nō recipiendi (sicut supra dicebamus) sensum sp'ia
liter recipere (subiective) tñ semper recipiet corporaliter, quia semper illis receptionibus
subiicitur corpus. Non hnta aut formam in materia cuiusmodi sunt sp'iales substantiæ sp'ia
liter recipiunt. Tertia aut cōpōsitioni ex potentia & actu inuitur tertia diuersitas ac-
cepta scdm æternitatem & temporalem. Nam æternitas mensurat esse, & tempus motū, esse aut
& motus differunt scdm potentiam & actum. Nam motus est actus entis in potentia scdm
q in potentia, esse aut est actus entis in actu, scdm q est in actu. Sic ergo possumus illæ diuer-
sitates adaptari & accipi. Tamen quia neq; hoo modo neq; præmissis modis videmur re-
oimo ad mentē a authoris licet bonum fuerit ista tractare quia multa scientia sunt ibi im-
plicata. Volimus aut nūc aliqd tractare de mat'e authoris: dicemus q p' recipere corporaliter
& sp'ialiter Author intēdit corruptibile & i corruptibile nā corruptibilia recipiunt corporali-
ter, que aut non sunt corruptibilia, sed in corruptibilia recipiunt sp'ialiter, vt intelligentię
anime coherum, & etiam intellectus nosſer, quia etiam ipſe est incorruptibilis, vel etiam
sunt (secundum philosophoſ & mentem) cōmūda essentia liter sp'itualibus, vt si p'prie
lectia corpora. Per recipere ergo sp'ialiter & corporaliter videtur a uitor intelligere
corruptibile & in corruptibile, vel generabile & in generabile. Per recipere autem vritū,
& multiplicare Author intelligit simplex & cōpositum: Quia simplicia recipiunt vritū,
& cōposita multiplicata: sed q recipere: receptione æternitatis & temporali intelligit Author
æterna & temporalia vel intelligit ea que mensurantur æternitate & tempore. Non est au-
tem idem (secundum hanc a authorem) mensurari æternitate & tempore, & esse corruptibi-
le & in corruptibile. Nam ipsūm corpus supercoeleste quod est in corruptibile ille Author
collocat sub tempore (vt patet ibi in 30. p'pōsitione) quod quomodo si suat dice-
tur. Aduertendum tamen quod cum ille Author principaliter intendat agere de vnitæ
salubis causis, cuiusmodi sunt deus intelligentię, & animę colorum que sunt corruptibiles
& ingenerabiles, & que sunt quid simplicis: deo principalis agit de ipſo in generabili & i-
corruptibili, & de ipsi rebus simplicibus. Si aut aliquid dicit de ipſis corruptibilibz hoc fa-
cit dicitur in ordine ad ipsa incorruptibilia: propter hoc etiam nunc agere intendens vtr
de habitudinibus reſſ tria facit, quia primo de ingenerabili & in corruptibili, scdā agit de
ipſis simplicibus rebus & tertio agit de temporalibus & æternis. Scdā ibi (omnis substantia
prīmā tria facit. Quia primo agit de ipſo i generabili, scdā de incorruptibili. Et tertio ex cōſe-
quenti aliqua dicit de ipſo corruptibili. Scdā ibi (ois substantia) i p'pōsitione 25. p'pōsitionis. Ter-

In p'pō
10. A.
D

In p'pō
t'ic. 2. 4.

E

ibidā lo-
gum.
R

quis aut tribus cōpōsitionibz v3 ex ma-
teria & forma, & essentia & esse & vtr ex potentia & actu possumus adaptare oēs prædictas
diuersitates, vt dicimus q diuersitas que est p vnitū & multiplicatū inuitur rebus creatis
cōpositis ex esse & essentia, vt que hnt essentia idiosubibile est hnt esse vritum, quia talia
sunt vritū in sp'e, vt est vritū sol, & vritū luna, & vritū orbis saturni, & vritū coeli s'p'ierum, &
vritū intellectus in vna sp'e, quia oia ista hnt indissolubile essentiam a suo esse. Vritum aut
Deus posset facere præter istū ordinem, quem videmus, q' s'plura talia essent in eadem sp'e
prædictæ speculatio nō admittit. Rursus aut hnta nobilis esse, & nobilitatem essentiam modo
magis vritū recipiunt q recipiunt. Nam (vt patet q habita) intelligentes superiores hnt sp'es
magis vritas, & magis vritas q inferiores intelligentes: hnta vero essentiam dissolubile ab eē
plurificantur in eadem sp'e, & sunt corruptibilia vel partes corruptibilem. Aia n. humana et
si scdm suam substantiam non corrumpitur, est tñ pars hoīs corruptibilis. Recipere ergo vritū, &
multiplicare pōt inuiti essentia, & esse, recipere aut sp'ialiter & corporaliter pōt inuiti ma-
terie & forme, quam hnta formam in materia recipiunt corporaliter. Nam oia corpora & sola
corpora sunt cōposita ex materia & forma. Habentia itaq; formam in materia quia sunt
corporal (subiective loquēdo) semper corporaliter recipiunt, quia semper talibus receptionibus
subiicitur corpus. Vnde & anima nostra quia est forma in materia non recipit sp'ialiter nisi
ex parte qua excellit materiam. Vnde nisi haberet vritutem non organeam, cuiusmodi est
intellectus, qui nō est corpus nec virtus in corpore, sp'ialiter non recipiet (subiective lo-
quēdo) pollet aut recipere sp'ialiter ex nō recipiendi (sicut supra dicebamus) sensum sp'ia
liter recipere (subiective) tñ semper recipiet corporaliter, quia semper illis receptionibus
subiicitur corpus. Non hnta aut formam in materia cuiusmodi sunt sp'iales substantiæ sp'ia
liter recipiunt. Tertia aut cōpōsitioni ex potentia & actu inuitur tertia diuersitas ac-
cepta scdm æternitatem & temporalem. Nam æternitas mensurat esse, & tempus motū, esse aut
& motus differunt scdm potentiam & actum. Nam motus est actus entis in potentia scdm
q in potentia, esse aut est actus entis in actu, scdm q est in actu. Sic ergo possumus illæ diuer-
sitates adaptari & accipi. Tamen quia neq; hoo modo neq; præmissis modis videmur re-
oimo ad mentē a authoris licet bonum fuerit ista tractare quia multa scientia sunt ibi im-
plicata. Volimus aut nūc aliqd tractare de mat'e authoris: dicemus q p' recipere corporaliter
& sp'ialiter Author intēdit corruptibile & i corruptibile nā corruptibilia recipiunt corporali-
ter, que aut non sunt corruptibilia, sed in corruptibilia recipiunt sp'ialiter, vt intelligentię
anime coherum, & etiam intellectus nosſer, quia etiam ipſe est incorruptibilis, vel etiam
sunt (secundum philosophoſ & mentem) cōmūda essentia liter sp'itualibus, vt si p'prie
lectia corpora. Per recipere ergo sp'ialiter & corporaliter videtur a uitor intelligere
corruptibile & in corruptibile, vel generabile & in generabile. Per recipere autem vritū,
& multiplicare Author intelligit simplex & cōpositum: Quia simplicia recipiunt vritū,
& cōposita multiplicata: sed q recipere: receptione æternitatis & temporali intelligit Author
æterna & temporalia vel intelligit ea que mensurantur æternitate & tempore. Non est au-
tem idem (secundum hanc a authorem) mensurari æternitate & tempore, & esse corruptibi-
le & in corruptibile. Nam ipsūm corpus supercoeleste quod est in corruptibile ille Author
collocat sub tempore (vt patet ibi in 30. p'pōsitione) quod quomodo si suat dice-
tur. Aduertendum tamen quod cum ille Author principaliter intendat agere de vnitæ
salubis causis, cuiusmodi sunt deus intelligentię, & animę colorum que sunt corruptibiles
& ingenerabiles, & que sunt quid simplicis: deo principalis agit de ipſo in generabili & i-
corruptibili, & de ipsi rebus simplicibus. Si aut aliquid dicit de ipſis corruptibilibz hoc fa-
cit dicitur in ordine ad ipsa incorruptibilia: propter hoc etiam nunc agere intendens vtr
de habitudinibus reſſ tria facit, quia primo de ingenerabili & in corruptibili, scdā agit de
ipſis simplicibus rebus & tertio agit de temporalibus & æternis. Scdā ibi (omnis substantia
prīmā tria facit. Quia primo agit de ipſo i generabili, scdā de incorruptibili. Et tertio ex cōſe-
quenti aliqua dicit de ipſo corruptibili. Scdā ibi (ois substantia) i p'pōsitione 25. p'pōsitionis. Ter-

Propōnis Vigesima quinta.

ta ibi omnis substantia destrahibilis) in principio. 27. propōnis. Circa primum duo faciē
 Qui primo præmittit propōnem quandam. Secundo propōnem illam declarat & manife-
 stat. ibi (q̄ si aliquis dicat) in proponendo aut propōnem intendit ealem rōnem. Omnis
 substantia hanc per essentiam suam non est gēata ex alia re; substantiæ vitæ intellectuales
 sunt hanc per essentiam suam. Ergo substantiæ vitæ intellectuales non sunt gēate ex
 alia re. De hac aut rōne in propōne proponit conclusionem, & maiorem tacet aut minorē.
 At ergo q̄ (substantiæ vitæ intellectuales non sunt gēate ex alia re) hæc est conclusio.
 Et subdit q̄ (& omnis substantia hanc per essentiam suam non est gēata ex alia re) hæc est
 maior (vt patet in ratione nunc facta). ¶ Notandum aut q̄ quantum ad secundā partē
 propōnis quæ cōtinet maiore inuenitur hæc propōitio in libro Procli. Propōitio. 45. sub
 his verbis. Oē antipositio ingēabile est. Idē est aut antipositio q̄ p̄ se subsistēs; idē est p̄
 se subsistēs; q̄ hanc p̄ essentia suā. Quare secunda pars huius propōis oīso recedit ad verbis. q̄ p̄
 se subsistēs; et forte aliquis quid sit esse vitam, vel quid sit esse substantiam vitam. Dicē-
 dum q̄ scđm phylosophum in secundo de aīa, Triplex est substantia materia, forma, & cō-
 positum, & scđm Commentatorem subā per prius dī de forma. Esse ergo substantiam vitam
 est hęc formam vitam. Forma aut dicitur de ipsā sp̄e. Nam idem est forma, & sp̄s, vt no-
 men pro noīe ponamus. Hęc aut sp̄em vitam, est non multiplicari scđm sp̄em for-
 ma vero gnis non est forma vna, est namq; forma gnis idem, q̄ forma speciei, Genus. n. in
 sp̄e non est aliud q̄ sp̄s. Et inde est q̄ nihil est in gñe quod non sit in aliqua eius specie.
 Propter qđ non op̄s hic loqui de substantia vitæ, vt dicamus illas esse substantias vitas,
 quæ non multiplicantur secundum formam in eadem gñe. Sed dicendum q̄ illę sunt sub-
 stantiæ vitæ, quæ scđm formam non multiplicantur in eadem sp̄e. Sed non multiplicari
 secundum formam in eadem sp̄e est dupl. vel ex parte forme, & per se, vel ex parte mate-
 rię, & per accidens. Ex parte quidem forme, & per se non multiplicantur in eadem sp̄e,
 quæ non hñt formam in materia, sed sunt formæ per se existentes talia. n. ex parte ipsius, &
 per se non multiplicantur in eadem sp̄e quia q̄ forma dividitur hoc est per materiam, Pro-
 quanto. Sin diuersis partibus materię recipiuntur diuersæ formę (Ideo dicit 7. metaph. q̄
 forma non dividitur, nisi per materiam. Dicemus aut q̄ hęc formę in materia per se, &
 secundum hunc ordinem quem videmus. Vtrum aut Deus possit facere præter hunc or-
 dine inuestigare non est pñtis speculationis. Secundo modo pot̄ contingere, q̄ aliquid nō
 multiplicetur secundum formam in eadem specie per accidens ex parte materię, si consistit
 ex tota materia sua. Nam oīs forma in materia (vt declarari h̄ in primo celi, & mundi)
 quantum est de se est multiplicabilis, si aut non multiplicatur hoc est per accidens, vt puta
 si consistit ex tota materia sua, inde est q̄ est tantum vnus sol (vt dicebatur) in specie solis
 quia consistit ex tota materia sua. Similiter si malus consistat ex tota materia sua, non efficit
 nisi vnus malus in specie mali.

T. c. 17.
 ¶ Vterius forte dubitaret aliquis quid sit stare per essentiam suam, Et videtur q̄ oīs sub-
 composita sit hanc per essentiam suam. Nam (vt dicebatur) idem appellat Proclus antipō-
 sitioni. i. per se subsistēs qđ appellat hic auctor per essentia suam hanc. Cū ergo indiditū
 substantiæ sit per se subsistēs, quia oīa alia a primis substantiis sunt in ipsis primis substan-
 tiis; primę aut substantię non sunt in alijs, sed p̄ se, & principali, & maxime dīr sube: vt
 declarari h̄ in prædicamentis. Quia ergo sic est individua, & primę substantiæ, quę sunt
 compositę maxime debent dici hanc per essentiam suā. Dicendam q̄ substantia hanc per
 essentiam suam est simpliciter non diuisa. Et ideo dī in 28. propōne huius libri, q̄ oīs substā-
 tia hanc per essentiam suam est simpliciter, & non dividitur. Substantia aut simpliciter, & non
 diuisa est forma non recepta in materia. Nam (scđm istam naturę curiam quem videmus)
 non reperitur materia sine forma: sed hęc reperitur forma non in materia. Quia nulla
 sp̄ialis substantia alienius materię inuenitur fundamentum, vt dicit Boetius in intellectualem. n.
 substantiæ sunt ceteræ præter oēam materiam, & sensibile, & intelligibile, vt vult phylosophus

Propō Vigesima quinta.

in oēano metaphysices. Substantia ergo hanc per essentiam suam non est materia per se
 existens, quia tale quid non reperitur in rerum natura; sed est forma per se existens non re-
 cepta in materia; quia si hanc per essentiam suam est substantia simplex non diuisa, oportet
 q̄ omne tale sit forma non recepta in materia. Possunt aut duplici via declarare, quare
 substantia, quæ est forma non recepta in materia dī esse hanc per essentiam suam. Quæ
 prima sanitur ex parte materię. Secunda vero ex parte ipsius forme. Prima via sic patet.
 Nam compositum ex materia, & forma si dī hanc per essentiam suam hoc modo verificat
 sicut dī mouere se ipsum. Non aut aīal seipsum mouet, ita q̄ nulla pars moueat nullam
 partem, sed aīal rōne vnus vnus partē rōne atq; est mouens, & rōne alienus. s. corporis est
 quid motum. Concedimus enim q̄ animal seipsum mouet, sed hoc non est per se, & primo,
 sed quia ibi vna pars mouet aliam partem. Sic etiam & si aliquo modo concedimus, quōd
 substantia composita sit per se existens; hoc non est secundum se totam, ita q̄ nulla pars sit
 in alia parte. Immo oportet q̄ vna eius pars sit in alia parte cum omne tale sit cōpositum
 ex materia, & forma, & habeat formam in materia. Si ergo competat sube compositę non
 esse in alio, hoc non est fm se totam, sed in quantilibet sui partem; sed hoc est quia non h̄
 materiam in alio receptam. Est. n. materia oīum aliorum fundamentum. Vnde & in pri-
 mo metaphysiceundum translationem aīaliam materiam vocatur fundamentum naturę.
 Secundo hoc idem p̄ ex parte forme, q̄ substantia cōposita non debeat dici per se hanc,
 sicut per essentiam suam hanc. Nam ea quæ competunt rei ratione forme dicuntur com-
 petere ei per se. In substantia aut composita forma recipitur in materia, materia aut non
 recipitur in alio tangi in subiecto; & quia materia non est recepta in alio, consequens est q̄
 totum hoc. s. forma & materia non sunt recepta in alio. Ideo dī substantia composita esse
 per se subsistens, & non esse in alio; quia forma, & materia non sunt in alio; sed hoc non est
 ratione forme cum forma sit recepta in materia, quod rōne materię, quę (vt dicebatur) non
 est recepta in alio. Dicemus ergo q̄ esse in alio (quantum ad p̄terius sp̄es) est dupl. vel
 tangi in toto vel tangi in subiecto; & accipitur subiecti large, ita vt & ipsa forma possit dici
 esse in materia tangi in subiecto. Nam materia ipsa large subiectum dī. Si aut accipiamus
 esse in alio tanquam in toto; sic nec materia est per se, nec forma est per se, sed ambo sunt
 in substantia composita tanquam partes in toto; sed sic non loquimur de esse per se. Sed si
 accipiamus esse in alio tanquam in subiecto, vel tanquam in fundamento; sic materia non est
 in alio, sed ipsa est aliorum fundamentum; & quia materia non est sic in alio, ideo substantia
 composita ex materia, & forma non est in alio. Sed q̄ non sit in alio competit sibi (vt patet
 perhabita) non ratione forme, sed ratione materię; ideo non competit ei per se. Sed substā-
 tia quę est forma non recepta in alio dicitur per se hanc, & existere non in alio; & hoc cō-
 petit ei per se quia competit ei ratione forme.

T. c. 17.
 ¶ Vterius forte dubitaret aliquis quid sit substantiæ vitæ sunt generatę ex re alia. Dicendū
 q̄ (vt. s. diximus) subā vitæ vocari pot̄ quæ fm formam in eadem sp̄e non plurificatur qđ
 materia vel per accidens, & rōne materię, vt quā res consistit ex tota materia sua, quōlibet
 enim horum posito non est nisi vnus tale in specie tali, quocumq; autem modo res sit vai-
 ta non erit generata ex re alia. Nam si res sit vitæ per se, & ratione forme, nō poterit ef-
 se generata ex re alia. Quia omne generabile habet materiam partem sui, non eam gene-
 ratur forma, nec materia, sed compositum ex vtroq;. Illud enim quod est forma per se
 hanc (quia non habet materiam partem sui) ideo est quid generabile. Immo (si attendamus
 ad formam verborū) eternum est, illud quod est sic vitæ, quia quod est forma non est in
 materia non est gēatum ex re alia. Nam hoc imparet gēari ex re alia, q̄ quā materia, quę
 est sub forma vnus efficitur sub forma alienius; oē aut tale h̄ materiam partē sui. Res ergo
 vitæ (quę est forma per se hanc) ex alia re generari non potest. Rursus si contingat talis
 vitæ ex parte materię, ut ideo sit res vitæ non multiplicata sub eadem sp̄e, quia consistit
 ex tota materia sua etiam ex alia re gēari non pot̄, nam si posset tale sic constans ex tota

T. c. 16.
 X

Dubus
 vīs pro-
 positum
 declarat.
 P̄ia via.

T. c. 17.
 Sōda via

L

T. c. 18.
 ¶ Vterius forte dubitaret aliquis quid sit stare per essentiam suam, Et videtur q̄ oīs sub-
 composita sit hanc per essentiam suam. Nam (vt dicebatur) idem appellat Proclus antipō-
 sitioni. i. per se subsistēs qđ appellat hic auctor per essentia suam hanc. Cū ergo indiditū
 substantiæ sit per se subsistēs, quia oīa alia a primis substantiis sunt in ipsis primis substan-
 tiis; primę aut substantię non sunt in alijs, sed p̄ se, & principali, & maxime dīr sube: vt
 declarari h̄ in prædicamentis. Quia ergo sic est individua, & primę substantiæ, quę sunt
 compositę maxime debent dici hanc per essentiam suā. Dicendam q̄ substantia hanc per
 essentiam suam est simpliciter non diuisa. Et ideo dī in 28. propōne huius libri, q̄ oīs substā-
 tia hanc per essentiam suam est simpliciter, & non dividitur. Substantia aut simpliciter, & non
 diuisa est forma non recepta in materia. Nam (scđm istam naturę curiam quem videmus)
 non reperitur materia sine forma: sed hęc reperitur forma non in materia. Quia nulla
 sp̄ialis substantia alienius materię inuenitur fundamentum, vt dicit Boetius in intellectualem. n.
 substantiæ sunt ceteræ præter oēam materiam, & sensibile, & intelligibile, vt vult phylosophus

Supra h.
 Ibidem.

M

Propōnis Vigefimæ quintæ Cōmentum.

N

matéria ſua, ex alia regenerari, vel aliud generari ex ipſo . Tunc cōmunicaret cū alio materia. Nam vna & eadem materia eſt oīum habentium tranſmutationem ad ſe inuicē, hoc aut poſito nō conſtaret ex tota materia ſua: quia quæ cōmunicant cum alijs in materia non conſtant ex tota materia ſua. Aduertendum autē q̄ cum dicimus rem conſtare ex tota materia ſua, non loquimur de materia accepta oīno ſm ſuam nudam eſſentia: quia ſic ſolum vnicuſcum conſtaret ex tota materia ſua: hoc enim nō ſol, vel luna, vel quodcuſq; aliud non conſtat ex tota materia ſua quia ſi eſſet materia quæ eſt ſub forma ſolis oīno nuda, & abſoluta ab oī forma (quia eſſet potentia pura) non haberet p̄ quid differret a materia cunctiq; alerius corporis ſic nude accepta. Sed dē ſol conſtare ex tota materia ſua, quia (ſm naturę curſum) nihil de materia quæ eſt ſub forma ſolis pot eſſe ſub forma alterius, & nihil de materia quæ eſt ſub forma cuiuſvis alerius corporis pot eſſe ſub forma ſolis. Vnde tota materia quæ pot eſſe ſub forma ſolis eſt ſub ipſa forma ſolis. Dē ergo ſol conſtare ex tota materia ſua, quia habet totam materiā quam pot habere: Q. uod aut eſt tale ſcđm naturę curſū, non eſt generatum ex re alia: quæ oī tale eſt in generabile & in corruptibile. Pater ergo q̄ oīs ſubſtā vnitæ & nō multiplicatę ſub eadem ſpecie non ſunt generatę ex re alia, ſine cōtingat huius vnitās ex parte formę, ſive ex parte materię. Ex quo apparet q̄ ſubſtans p̄ eſſentiam ſiam quia habet vnitatem ſecundum formam, cum ſit forma non recepta in materia, non eſt res generata ex re alia, ſubſtantiā ergo vnitā non eſt generata ex re alia quod eſt prima pars propoſitionis. Nā ſubſtantiā ſans per eſſentiam ſiam eſt forma non recepta in materia quod autem eſt tale, eſt quid vnitum, non generatum ex re alia, vt eſt p̄ habitū manifeſtum.

¶ Vltentis forte dubitaret aliquis vtrum oīs ſubſtā intellectuales ſint vnitę. Dicendum q̄ in reſoluitale pot accipi large & proprie. Nam pprie dē ſubſtā intellectuales dē intelligit ſine diſcurſu. Et inde eſt q̄ cognitio p̄ principiorum ad quæ non eſt rō, & in quæ nā cognitio terminatur ſine diſcurſu pprie ſunt intellectuales. Aīe vero humanę, ſive ipſi homines quæ intelligunt cum diſcurſu, proprie non ſunt intellectuales ſed rationales ſcđg ſunt. Hoc enim modo rōnari eſt cum diſcurſu intelligere. Sed ſi accipiamus intellectuale large, ſic ipſę ſubſtā rōnales poſſunt dici intellectuales. Homo ergo ſcđm hoc eſt ſubſtā intellectuales. Cum ergo quæritur vtrum oīs ſubſtā intellectuales ſint vnitę, ſunt non multiplicatę ſcđm eandem formā vel ſpeciem. Dicitur q̄ ſi accipiatur intellectuale large prout rōnale dē intellectuale & pur homo pot dici intellectuales: tunc nō oīs ſubſtā intellectuales eſt vnitā, nec oīs ſubſtantiā intellectuales eſt non generata ex re alia. Nam hō hoc modo eſt ſubſtā intellectuales & nō eſt vnitus. Immo eſt multiplicatus in eadem ſpecie, & eſt generatus ex re alia, quia hō generat oīs ſubſtā intellectuales ſunt vnitę, quia quæ non intelligunt cum diſcurſu, vt ſunt intellectuales & anime cœlorum non multiplicantur in eadem ſpecie. Signāter ergo forte Author hęc duo coniuuauit ſcilicet vnitum cum intellectuāli, quia ſubſtantię intellectuales vnitę (cuius modi ſunt intellectuales, & anime cœlorum non intellectuales) quia ſubſtantię intellectuales vnitę (cuius modi ſunt intellectuales, & anime cœlorum non intellectuales) non poſſunt. Accipiendo vero intellectuāle large tunc vt dictum eſt ſubſtantię intellectuales non ſunt vnitę ſed multiplicatę ſub eadem ſpecie, huiusmodi ſunt homines, qui ex alia re poſſunt generari quia habent materiam partem ſui. ¶ Deinde cum dicitur.

COMMENTVM Propōnis Vigefimæ quintæ.

QUIA ſi quis dicat poſſibile eſt quod ſit generata ex alia re, & proculdubio eſt ſubſtantiā illa diminuta indigens vt compleat eam illud ex quo generatur.

¶ Propoſitiā propoſitiōe declarat eam, Circa quod quatuor ſcđit. Quia primo præmitit quamdam veritatem. Scđo ex veritate præmiſſa ſine præpoſitiā declarat intentum. Tertio remouet quamdam

Propōnis Vigefimæ quintæ Cōmentum.

89

quandam cauillationem ſine reſponderet cuidam tacite queſtioni. Quarto & vltimo epilogat circa determinatā. Secunda ibi (& ſignificatio illius) i. certitudinē (non ſic eandē) Quarta ibi (ſam ergo manifeſtum eſt) Continuetur autē ſic licet. Bene dictum eſt quod ſubſtantiā intellectuales eſt vnitā, quia oīs ſubſtantiā eſt ſans per eſſentiam ſiam, iteo nō eſt generata ex re alia (quia ſi quis dicit poſſibile eſt quod dē ſimple eſt ſubſtantiā (ſit generata ex alia re. Proculdubio eſt ſubſtantiā illa diminuta indigens vt compleat eam illud, ex quo generatur.) Hęc eſt ergo veritas quam præmitit, quod ſi ſubſtantiā ſans per eſſentiam ſiam eſt generata ex alia re: tunc talis ſubſtantiā eſt diminuta, & indiget vt illud ex quo generatur, vt ſuum generans cōpleret eam. ¶ Deinde cum dicitur.

SECUNDA Pars Principalis Cōmenti.

ET ſignificatio illius eſt generatio ipſa, quod eſt quia generatio vnitus eſt vniſi via ex diminutione ad complementum. Nam ſi inueniatur reſ non indigens in generatione ſua in forma ſua, & in ſua formatione re alia niſiſſe, & eſt ipſa cauſa formationis ſuę, & completa & integra ſemper.

¶ Ex propoſitiā veritate declarat intentum dicens. (& ſignificatio illius) . ſ. quod res generata ſit res determinata (eſt generatio ipſa) quæ ſi dicitur quod ipſa generatio ſignificat & declarata hoc quod dē eſt generata ſit res determinata. (quod eſt quia generatio non eſt niſi via ex diminutione ad complementum) ita ergo generatio via ad eſſē, & via ad complementum. Et ſubdit. (ſua ſano conueniens in generatione ſua, ſin forma ſua, & in ſua formatione) eſt niſi ſcđg eſt ar ipſa cauſa formationis ſuę (&) eſt (completa & integra ſemper.) ¶ Nō eſt dicitur quod quod ex veritate propoſitiā quod res generata ex alia re eſt diminuta, quæ vt inueniatur in parte, in hac ſecunda parte Author ſcđm vnitatem prout propoſitiā arguit. Si res generata ex re alia eſt diminuta, quod ipſa generatio officina eſt, cum generatione ſua ad complementum, illa res ſemper eſt completa, & integra p̄ ſe ipſam aut ſupplenda eſt ratio. Ergo talis res cum ſit completa & integra, & non ſit diminuta, quæ vt inueniatur in parte, in hac ſecunda parte Author ſcđm vnitatem prout propoſitiā arguit. Si res generata ex re alia, & in ſua formatione pot intelligi dupliciter, vt vel eſt effectus vel cauſa, & non indiget alia formatione formati. Sed ſi formati ipſa eſt effectus, formatio cauſa quia eſt ipſa forma ad quæ tamē alia eſt efficiens quia indiget prima alia vt quæ eſt prodyſis. Poſſet ergo ſic rōnari ratio ex verbis authoris illud quod eſt ipſa forma & nō indiget alia formati: in diſi formatione eſt illud eſt ſemper in regum & cōſpiciunt, & non eſt generatiua ex re alia, cum nullum tale ſit diminutum nec procedat cōdinatione ad cōplementum. Omnis autē ſubſtantiā ſans per eſſentiam ſiam eſt huiusmodi, vno & cetera. ¶ Nota autē virtus rationis (vt patet) cōſtituitur in ſua cauſa formati in ſua forma, & in ſua formatione eſt ſemper integra & completa Sed de hoc in ſequenti propoſitiōe præcipitur. ¶ Deinde cum dicitur.

TERTIA Pars Principalis Cōmenti.

ET non ſit cauſa formationis ſuę & ſui complementi niſi per ratiōnem ad cauſam ſuam ſemper. Illa ergo comparatio eſt formationis eius, & ipſius complementum ſimil.

5

Propōnis Vigēsimæ quintæ Cōmentum.

Remonet quendam cauillationem, vel responderet cuidā traxit quæstioni. *Folletia.* quis cauillare vel possit obijcere quod si substantia flans per essentiam suam cuiusmodi sunt intelligentē & anime ecelorū, quæ sunt formæ non in materia non indigent alia causā, ergo talia non dependent ex causā prima. Ad quod remouendum, aliq̄ quod talia dependent a causā prima: talia. n. non indigent alia causā formaliter, quia inuicē ipsa forma, & indigent tamen causā producentē, & conseruantē, quare dependent a causā prima. Ideo. ait q̄ (& non fit causā formatiōnis suæ & completētī suū, nisi per relationem ad eam suam temper.) Res. n. materiales indigent & alia causā formaliter, & alia causā efficiētē, & res quæ est ipsā forma, non indigent alia causā, nisi causā sua efficiētē, non autē indigent alia causā formaliter. Nam in talibus causā formatiōnis suæ, & completētia uel semper est per relationem solū ad eam suam simple efficiētē non ad aliā causā formaliter, & subdit quod (illa ergo cōparatio) ad suam eam efficiētē (est formatio eius) .i. substantiæ flantis per essentiam suam (& est ipsius complementum finitū.)

Dubietur forte aliquis quō substantia flans per essentiam suā non habet causā formatiōnis suæ nisi per relationem ad causā suā, & quomodo illa relatio est semper, & quō illa relatio & illa cōparatio est formatio eius & ipsius complementū finitū. Dicendum q̄ triplex data est differentia inter rem materiam & rem flantem per essentiam suam. Nam res materiales indiget (vt dictum est) non solum alia causā efficiētē, sed etiam alia causā formaliter. Nam huiusmodi res non est ipsā forma, sed perficitur per formā. Habet ergo res materiales relationem ad aliam eam efficiētē & ad aliam causā formalē. Sed res quæ est ipsā forma per se existens non habet relationem ad aliam eam nisi ad suam causā efficiētē, non autē ad aliam causā formalē, cum sit ipsā forma. Restat huiusmodi relatio quam habet res materialis ad suam causā efficiētē non oportet quod sit semper, & quia non oportet quod semper habeat relatio nē ad suam formā, nec oportet q̄ semper sit coniuncta suæ formæ. Potest. n. deuenio uoluptate esse, & deuenio sequitur sanam. Et quia non habet semper talis res relationem ad formam suā, nec semper existens ipsa forma: ideo non semper habet relationē ad suam causā efficiētē, quia relatio ad aliam eam est mediante forma. sed substantia per se flans (quæ est ipsā forma) semper habet relationē ad formam, vel semper est coniuncta suæ formæ: quia semper est eadem substantia. Et per consequens semper habet relationē ad suam causā efficiētē, quia relatio ad aliam eam nisi ad eam suam efficiētē, non autem ad aliam causā formalē. Et habet quendam relationem habet semper. Tertio differre res flans per essentiam suā a re materiali quia huiusmodi cōparatio & relatio ad suam eam est relatio. citis, & cōplementum ipsius finitū. Res autem materiales sunt prius in potentia & postea sunt in actu. Cum ergo sunt in potentia, habent quendam relationem potentiam ad suam eam: quæ relatio non est formatio neq; complementū ipsarum, sed res materiales & per se flantes (quia nō prius fuerunt in potentia & postea in actu) flant est haberent relationem ad suam eam, habuerunt finitū perfectionē & cōplementum. Non. n. habuerunt huiusmodi relationē prius in potentia & postea in actu, quia nec prius fuerunt in potentia & postea in actu. Sed absq; eo q̄ prius fuerunt in potentia materialiter fuerunt id quod sunt per essentiam suam. Ergo huiusmodi substantiæ non habent relationem ad aliam eam nisi ad efficiētē: & semper habuerunt talem relationem, ita q̄ non prius fuerunt in potentia, & postea in actu: sed res suam complementum acceperunt finitū. Si autē aliquod est dubium in his dictis indequæ sit propositione declarabitur. Deinde cum dicit.

Iam ergo manifestum est, q̄ omnis substantia flans per essentiam suam est non generata ex alia re.

Epilogat circūdeterminata dicens. (Iam ergo manifestū est, quod omnis substantia flans per essentiam suam est non generata ex alia re.)

Propō Vigēsimæ sextæ, PROPOSITIO VIGESMASEXTA.

Minis substantia flans per se ipsa, quæ est non cadet sub corruptione.

Postq̄ Author determinauit de ingenerabili. In parte ista (vt dicebat) determinat de incorruptibili. Circa q̄ duo facti, quia primo proponit propositionem quandā. Secundo subiungit ipsius propōnis declarationē. bi (si autē aliquis.) Dicit ergo q̄ (omnis substantia flans per se ipsam est non cadens sub corruptione) idem. n. appellat huiusmodi Author substantiā flare per se ipsam, quod supra appellauit flare per essentiam suam. In respondendum autē q̄ (vt declarari habet in libro de generatione) semper generatio uinis est corruptio alterius. quod ergo non cadit sub generatione: & quia libro. 1. substantia flans per essentiam suam non cadit sub corruptione: & quia libro. 1. alia re: consequens est q̄ non cadat sub corruptione, quia non est generata ex T. cō. 17. Notandum etiam q̄ hanc eandem propōnem ponit Proclus. 8. 6. Propōne sui libri sub his uerbis, omne antipostaton i. omne per se existens incorruptibile est.

Dubietur forte aliquis vade sequatur hec consequentia, q̄ si per se existens sine flans per essentiam suā non est generatum ex re alia, q̄ non possit corruptum in rem alia. Dicendū q̄ si aliquid pot̄ corrupti in rem aliam cōmunicat eū re alia in materia, qua hoc posito materia illius pot̄ esse sub forma alterius, quod non esset nisi cōmunicaret cum re alia in materia prout materia est subiectū generationis & corruptionis. Omne autē quod cōmunicat cum alio in materia, prout materia est subiectū generationis & corruptionis est generabile & corruptibile. Si ergo substantia per se flans possit corrupti in rem alia, ellet generata ex re alia: quia cōmunicaret eū alio in materia, prout materia est subiectū generationis & corruptionis. Cum ergo substantia per se flans nō habeat materiā prout sui (quia est forma non in materia) nec potest cadere sub generatione, nec potest esse generata ex re alia, (vt dicebat propōsio precedens) nec potest cadere sub corruptione: quia non potest corruptum in rem aliam. vt dicit propōsio ista.

Vicarius forte dubietur aliquis vtrum oīno idē sit substantiā flare per essentiam suam (vt dicebat propō precedens) & substantiā flare per se ipsam, vt dicit propō p̄posita. Dicendū q̄ fm rem vnu est idem q̄d aliud. Pōt nō assignari dīam fm reōem inter vnu & aliud. Nū si consideramus ipsam esse. sic substantiæ quæ sunt formæ per se existentes dīr flare per se flare, res aut materiales non. Primum p̄ter. Nam essentia dīcta est ab esse, vel quia est in potentia ad esse, vel quia est illud a quo fluit esse. Esse. n. per se & p̄io fluit a forma, ex cōsequenti aut pot̄ fluere a materia. Nā formæ materiales eo ipso q̄ non p̄t esse sine propōnis materijs ad esse eorum faciunt materia. Nā sicut sanamur non solū sanitate, sed etiā corpore (vt dicit in. 2. de anima) eo ipso q̄ sanitas non hēt esse nisi in corpore. flus sanādi nō solū est a sanitate, sed etiā a corpore sic (quia forma materialis non hēt esse nisi in p̄ria materia) esse nō solū est ab hmoi forma, sed etiā a materia. In rebus ergo materialibus esse est a tota essentia cōposita ex materia & forma, principalis nā est a forma q̄ a materia: ita q̄ forma est principalior pars essentia & magis faciens ad esse q̄ materia. Ille ergo res dīr flare per essentiam suā: quæ flant per id quod principaliter pertinet ad essentiam, & a quo principalis fluit esse: hmoi est essentia, & a quo principaliter fluit esse: cuiusmodi est forma non est q̄ se flans, sed in materia recepta. Nequaquam res debet esse essentia: quia illud q̄d in eis principaliter p̄inet ad essentia, & a quo principaliter fluit esse: essentia: quia illud q̄d principaliter pertinet ad essentiam nō est per se flans, sed in alio receptum. Hoc est. n. flare per essentia, habere. i. essentiam per se flantē. Et quis (vt dicit est) principaliter forma, pertinet ad essentiam. Oīa ab ea principaliter fluit esse. Ideo res materiales dīr flare per essentiam suam, quia non hāt formam in alio receptā: flant etiā immat-

T. cō. 24

D

In **profi** sitionis huius libri dicitur secundum antiquos textus, quod intelligentia est habes. **Itachim** quantum ex se sit forma. Causa autem prima non habet **Itachim**. Quoniam est ipsum esse tantum. Ipsa ergo forma in intelligentis se habet, sicut **Itachim**, id est sicut aliquid materiale: quia in ea incipit esse. Nulla enim essentia causata est tantum causata, quod possit per se existere in rerum natura, sed superadditur sibi actualitas quaedam, que dicitur esse. Est igitur aliquid quod non potest intelligi, nec existere per se sine alio actu (ut essentia materiae. Est autem aliquid quod non potest per se intelligi abiq; alio actu, sed non potest per se existere sine alio actu, ut in istis materialibus. Essentia enim intelligentis, quae est ipsa forma non indiget actu alio, ut intelligatur, sed bene indiget alio actu, ut possit rerum materialium potest intelligi abiq; esse, & abiq; alio actu, sed non potest existere sine alio actu, Plato ergo ponens quidditates rerum separatas secundum esse potuit salutare, quod ille quidditates essent intelligibiles, sed non potuit salutare, quod existere: quia quidditas, & essentia rei licet possit intelligi sine esse, non tamen potest existere sine esse. Vnde ad hoc inconueniens dicit philosophus **Platonem** in. 7. metaphys. si. Quod tales quidditates non sunt entia. Vnde & **Commentator** (ut alias diximus) vult ibidem, q; quidditates rerum non sunt entia, non existunt nisi per esse rerum habentium quidditates, per quae verba satis inuitur, quod praeter compositionem ex materia, & forma, est compositio ex quidditate, & esse. Aliqua vero essentia est quae, & ut intelligatur, & ut existat, non indiget alio actu, sed ipsa est ipse actus, & ipsum esse. Et huiusmodi essentia est essentia solus Dei. Valde ergo dicitur essentia materiae ab essentia ipsius Dei. Quia essentia materiae non potest intelligi, nec potest existere, nisi mediante alio actu. Essentia autem Dei est ipse actus, propter quod nec ut intelligatur, nec ut existat indiget alio actu. Essentia autem aliae intermedie tenent modum medium, quia possunt per se intelligi abiq; alio actu, abiq; alio esse superaddito: Sed non potest existere in rerum natura sine alio actu. Generaliter ergo in rebus causatis est compositio ex essentia, & esse. Rursus etiam aliquibus ipsa essentia est composita ex materia, & forma, ut in omnibus substantiis separatis. Dicerent ergo ipsa essentia est simplex, quia est ipsa forma, ut in omnibus substantiis separatis. Dicerent ergo philosophi, quod habentia essentiam simplicem quantumcunq; sit ibi compositio ex essentia, & esse, sunt indissolubilia. Nulla. secundum eos est dissolubile, nisi quod h; essentiam esse postquam sic quod habeat ibi praenotionem admiratam, quod in compositione essentiae respicitur esse saluari non potest. Dicimus quod licet materia non respiciat determinate hanc, vel illam formam, quia potest esse sub quacunq; formam lapidis non sic determinate respiciat formam lapidis, quoniam non potest esse sub forma lapidis nisi determinate respiciat formam lapidis, quoniam non potest esse in aliqua alia essentia, nisi in essentia lapidis: ita quod esse lapidis non potest esse in aliqua alia essentia, nisi in essentia lapidis: & sic quod illa essentia lapidis determinate respicit esse huius lapidis. Non sic ergo dissoluto rei, quia essentia rei machinatur ad maleficium, ita quod ipsa vellet esse sub alio esse: quia tunc vellet impossibile: sed hoc fit quia materia machinatur ad maleficium, & vult esse sub alia forma, quo facto, quia tollitur forma, tollitur & essentia, quod principaliter respicit formam. Dixissit ergo philosophi, quod non habentia essentiam compositam (quantumcumq; habeant compositionem aliam) nullo modo dissolui possunt, quod si possint aliquo modo dissolui hoc non est secundum naturam cursum (ut probabat questio praecedens) sed secundum voluntatem causae primae (ut in sequenti questione dicitur.)

Q uorū. **U**terius forte dubitaret aliquis verum secundum rei veritatem substantiae separate per se existentes possint aliquo modo dissolui. Dicendum quod si vera esset positio aliquorum magnorum, videlicet quod in rebus causatis non differunt realiter essentia, & esse, non videretur.

deremus viam ad cognoscendum quomodo intelligentie potuissent de nouo causari, neque omnino possent dissolui, vel in nihilum redigi. Non enim sit dissoluto, nisi per separationem potentiae ab actu: ideo dissoluitur materialia, quando materia separatur a forma: quia in talibus ipsa essentia habet compositionem, & dissolutionem: quia potest una pars essentiae separari ab alia. Sic etiam & in intelligentis si potest ibi esse dissolutio, hoc est quia potest in eis potentia separari ab actu. Ideo dicitur in **Comento** istius propositionis, quod impossibile est, quod substantia per se sans cadat sub corruptione: quia non potest separari eius essentia, cum sit simplex. Simplicis enim secundum quod huiusmodi non potest accedere dissolutio, quia non potest ibi esse separatio: non enim contingit dissoluto, nisi (ut dictum est) per separationem potentiae ab actu. Si ergo idem esset in rebus causatis essentia & esse, sicut essentia non potest separari a seipsa, ita non potest separari a suo esse, cum ponatur idem realiter essentia cum suo esse. Hoc autem satis concordat cum verbis **Procli** in. 46. propositione sui libri, ubi dicit quod antiposterior est incorruptibile: id est dissolubile, quia (ut ait) si corrumpetur, id est dissolueretur relinqueret seipsum. Non ergo est dissolutio, nisi ex separatione vlt; ad potentiam: ut quia potentia separatur ab actu. Sed ut videmus quomodo possit fieri immaterialium dissolutio, sciendum opinionem philosophorum fuisse, quod quicquid per seipsum habet relationem ad suum productum (si suum productum est immobile) oportet illud esse indissolubile. Si enim album per seipsum referretur ad partem album, si partes ille albus esset inuariabilis oporteret illud album, sic relatum semper esse relatum, & semper esse simile. Nam relatio siue ad aliquid non potest per se acquiri, nec potest per se periri: quia ad aliquid non est motus, ut dicitur in quinto philosophorum. Si enim album quod ponitur simile pariter albo amitteret hunc respectum, vel hoc esset ex mutatione paritatis, vel quia perderetur illud in quo fundatur hummodi respectus, & huiusmodi similitudo. Sed postquam est pariter esse inuariabilem. Rursus positum est quod hummodi album (quod dicitur simile pariter) per se ipsum sit tale: & quia nihil potest perdere id quod competit ei per seipsum, ideo his conditionibus stantibus hummodi album quod ponitur simile pariter semper esset simile, & impossibile esset ipsum perdere huiusmodi similitudinem: quia (ut dictum est) non perditur respectus secundum se, sed solum perditur per variabilitatem eius ad quod referri, vel per amissionem fundamenti. Ut si, a, ponitur esse simile pariter albo si haec non simile, & si perdat hanc respectum, vel hoc erit per variationem paritatis, vel per amissionem fundamenti, ut quia, a, quod ponitur simile pariter perdetet albedinem in qua fundatur similitudo, quia amissa non erit amplius simile, sed si partes non possit variari, & a, quod ponitur simile pariter non possit perdere fundamentum similitudinis, semper esset sibi simile, & nunquam possit perdere hummodi respectum. Hoc autem modo loquitur fuit philosophi, & potissime **Autor** iste, & **Proclus** de causis respectu suarum causarum, & potissime res respectu causae primae. Nam secundum eos materia, & res materialis referunt ad suum productum machinante forma. Ideo nisi aliquid aliud impediat (quia materia non referatur per seipsum ad suum productum) ideo potest huiusmodi relationem perdere, & sic potest ei corruptio accedere. Ut materia si perdat formam, & ipsum etiam compositum perdat suam formam, & per consequens perdit relationem quam ad suum productum habebat per huiusmodi formam. Ideo nisi aliquid aliud impediatur talia (ut dicebamus) oportet esse dissolubilia. Dicimus autem nisi aliquid aliud impediatur, quia si forma saltem totam appetitum materiae, non potest aliud materialia dissolui secundum naturam cursum, sed solum secundum voluntatem causae primae. Sic ergo loquendum est de re materiali, quod non est ipsa forma, sed est habens formam. Sed si aliquid esset ipsa forma (cum in forma per se fundetur respectus ad suum productum, illud per seipsum referretur ad suum productum. Quo facto (secundum intentionem huius **Autoris**) omnino impossibile esset tale quid dissolui. Dicimus autem omnino, quia tale quid secundum hunc **Auctorem** simpliciter esset necesse esse: **Effect**

Q uorū. **U**terius forte dubitaret aliquis verum secundum rei veritatem substantiae separate per se existentes possint aliquo modo dissolui. Dicendum quod si vera esset positio aliquorum magnorum, videlicet quod in rebus causatis non differunt realiter essentia, & esse, non videretur.

Propō Vigesima sexta.

nam tale quid simpliciter secundam suam substantiam in dissolubile: quia nullo modo potest perdere relictum q̄ habet ad eam primam. Dicitur est enim q̄ oē quod est ipsa forma (scđum intentionem huius Authoris) & scđum veritatem, scđum suam substantiā est a prima est immediate productum. Nam aīa cœli quæ tenet in huiusmodi genere formatū

In p̄pōe separatarum scđum suam substantiam immediate est a prima cā (vr patuit supra ex cōmēto tertie p̄pōis) ubi dicitur q̄ postq̄ prima est creata animā possit eam sicut framentum intelligētē. A nūq̄ ergo cœlorum & intelligētē, & vnicūcter oīa immaterialia, & formæ separatae immediate sunt cāq̄ a prima cā. Si ergo talia possunt vel possent dissolvi, & possent amittere respectum quem habent ad eam primam hoc cōtingeret siue hoc esset vel per variationem primæ cāq̄, vel per amissionem fundamenti: sed non potest hoc esse per variationem primæ causæ, quia ipsa oīo est invariabilis nec etiam potest hoc esse per amissionem fundamenti. Nam cum huiusmodi respectus (vr dictum est) fundatur in ipsa forma, & res immaterialis sit ipsa formatum nulla res immaterialis possit perdere seipsam, impossibile est (scđum hunc Authorem) q̄ ipsa res immaterialis perdat illud in quo fundatur respectus es ad suam eam. Nunquam ergo res immaterialis separabitur ab hoc ordine, & ab hoc respectu u quem habet ad suam eam. Propter quod impossibile est quod tale ad aliquid corrumpatur. Dicitur. Author hic quod res stans per essentiam suam est causa quare referatur ad suam causam. Nam cum talis relatio fiat per formam, & huiusmodi res sit ipsa forma: consequens est q̄ talis res sit causa suæ relationis. Cum ergo talis res non possit perdere seipsam, non poterit etiam perdere respectum quem habet ad causam primam: & per consequens non poterit corrumpi, non poterit dissolvi, nec destrui nec administrari. Hoc est ergo quod dicitur in commento huius p̄pōis, q̄ (oīs aut̄ cadentis causati sub corruptione non sit corruptio nisi per separationem a sua cā) & subdit q̄ (dum vero permancer res pendens per suam eam & retinentem eam, & conseruantem ipsam nec perit nec destruitur) Vnde concludit A u-
thor ibidem q̄ (si ergo ita est eam substantiā stans per essentiam suam non semper separatur, quā est inseparabilis a sua essentia, propter ea quod ipsa est eius informatio sui) quasi dicit q̄ eo ipso quod substantia stans per essentiam suam est causa suæ formationis, i-
su complementi. Nam complementum tale non est nisi per relationem ad causam, vr dicebatur in cōmēto præcedenti p̄pōis: cum ergo res quæ est ipsa forma, & quæ est per se stans sit causa relationis ad suam causam: nec perit nec destruitur, nec vnq̄ poterit perdere hanc relationem & hoc complementum, quia nec potest perdere se ipsam. Fundatur aut̄ hæc relatio in ipsa & in sua essentia, cum fiat talis relatio per formā, & huiusmodi res sit ipsa forma. Nunq̄ ergo talis res separabitur a sua cā. Propter quod semper conseruabitur in effe-
Et impossibile est ipsam oīo destrui vel administrari. Sic ergo tenet iste Author, sic etiam tenet est in corruptibile: in destructibile. loquitur. a. ubi large de corruptione pro oī destructione vr ait q̄ si tale quid corrumpitur, delinquit seipsum, & erit extra seipsum, quod est impossibile, & subdit q̄ vnū. n. ens simul & cā est, & causatum, & subdit ibidem, q̄ oē aut̄ qđ corrumpitur remouit est a sua cā. Idem est ergo quod dicit proclus & hic Author. Vult. n. proclus q̄ cum relatio ad eam fiat per formam, illud quod est ipsa forma per se referatur, & est cā suæ relationis causa. Tale. n. quod non potest perdere seipsum, nec potest huiusmodi relationem perdere, & per consequens non potest destrui. Dicit aut̄ loquitur sunt de intentione huius Authoris & procli. Sed in his verbis maxime veniunt later. Nam voluerunt isti phi-
losophi q̄ substantiæ immateriales essent simpliciter necesse esse, & haberent necessitatem a seipsa quod essent causa suæ necessitatis, vr plane dicit hic Author & proclus. Voluerunt autem quod essent causa suæ necessitatis formaliter: eam enim posuerunt effectū esse a causa prima, & omnia posuerunt esse effectus primi, ideo dicebatur in decima octava p̄pō-
sione, quod omnes res habent essentiam propter ens primum. Necessitas, ergo in intelligē-
tis & alijs substantijs materialibus scđum istos effectū esse a primo, formaliter aut̄ est a se ipsa.

supra. p.

Propō Vigesima sexta,

Nam q̄ necesse sit intelligentiam esse, hoc est quia necesse est eam perdere a prima causa, & referri ad ipsam. Postea cum huiusmodi relatio sit per essentia intelligentē, & cum intelligētia sit ipsa forma, huiusmodi relatio erit per ipsam intelligentiam: ita q̄ ipsa intelligentia formaliter est causa suæ relationis. Album. n. est simile albo per abedum. Sed si albo esse forma separata esset similis per seipsam: formatum. n. referretur ad suam causam per seipsam. Nec valeret instantia, si diceretur, q̄ si albo esset separata formaliter non referretur per seipsam, sed esset per similitudinē formaliter similis. Etsi. n. verbalis talis instantia, & non realis. Nam cū dicimus q̄ si albo esset separata, quod formaliter referretur per seipsam: non intelligimus hoc quantum ad ipsam relationē, sed quantum ad fundamentum relationis. Album. n. quia non est formaliter ipsa albo non est formaliter fundamentum similitudinis, nec sim: fundamentum similitudinis referretur formaliter seipso. Sed si albo esset separata, esset formaliter ipsa albo, & sim fundamentū similitudinis referretur seipsa. Et hoc iussit quantum ad propositum spectat. Nam relatio (vr dictū est) nec per seipsam acquiritur, nec per seipsam perditur, sed ratione fundamenti. Illud ergo quod formaliter est fundamentum ipsius relationis, non potest huiusmodi relationem perdere, nisi seipsam perdat. Et quia (secundum hunc Authorem, intelligentia est ipsa forma, & per formam hæc relationem ad suam eam, ideo non potest talem relationē perdere nisi seipsam perdat, & extra seipsam sit: quod est incedens. Intelligentia ergo (secundū istum Authorem est seipsa formaliter necesse esse: quia seipsa formaliter est ipsa forma) per quā necessario habet relationē ad suam eam: quam relationem non potest perdere, nisi seipsam perdat. Propter hoc ergo necesse est eam (secundum istum Authorem) esse. Vr ergo his inuolutio-
nibus respondemus dicendū, q̄ impossibile est aliquod simplex causatum esse. I p̄se ergo intelligentie non sunt simplices, sed sunt compositæ ex essentia & esse, vel ex forma & esse. Relatio ergo quam hæt intelligentia ad primam eam tangit ad suam productum nō fundatur in ipsa forma s̄m se, nec in ipso esse secundū se, sed fundatur in forma vr perficitur per esse, & in esse, vr perficitur formam. Nam hoc modo forma est effectus primi: non quia ipsa producantur secundum se, sed est effectus primi, prout a primo cōmunicatur ei effectus nec est effectus primi secundū se, sed est effectus eius prout recipitur in ipsa forma, sicut in ipsa essentia. Sicut. n. in istis generabilibus nec generatur materia, nec forma, sed compositū ex his: sic & in productione intelligentie, nec producantur forma nec esse, sed intelligentie: suppositum, cuius est forma & esse. Sicut ergo ista generabilia sunt corruptibilia: quia materia potest separari a suo actu, & a sua forma: ita per voluntatē primi intelligentie possunt dissolvi: quia ibi forma potest separari a suo actu & a suo esse. Relatio ergo quam hæt intelligentia ad primum est per esse quod habet a primo. Et quia intelligentia non est suum esse, poterit separari a tali esse, & sic poterit huiusmodi relationem quam habet ad primum perdere. s̄m itaq̄ nature cursum intelligentia est indissolubilis, per voluntatem tamen primi potest dissolvi & administrari. Contra nos ergo ponentes esse realiter differre ab essentia in obus creatis rationes huius Authoris, & Procli non concludunt, sed nō videmus q̄ non concludant contra ponentes essentiam idē esse realiter differre ab essentia non possit fieri destructio alioquin nisi per separationem a suo esse, & cum idem nō possit separari a seipso, nō possit intelligētia administrari per voluntatem primi, sed esset ipsa quoddam necesse esse. Hoc. n. posito valeret argumentum de relatione, q̄ intelligētia per seipsam referretur ad eam primam, nec possit huiusmodi relationem perdere nisi seipsam intentionem licet. Intelligētia secundū rem. Nam quæ idem sunt res, non possunt secundum rem separari. Non possit ergo intelligētia de nouo perdere suum esse, & per consequens non poterit ipsam de nouo acquirere quod fuit philosophorum opinio contraria veritati, ponentium talia esse ab eterno. Et vr breuiter nos expellamus, dicimus quod nihil produciatur essentialiter differens a sua causa, vel a suo productuo, nisi compositum ex po-

v

5

In p̄pōe. 37. 5. T. V

Proclus.

T

In p̄pōe. 18. A

Y

p i ij

sentia & actu realiter differentibus : ita quod nec produciatur potentia nec actus, sed compositum ex utroque. Hoc ergo modo fit productio, quia potentia produciatur sub suo actu & hoc modo fit destructio : quia potentia partitur vel leparatur a suo actu. Qui ergo ista realiter non distinguit, nec productionem nec destructionem secundum rem jalutare poterit. Est ergo omne causatum copositum ex potentia & actu realiter differentibus, sicut huiusmodi potentiam & actum appellamus essentiam & esse, sive materiam & formam, siue formam & esse, siue essentiam & actum eius, siue quocunque alio nomine ea nominemus. ¶ Deinde cum dicitur.

COMMENTVM Propōnis Vigefimæ sextæ.

SI autem aliquis dicat quod possibile est quod substantia flans per se ipsam cadat sub corruptione dicemus quod possibile est, vel leparatur eius essentia, et si fixa flans per essentiam suam sine essentia sua. Et hoc est inconueniens & impossibile, quoniam propter ea quod est una simplex, & non composita, est ipsa causa & causatum simul.

¶ Proposita Propōne declarare & manifestare eam. Circa quod quattuor facit. Quia primo probat propositum, v3 quod substantia per se flans nō cadat sub corruptione, comparando eam substantiam ad se ipsam per quā est formaliter. Secundo probat hoc idem, comparando eam substantiam ad suam eam, per quam est effectiue. Tertio remouet quandā cauillatorem circa prædicta. Et quarto epilogat circa determinata. Secunda ibi (ois autē causati) Tertia ibi (& non fit causa.) Quarta ibi (tam ergo verissimum est.) ¶ Dicit ergo quod (si autem aliquis dicat quod possibile est ut substantia flans per se ipsam cadat sub corruptione dicemus quod possibile est ut leparatur essentia eius & si fixa flans per essentiam suā sine essentia sua) quod d. quod si substantia flans per se ipsam que est forma leparata possit corrumpi, effectus possibile ut essentia eius lepararetur a se ipsa, & effectus possibile ut esset fixa flans per essentiam suam sine essentia sua. Ex quo n. est fixa flans per essentiam suā immititur essentia facere si ergo corrumpitur esset sine essentia sua. Ideo subdit quod (& hoc est inconueniens, & impossibile. Quā propterea quod est una simplex & non coposita, est ipsa causa & causatum simul.) ¶ Notandum autē quod res composita nō est per se ipsam, sed est per suas partes. Sed id quod est simplex est fixum & flans per se ipsam. Ideo est simul causa & causatum, quia est sibi ipsi causa quod fit. Per se n. dicitur habitudinem causę flare ergo per se ipsam est esse sibi ipsi causa standi, & esse esse simul cā causatum. Tale autē est necesse esse, nec potest cadere sub corruptione. Quia si corrumpatur, vel si aliquo modo destrueretur, destrueretur a seipso, & a sua essentia : quod est inconueniens. Corruptum est esse sine eo per quod est, vel est separari ab eo per quod est. Cum ergo tale quid sit simul causa & causatum : quia est per se ipsam & per suam essentiam, si corrumpatur esset sine essentia sua. i. leparatur a sua essentia & a seipso : quod est inconueniens. flans itaq; per essentiam suam (prout refertur ad se ipsam quo est formaliter) non cadit sub corruptione. ¶ Deinde cum dicitur.

SECYVND A Pars Principalis Cōmentum.

MAIS autem causari cadētis sub corruptione nō fit corruptio nisi propter separationē a sua causa: Dū vero permanet res pēdens per suam causam, & retinentem eam, & conseruantem ipsam nec perit nec destruitur. Si ergo hoc ita est, causa substantiæ flantis per essentiam suā nō seper leparatur: quā inseparabilis est ab essentia sua. ¶ Nota quod ipsa est causa eius formatione sui.

¶ Probat quod tale quid non cadat sub corruptione prout refertur ad suam eam per quā est effectiue dicens, quod (omnis autē causati cadentis sub corruptione non fit corruptio nisi per separationem suam (a sua causa) a qua simple cōseruatur in esse, & subdit (dum vero) i. quando uero (permanet res pendens per suam eam, & retinentem eam, & conseruantem ipsam nec perit nec destruitur) simple illa res (si ergo hoc ita est, causa substantiæ flantis per essentiam suā non semper leparatur) i. nunquā leparatur, simple ab hmoi re. (quā) simple taliter (inseparabilis est ab essentia sua, propterea quod ipsa est causa eius) i. est causa huius (informatione sua) i. ad hoc quod ipsa formetur & compleatur. ¶ Notandum autē quod ista ratio arguit quod flans per essentiam suā non potest corrumpi : quia non potest leparari a sua causa per quam est effectiue. Nam cum talis sit ipsa forma, & per hanc formam habeat relationē ad suam causam, per quam habet formationem i. complementū & perfectionem. Consequens est quod ipsa sibi sit causa suę formationis & complementi. Cum sit sibi causa suę relationis ad suam eam : refertur n. per se ipsam ad suam causam, quia refertur per suam formam, & ipsa est sua forma. Non poterit ergo a tali relatione separari nisi leparatur a sua essentia, & a seipso. Semper ergo refertur ad suam eam, & semper conseruatur per ipsam : propter quod nec perbit nec destruetur. ¶ Notandum etiam quod (ut patet per habita) tales rationes arguunt secundū naturę cursum, nō simpliciter. Possent Deus si uellet intelligentias ipsas in nihilum redigere, sicut eas de nihilo produxit ad esse. ¶ Deinde cum dicitur.

TERTIA Pars Principalis Cōmentum.

ET non fit causa sui ipsius nisi per relationē ad suam causam: & illa relatio est formatio eius. Er quia ipsa est semper relata ad suā causā: & ipsa est causa ipsius relationis, est ipsa ipsius causa per modū quoniam diximus: quia non perit, nec corrumpitur, nec destruitur: quoniam est causa & causatum simul, sicut offendimus nuper.

¶ Remouet quandam cauillationem circa prædicta : Dixerat n. quod substantia flans per essentiam suam est cā & causatum simul, & dixerat quod ipsa est causa eius : sibi ipsi informatur & se ipsam causet. Ideo ut Auhor hanc cauillationem remoueat ex ponte se declaratans quō intelligatur, quod talis res fit cā & cāctum simul, & quomodo fit causa suę formationis. Est enim cā suę formationis & complementi: quia est cā suę relationis ad suam eam, per quam format, perficitur, & completatur ipse ad se ipsam non producit. Ideo ait (& non fit cā sui ipsius i. talis res flans per essentiam suam non fit cā sui ipsius (nisi per relationem ad suam eam) non n. est cā sui essentia quia est suę relationi ad suam eam per quā hēt esse, & subdit quod (& illa relatio) i. ad suā eam (est formatio eius, & quia ipsa semper est relata ad suam causam, & ipsa est cā illius relationis) Ideo consequens (est) quod (& ipsa) res flans per essentiam suam est (sui ipsius cā per modum quē diximus, quia non perit, nec corrumpitur, nec destruitur) quā est cā & cāctum simul, sicut ordinans nuper.) Notandum autē quod, sicut supra diximus) ab hō est simile per albedinem sed si dicitur albedo separata ipsam esset similis per se ipsam : ita quod ipsa esset sibi ipsi cā suę relationis: sic għatio est uia in forma, & għatum producit eo quod accipit formam, & refertur ad suam productiuiū Per hmoi formā. & quia a suo productiue est eius productio, & est ei sua perfectio: sicut refertur per aliud, ut per formā sic etiam per aliud, ut per formā perficitur: & formatiua quod formatum nō est sua formatio, nec formati, nec effectiue, nec per se ipsam est cā relationis ad suam eam. Sed si producat ipsa forma cuiusmodi

Propōnis Vigesima sexta Cōmentum.

est substantia per se stans, huiusmodi res sic producta esset sua formatio formaliter, & esset causa sue formae rationis: quia per se ipsam referret ad suam causam per quam relationem, formationem, & complementum acciperet, quia talis res se ipsa referretur sicut si esset albedo separata se ipsa similiter: & consequens esset quod huiusmodi res sic stans esset causa suae relationis ad suam causam, & quia per talem relationem haberet formationem & complementum, diceretur esse causa suae formationis, & complementi. ¶ Notandum etiam quod intelligitur (quae sunt ipsae formae) dicantur esse causa suae relationis ad suam causam & dicantur hoc modo se ipsas referri in vigesima nona propositione dicitur. ¶ Deinde cum dicitur

IA M ergo verificatum est quod omnis substantia stans per se ipsam neque destruitur, neque corrumpitur.

¶ Epilogat circa determinata dicens (nam ergo verificatum est quod omnis substantia stans per se ipsam neque destruitur neque corrumpitur) supple neque perit. ¶ Notandum autem quod in parte praecedenti tria reſigit A author de substantia per se stante, v3 quod non perit, neque destruitur, neque corrumpitur, quae sic possunt distinguantur, nam (lectum philosophum in quarto Metaphisice) per idem est aliquid ens, & vniuersum, sedam ergo quod aliquid potest esse diuersimode vniuersum sic etiam potest esse diuersimode ens. Et sic ut potest diuersimode a sua veritate cadere, sic etiam diuersimode potest a sua entitate cadere. Videmus autem quod aliquid est vniuersum per aggregationem, vt domus & est vniuersum per formam accceptionis, vt quodlibet corpus naturale, aliud autem est vniuersum quia est ipsa forma, vt quaelibet substantia separata. Quod autem est vniuersum per aggregationem si cadit a sua entitate, hoc est per partium separationem, & tunc dicitur destrui. Quod vero est vniuersum per formam accceptionem, si cadit a sua entitate, hoc est per formae amissionem, & tunc dicitur corrumpi si autem id quod est vniuersum, quia est ipsa forma cadet a sua entitate, hoc est per adhibitionem, & tunc dicitur perire. Vult ergo iste A author quod substantia stans per se ipsam si a nullo modo possit cadere a sua entitate, nec per destructionem, nec per corruptionem, nec per adhibitionem.

PROPOSITIO VIGESIMA SEPTIMA.

¶ MNIS substantia destructibilis non sempiterna aut est corrupta, aut est delata supra aliam rem.

¶ Postquam A author ostendit quod substantia per se stans non cadit sub corruptione, in parte ista (vt dicebatur) declarat quae sunt illae substantiae quae cadunt sub destructione vel sub corruptione. Circa quod duo facit quia primo circa hoc praemittit quandam propositionem. Secundo subiungit propositionis declarationem ibi (propterea quod est.) Dicit ergo quod (omnis substantia destructibilis non sempiterna, aut est corrupta, aut delata supra aliam rem.)

¶ Dubitaret forte aliquis. Vnde sequitur hec consequentia quod si substantia est destructibilis, quod tunc vel est corrupta vel delata supra rem aliam. Dicendum quod haec consequentia sequitur ex opposito consequentis propositionis praemissae. Dicebatur enim praemissa propositio: quod omnis substantia stans per se ipsam non cadit sub corruptione, & accipitur ibidem cadere sub corruptione large pro non corrupta, non destrui, & non perire (vt patet ex commento propositionis praedictae) si ergo substantia stans per se ipsam non destruitur. Ergo a destructione consequens siue ab opposito consequentis si quid destruitur non stat per se ipsam, & consequenter dicitur, qui hoc est vel quia est corruptum, & stat per suas partes, si autem compositum ex materia & forma, vel quia stat in parte, sicut forma materialis, quae non stat per se ipsam, sed stat in materia. Ergo si substantia aliqua non stat per se ipsam, quia stat per partes, tunc est substantia composita. Si autem non stat per se ipsam quia est pars stans in parte

Propōnis Vigesima septima Cōmentum.

parte, tunc est delata supra rem aliam. Et quia istis duobus modis contingit substantiam non stare per se ipsam, modo istis duobus modis contingit ipsam esse destructibilem. Arguitur ergo sic. Omnis substantia destructibilis non est stans per se ipsam (vt patet ex destructione consequentis propositionis praemissae) quod autem substantia aliqua non sit stans per se ipsam est vel quia stat per partes, & tunc est composita, vel quia est pars stans in parte, & tunc est pars delata supra rem vel supra partem aliam. Ergo a primo ad vniuersum, omnis substantia destructibilis vel est delata supra rem aliam (vt dicitur) propositio praemissa. Est autem diligenter aduertendum quod sicut per negationem destruitur affirmatio, sic e converso per affirmationem tollitur negatio sicut ergo si dicatur, hoc ergo aliter, arguitur a destructione consequentis dicendo non aliter ergo non hoc, sic etiam si substantia stans per se ipsam non est destructibilis, arguitur a destructione consequentis dicendo est destructibilis. ergo non est stans per se ipsam suam.

¶ Vltimus forte dubitaret aliquis vniuersum aia humana sit delata supra rem aliam, & vt quod sic, quia forma quae est perfectio materiae est delata supra rem aliam, scilicet aia humana est perfectio materiae, quia est perfectio corporis. ergo &c. in contrarium est quasi aia humana esset delata supra rem aliam esset destructibilis (vniuersum propositio praemissa) sed non est destructibilis. ergo &c. Dicendum quod illud dicitur habet supra rem aliam, quod de se non habet huiusmodi, sed indiget re alia. Vnde in commento huius propositionis exponitur quod desiderii supra rem aliam est in sua fixatione indigere essentia deservente. si ergo aia humana esset delata supra rem aliam in sua fixatione indigere essentia deservente non ergo possit existere sine materia deservente ipsam: hoc est falsum, quia non destruitur aia humana destructio corporis, ideo non est apte res delata supra rem aliam, quod autem sic sit manifestat operatio cuiusque, haec aia operationem, quae per se & directe non communicat corpori. Vnde & philosophus, circa principium primi de aia ait, quod si quidem igitur est aliquid aiae operationem aut passionem appetit, contingit vniuersum ipsam separari, si vero nulla est propria operatio ipsius, non erit separabilis. Ex operibus itaque possumus iudicare de substantia. Nam si substantia formae nulla haec operationem non possit exercere sine corpore, sicut est quod illa forma non potest haec esse sine corpore, & sic non sit perfectio huiusmodi, quod possit exercere sine corpore, sicut est quod forma illa sit separabilis a corpore, cum ergo aia haec operationem aliquam non indiget corpore nisi per accidens, quia haec ipsam intelligit, & sic potest esse sine corpore. aia ergo haec non est ita in materia suae materiae sicut sunt aiae formae materiales. Nam aliae formae materiales nullae haec virtutem, quod sit virtus in corpore, & si non sit perfectio corporis, nec indiget corpore ad sui substantiationem. Indiget tamen aliquo corpore ad sui perfectionem, nec indiget corpore ad sui substantiationem. Hoc autem modo est corpus propter aiam, quia aia multas operationes potest exercere per corpus, intelligeret quidam aia & si esset sine corpore, sed non intelligeret eo modo quo intelligit in corpore. alias vero operationes vt plantariae & potest esse sine corpore, i quatuor huiusmodi non est delata supra rem aliam, sed est destructibilis. ¶ Vltimus forte dubitaret aliquis vniuersum aia humana sit delata supra rem aliam, & sic, quia hic distinguitur de forma caeli & de delatione ostendere quid ipsa sit propter quod scilicet illud quod dicitur super alium & substantiarum per illud & mobiliter se habet cum illo formae ergo haec inferius educit de potentia materiae proprie sunt delatae super materiam, quia & substantiantur per materiam, & non sunt haec in materia, sed quasi per modum delationis se habent super ipsam, quia materia secundum aliquam periodum exposita tunc huiusmodi formis, cum n. aliquis dicitur per aliquod spacium substantiantur in illo spacio & ad vniuersum perit & dimittit illud spacium, & sic quod velociter dicitur super tale spacium sic citius dimittit ipsum ita quod secundum velocitatem mobiliter super materiam accipitur tempus dimensionis ipsius, sic & in propositio. Omnia enim hic inferius mentionantur sua periodo. Nam omne corruptibile de necessitate corrumpitur, oportet tamen huiusmodi corruptionem fieri secundum aliquam periodum id est secundum aliquam mensuram tem-

D

E

C

potis forma ſaę; materialis (quia deſertur ſuper materiam) & quia labitur ſuper eam per aliquam perihodum, & ſecundum aliquod ſpacium rpiis, ad vltimum dimittit eam. Offenſio aut quid dicit deſertur, vel quid eſt deſertum ſuper rem aliam: Voluntus diſtinguere de ipſa forma cœli. Eſt. n. duplex forma cœli vna, quæ h3 cum cœlo vnum eſſe, & hæc eſt forma eius corporalis extenſa ſim extenſionem cœli: alia vero eſt quæ vnitur cœlo non ſim eſſe, ſed tãq̃ ſecundum operationem, vt anima cœli mouens cœlum. Cum ergo queris vriti forma cœli ſit deſerta ſupra ſuam materiam, (vt diximus.) Deſertum ſuper aliquid eſt illud quod ſubſtantatur ſuper ille, & labitur ſuper ipſam: ſi ergo per formam cœli vis intelligere aliam eius mouentem cœlum, talis forma nullo modo eſt deſerta ſuper ſuam materiam. Alia nec non mota. Mouet et ſine laſtitudine: epp̃ quod poſſet perpetuare cœlum, ſed hoc erit ex ſola voluntate primi, non ex laſtitudine motoris. Quia ergo forma rei corruptibilis educta de potentia materie ſubſtantatur in materia, & non pot̃ perpetuari in ipſa materia: deo per modum deſertionis ſe h3 ad ipſam. Alia vero cœli, quia non ſubſtantatur per cœlum, & pot̃ perpetuare huius motum. Ideo non pot̃ dici deſerta ſupra rem aliam: ſed ſi loquamur de forma cœli, quæ facit vnum cum cœlo ſed ſm eſſe: Tunc dicimus quod talis forma eſt deſerta quodam modo ſupra ſuam materiam, ſed non ſimpl̃. Nam cum deſertur dicit ſubſtantari & nō perpetuari, forma cœli participat de deſertione quantum ad ſubſtantari, ſed non quantum ad nō perpetuari. Subſtantatur enim in materia huius forma, ſed non per modum deſertionis, ſed per modum fixum perpetuum, & ſtabile habet eſſe in ea.

Supra. B.

¶ Vltimus forte dubitaret aliquis vtrum de deſtruibile ſit compoſitum, aut deſertum, & econuerſo. Dicendum quod deſtruibile op̃3, q̃ ſit compoſitum, vel deſertum (vt pot̃ parte per habitum) ſed vtrum ſit econuerſo, v3 q̃ de compoſitum ex materia, & forma, & ois forma deſerta ſupra materiam ſit deſtruibile: dubitationem h3. Ad quam ſolucendam diſtinguimus de deſtruitione, & de cōpoſito, & de deſertione. Nam deſtrui pot̃ accipi, vel quantum ad eſſe ſimpl̃, vel quantum ad eſſe vbi. ſi accipitur quantum ad eſſe vbiſic oē cōpoſitum ex materia, & forma eſt deſtruibile: quia oē tale eſt corpus, & oē corpus mobile. Si aut ſit aliquod corpus immobile nō eſt p̃t̃ ſpeculationis, quia huius corpus cuiuſmodi eſt cœlum Empyreum, quod ponitur immobile, per Rationes humanas ſufficenter inueſtigari non pot̃. Quia ergo eſt g̃natio, & corruptio ſed ſm vbi. Quicquid, n. mouetur aliquo modo acquirit vbi, & aliquo modo perdit vbi. ſic loquendo large de deſtructione oē compoſitum per humanas rōnes inueſtigabile eſt deſtruibile: quia oē tale eſt mobile. Et ſicut eſt quid mobile in ſum compoſitum. Sic aliquo modo ſubiacet motui ſua forma: & per conſequens dicetur deſerta ſupra ſuam materiam: quia motus nobis mouent oia, quæ ſunt in nobis. Moto n. corpore, mouentur oia, quæ ſunt in corpore. Sed ſi accipitur deſtruicio quantum ad eſſe ſimpl̃, tunc diſtinguendum eſt de deſerto, & de compoſito. Nam ſi accipitur deſertum ſuper materiam pro oī eo quod adheret materie, & quod facit compoſitum vnum deſertum ſiſic non oē deſertum eſt deſtruibile: quia aia humana non eſt deſtruibilis. Nec oē compoſitum ex materia, & forma ſit deſerta eſt deſtruibile, quia cœli non eſt deſtruibile. Sed ſi accipitur deſertum proprie, prout dicit illud quod h3 ſubſtantari in materia, & quod nō poſſit exiſtere ſine ea: & pro ſubſtantari accipiantur ſubſtantari ſubſtiter ſic, ſi q̃ nō poſſit perpetuari in ipſa: ſic omnis forma deſerta eſt deſtruibilis, & omne compoſitum ex tali forma oportet eſſe deſtruibile. ¶ Deinde cum dicitur

COMMENTVM Propōnis Vigefimæ ſeptimæ.

Propterea quod eſt ſubſtantia, aut eſt indigens rebus ex quibus eſt, & eſt compoſita ex eis: aut inſuſtione ſua, & eſſentia ſua eſt indigens deſerere

Propōnis Vigefimæ ſeptimæ Cōmentum. 94
re. Cum ergo ſeparatur deſerens eam, corrumpitur, & deſtruitur: quod ſi ſubſtantia non eſt compoſita, neq̃ deſerta, eſt ſimplex, & non deſtruitur neq̃ diminuitur omnino.

¶ Declarat propoſitionem propoſitam dicens (propterea quod eſt) .i. quod ponitur (ſubſta) ſimiple deſtruibilis (aut eſt indigens rebus ex quibus eſt, & eſt compoſita ex eis: aut inſuſtione ſua, & eſſentia ſua eſt indigens deſerere), q. d. quod quo ſubſtantia aliqua ponitur eſſe deſtruibilis, vel eſt indigens partibus, & tunc eſt compoſita, vel indiget aliquo deſerente, & tunc eſt deſerta ſuper rem aliam: quia ſi non indiget partibus, nec deſerente eſſet per ſe ſans, & non eſſet deſtruibilis. Ois aut ſubſta deſtruibilis, vel ſubſtantatur in materia deſerente, vel eſt compoſita ex forma deſerta, & materia deſerente. Et ſubſit (cum ergo ſeparatur deſerens eam) .i. formam. cum ſeparatur materia deſerens formā à forma (corrumpit, & deſtruitur) ſimiple tam talis forma q̃ compoſita. Oē ergo deſtruibile, vel eſt ſic deſertum, vel eſt ſic compoſitum. Et ſubdit (quod ſi ſubſta non eſt deſerta, neq̃ cōpoſita eſt ſimplex) .i. per ſe ſans, & eſt ſemper (&) per p̃t̃ (non deſtruitur neq̃ diminuitur oīno.) ¶ Notandum aut quod forma materialis indiget materia deſerente in ſua eſſentia, & in ſua ſuſtione. Indiget quidem materia deſerente in ſua eſſentia: quia eſſentia eius eſt educta de potentia materie. Indiget vero materia in ſua ſuſtione: quia non pot̃ per ſe ſtare ſed ſtatōnem, & ſuſtione quā h3, habet materia. ¶ Notandum et quod forma materialis ſit diſpoſit ad corruptionem deſtiniui, cum vero corrumpitur plura dicit deſtrui. Formæ ergo ſimples per ſe ſantes ſunt ſemper, & non deſtruntur, nec diminuantur oīno: quia non corrumpuntur, nec ad corruptionem diſponunt. ¶ Notandum et quod vbi vnum pp̃ aliud vtrubiq̃ in vnum. Ex conuentione ergo formæ ad materiam g̃natur compoſitum per ſe, & generatio compoſito g̃natur forma. Ita quod vna g̃natio g̃natur vnum per ſe, & aliud ex cōſequenti. Sic et quum ſeparatur deſerens formam .i. materia à ſua forma, corrumpitur, & deſtruitur per ſe, & primo ipſum compoſitum, & ex conſequenti ipſa forma: forma n. nec corrumpit, nec g̃natur per ſe, ſed g̃natur, & corrumpitur g̃nate, & corruptione compoſiti.

PROPOSITIO VIGESIMA OCTAVA.

MINIS ſubſtantia ſans per eſſentiam ſuam eſt ſimplex, & non diuiditur.

¶ Poſtq̃ Author determinauit de ing̃nabili, & incorruptibili. In parte illa (vt dicebatur) agit de ipſis rebus ſimplicibus. Circa quod duo ſunt ſedm, q̃ circa hoc ponit duas propoſiones. Quæ vna videt eſſe ſacta ibi (ois ſubſta ſimplex) in ppōne 29. Circa primam duo ſunt quia conuerti aliter. ¶ Dicit ergo quod (omnis ſubſtantia ſans per eſſentiam ſuam eſt ſimplex, & non diuiditur. ¶ Notandum autem quod hanc eandem propoſitionem ponit Proclus in 47. propoſitione ſui libri ſub his verbis. Omne antiphoſatoni .i. omne per ſe ſans impartibile eſt, & ſimplex. ¶ Dubitaret forte aliquis quia videtur ſiſtam eſſe, quod ois ſubſtantia ſans per eſſentiam ſuā ſit ſimplex, & non diuidatur. Nam omnes intelligentiæ ſunt ſic ſantes, & tñ non ſunt ſimples, ſed cōpoſitæ ex finito, & infinito, ſue ex eſſentia, & eſſe ſunt et compoſitæ ex ſubſta, & proprietatibus. Hæc. n. in ſe inuicem, & voluntatem que ſunt quaſi proprietates queſdam ſequentes ſubſtantiam earum. Habent etiam in ſe multas ſpecies intelligibiles, & multas formas: quia (vt dicitur in propoſitione 10.) Ois intelligentia eſt plena formis. Hæc aut ſine compoſe eſſe non poſſunt. Dicendum quod ſtare per eſſentiam ſuam pot̃ intelligi duo-

Propō Vigefima octaua.

bus modis; in idem tamen redit vnum quod aliud. Dicitur quidem res stare per essentiam suam, si habeat essentiam per se tantem, vel etiam res dicitur stare per essentiam suam, si q̄ stet, competat ei per essentiam suam. Vnum autē istorum redit in aliud, & cuiusq; cōpetit vnum, & aliud. Res enim materialis non stat per essentiam suam, quia non h̄ essentiam per se tantem; nec q̄ stet competit ei per essentiam suam. Nam principialiter ad essentiam pertinet forma. Tunc ergo aliquid non h̄ essentiam per se tantem; quando illud quod principialiter ad essentiam pertinet, cuiusmodi est forma, non est per se stans, sed h̄ materiam de se tantem se. Tunc, n. tale quid q̄ stet non habet per essentiam suam; quia nō h̄ hoc per formam que principialiter ad essentiam pertinet. Nam si haberet hoc per formam, ipsa forma esset per se stans; sed substantiæ separatae, quæ sunt forma tantum, habent substantiam, siue essentiam per se tantem; & q̄ stent competit eis per essentiam suam. Non tamen quicquid h̄t h̄mōi substantiæ est per se stans. Nam (vt dicebatur arguendo) h̄mōi substantiæ h̄t esse, & h̄t potentias, & operationes, quæ non sunt per se stantes; sed h̄ non essentiam pertinet est per se stans. Nam ad essentiam earum non pertinet nisi forma: & ipsa forma in eis d̄t esse per se stans; quia non est in materia recepta. Sola ergo ista habent essentiam per se tantem, vel sola ista stant per essentiam suam; quia sunt forma tm̄. Quare si essentiam per se tantem, illa ergo que sunt forma tantum non habent essentiam cōpositam ex pluribus rebus; immo eorum essentia est vna res, cum sit forma tantum. Ideo tales res secundum essentiam sunt simplices, & non diuiduntur. Possunt tamē h̄mōi habere compositiones alias, vt puta ex essentia, & esse, vel ex substantia & virtute, v. l. ex virtute, & operatione, sed ipsam essentiam non habent compositionem. Sic ergo exponenda est propositio. Quod omnis substantia stans per essentiam suam est simplex, & non diuiditur (supplendum est) & per hoc patet solutio ad obiectum. Nam cum arguitur, q̄ in intelligentiis est compositio ex essentia, & esse, & ex substantia, & proprietate &c., Patet q̄ oēs tales compositiones non dicuntur compositionem essentialem, sed dicuntur compositiones alias.

D

¶ Vltimus forte dubitaret aliquis, vtrum sit idem esse simplex, & non diuidi. Dicendum q̄ idem est vnum q̄ aliud fm̄ rem; differunt tamen sicut via qua itur a Thebis A thenas, & ab Athenis Thebas. Nam esse simplex opponitur ei quod est esse compositum, & non diuidi opponitur ei quod est diuidi. Sicut ergo differt compositio, & diuisio, sic differt esse simplex, & non diuidi. Compositio, n. incipit à partibus, & vadit ad totū. Hoc est, n. cōponere ex aliquibus aliquid totum consistere. Diuisio vero incipit à toto, & vadit ad partes. Hoc est, n. diuidere aliquid totum in partes se carere. Idem est ergo cōpositio, & diuisio nō, q̄ idem sit cōponere, & diuidere, quia nō est idem facere, & destruere. Cōponendo, n. totū facimus, diuidendo vero ipsum destruemus; sed hoc modo ista duo sunt idem; quia idem est esse compositum, & esse diuisibile. Differunt tñ, quia cōpos, & esse cōpositum simit̄ partes hat ordinē ad totum qđ statuit; sed esse diuisibile accipit̄ partē totū h̄ ordinē ad partes in quas fecit. Sic patet speciat̄ ad p̄positū idē est esse simplex, & nō diuidi; esse indiuisibile differtur tñ rōne. Nā simplex priuat partes; put ex eis totū componit. Indiuisibile vero priuat partes, put in eas totū resoluit. Intellexit ergo simplicitatis p̄cedit̄ in tali indiuisibile uti sōm̄s, sicut intellectus p̄cedit̄ in tali resolutionis. Prius, n. intelligit q̄ aliqd̄ sit cōpositū ex aliquis q̄ sit res solubile in aliqua, sicut, n. gñatio p̄cedit̄ corruptionē, sic esse gñatum aliqd̄ gñare, & facere. Diuidere vero est ipsum corrūpere, & destruere. Ideo nō potest p̄cedit̄ diuisiōe, & prius aliquid intelligit esse cōpositū q̄ intelligit esse diuisibile. Hoc est, n. cōponere gñare totū ex partibus; sed hoc est diuidere, gñare partes ex totum; si aut prius esset gñatum totum ex partibus non possent partes gñari ex toto. Et sicut esse cōpositum prius intelligitur q̄ esse diuisibile esse simplex, idēf, priuari partibus ex quibus

Propō Vigefima octaua.

quibus aliquid componitur, prius intelligitur q̄ esse indiuisibile, & non habere partes in quas resoluitur. Idem est ergo secundum rem esse simplex, & esse indiuisibile: intellectus tamen vnus est prior q̄ intellectus alterius. Bene ergo Auctor in propōne prius fecit mentionem de simplicitate q̄ de indiuisione, cum dixit: q̄ substantia stans per essentiam suam est simplex, & non diuiditur: quia licet oīs talis substantia habeat vnumq; tam simpliciteram q̄ indiuisionem, prius tamen intelligitur esse simplex q̄ indiuia. **¶** Deinde cū dicitur.

COMMENTVM Propōnis Vigefimæ octauæ.

Quod si dixerit aliqui possibile est vt diuidatur, dicemus: si possibile est vt substantia stans per se ipsam diuidatur, & est simplex, possibile est, vt essentia partis eius sit per essentiam eius stans iterum sicut essentia totius. Si ergo possibile est illud, redit pars supra se ipsam. Et omnis pars eius est rediens supra se ipsam: sicut & reditio totius supra essentiam suam. Et hoc est impossibile si ergo est impossibile istud substantia stans per se ipsam erit indiuisibilis & simplex.

¶ Declarat propōnem propositam, dixerit, n. substantiam per se tantem esse simplicem & non diuisibilem, siue dixit eam non esse resolvablem in partes & non esse compositionem ex partibus. Tria ergo facit quia primo probat talem substantiā non esse diuisibilem, & nō esse resolvablem in partes. Secundo probat eā esse simplicem & nō habere cōpositionem ex partibus. Tertio epilogat circa determinata, secunda ibi (si autem non est simplex:) Tertia ibi (sicut ergo constat.) **¶** Dicit ergo (q̄ si dixerit aliquis, possibile est vt diuidatur) simple substantiam per se stans. (Dicemus si possibile est vt substantia stans per se ipsam diuidatur, & est simplex) hoc ergo posito q̄ tale qđ sit diuisibile (possibile est vt essentia partis eius sit per essentiam eius stans iterum, sicut essentia totius), q. d. q̄ substantia esset per se stans & esset diuisibilis oporteret q̄ quilibet pars eius staret per essentiam eius, i. per essentiam ipsius partis: sicut essentia totius dat per essentiam totius. Ponere, n. totum stare per se ipsam, & dicere ipsum esse diuisibilem: non solum est dicere q̄ totum per se stet, sed iterū est dicere q̄ quilibet pars per se stet, & subdit q̄ (si ergo possibile est illud) v. g. totum per se stet, & quod sit diuisibile (redit pars supra se ipsam, & oīs pars eius est redit̄ supra se ipsam: sicut est reditio totius supra essentiam suā. Et hoc est impossibile. Si ergo est impossibile istud, substantia stans per se ipsam erit indiuisibilis & simplex.)

¶ Dubitaret forte aliquis quia vñ Auctor petere quod est in principio, dicit, n. quod si substantia est per se stans & est simplex, quod non diuiditur: quia tunc quilibet pars rediret supra se ipsa, sicut & totum. Supponit ergo Auctor quod deberet probare quia supponit talem substantiam esse simplicem. Dicendum quod h̄c substantia simplicem est de intellectu substantiæ per se stantis. Nam hoc modo intelligimus substantiā stare per se, i. non h̄c partem inuicem parti: quia si hoc mō staret substantia, quod pars staret per partē, vel quia pars inuicem parti: tunc talis substantia non staret per se, sed staret per partem inuicem parti: sed nullū tale est simplex. De intellectu ergo substantiæ per se stantis est q̄ sit simplex. Sed si proponitur ad probatū aliquid esse tale id quod est de intellectu eius, non petitur quod est in principio: sed recte arguitur. Ad probandum ergo substantiā per se tantem esse indiuisibilem, si supponimus talem substantiā esse simplicem, non petimus quod est in principio: cum hoc sit de intellectu eius. Vel possimus dicere quod illud verbum quod in cōsentio ponitur cū dicitur (substantia per se stans, & est simplex si est possibile vt diuidatur, possibile est vt quilibet essentia partis rediat supra se ipsam, duod est inconueniens) hoc quod dicitur simplex est ibi quāsi additum: non enim oportet quod

Propōnis Vigefimæ octauæ Cōmentum.

H

fit illud cui iminitur probatio : quia sine hoc per verba posita in littera habetur intentio, vt in prolequendo patet.

Proclus.

¶ Vltimus forte dubitaret aliquis, vtrum babeat aliquem bonum intellectū quod additur ibi simpliciter. Dicendum quod oīs substantia per se flans est quoddam totum : sed non est totum ex partibus, nec totum in parte, sed est totum flans per se. Hoc n. triplici modo distinguit totum Proclus in. 6. 6. Propositione sui libri. Album. n. est totum ex partibus, albedo vero in materia est totum in parte, sed si esset albedo separata esset totum ante partem. Album n. est totum ex partibus prout nota albi intelligentis aliquid aggregatū ex subiecto & accidente. Albedo vero est totum in parte. Nam tota essentia albedinis non reseruat in albedine materiali : sed reseruat ibi particulatim, & secundum partē. Nam forma materialis recepta in materia, non potest ibi recipi secundū totum suam partē, sed aratur & particulatur perfectio eius secundum capacitatem recipientis. Talis ergo forma est quoddam totum, sed est totum in parte. Sed si esset albedo separata, ista albedo quoddam totum esset quia haberet in se totā perfectionem albedinis. Sed illud totum esset totum ante partem quia humiliori vnitatem haberet vnitatis, & simpliciter, & per carentiam partium & quia omnis substantia per se flans est quendam forma separata, cum omnia forma separata sit quoddam totum ante partem quia habet in se totam perfectionem sui speciei vnitatis & per carentiam partium, ideo omne tale totum est simplex & si dicit respectū ad partes, nō dicit huius respectū ad partes in quas diuiditur, & in quas posuit diuiditū ad partes quibus priuatur quia hēt carentiam partium. Hęc ergo boni intellectū quod addit ibi simplex, quia ex hoc intellectus est, & talis substantia per se flans sit quoddam totū vnitatis, & simplex, & ante partem, & habens carentiam partium pro quod impossibile est ipsum diuidi.

I

¶ Vltimus forte dubitaret aliquis vnde sequatur hec coniectura, quod si substantia per se flans diuidetur in partes, quod quilibet pars reddet supra se ipsam, & flaret supra se ipsam sicut & totum, & quare sit in cōsentanea, quod ponatur quilibet pars per se ipsam flare. Dicendum quod si bene attendatur ad verba a. authoris, plantam est quod dicitur. Nam flare per se ipsam hoc est redire ad se ipsam, vt satis sonant verba posita in ha. flans n. per se ipsam dicitur redire ad se ipsam, sicut effectus redit ad causam. Nam per se (vt supra diximus) denotat habitudinem causae. Flare ergo per se ipsam est esse sibi ipsi causam flandi : quod tunc contingit, quā non indiget deficiente vbi recipiatur eius essentia, vel pars essentiae. Si ergo hoc conuenit toti secundū se quod per se fleret, oportet quod quilibet pars eius per se fleret quia si non quilibet pars per se fleret, sed flaret per partem non inuenientem alteri. Si ergo totum secundū se (vt saepe diximus) sed flaret per partem non inuenientem alteri. Si ergo totum secundū quod totum per se flaret (quia totum dicit omnes suas partes) oportet quilibet partem per se flare : ita quod sicut totū est causa sibi ipsi per se flandi, ita si tale totū haberet partes oporteret iterum quilibet eius partem per se flare. Ad hoc ergo inconueniens dicitur Author in littera, quod si totum per se flans habeat partes : quod quilibet pars per se flabit, sicut & totum : quod est inconueniens. Sequitur nihilominus ex hoc dicto quod non solum quilibet pars fleret per se ipsam, sed etiam quod quilibet pars fleret per aliam partem, vt si totū compositum ex A & B : fleret per se : cōsequens est quod : A fleret per A & per B : & quod : B fleret per B : & per A : quod est inconueniens. Nam flaret totū per se (cum totum in eo quod totum dicitur omni partem) est flare omnem partem per omni partem : quod est inconueniens. Quod vero vltimus querebatur, quare sit inconueniens quamlibet partem totus per se flare. Dicitur quod implicat contradictionem quod pars per se fleret ad quod inconueniens dicitur Author in littera, sed minus inconueniens est, & apertius contradictionem implicat : quod non solum pars fleret per se ipsam, sed quod etiam fleret per quamlibet aliam partem. Quod etiam ex hac positione sequitur, vt est per habita declaratum. Propter quod impossibile est quod flans per se sit diuisibile in partes. Quod autem hoc sit inconueniens, & quod contradictionem implicet partem per se flare, patet. Nam si partes per se flarent non vnitarentur ad compositionem totius. Nam hoc modo partes to-

In ppe
2r. L.

K

rum ipsum faciunt : quia vna vnitur alteri, & inuitur alteri vt posita totum fleret. Dicere ergo totum habere partes per se flantes, est dicere totum non esse totum : quia laedere partes per se flare, non est totum facere : sed est totum destrucere. Rursus si non solum quilibet pars fleret per se ipsam : sed quilibet esset flaret per quamlibet, & quilibet inuitur cuiuslibet (quod sequitur ex hac positione) magis esset hoc inconueniens : quia magis implicat contradictionem, implicat a. contradictionem quod totum nō sit totum, quod pars non sit pars, quod potentia non sit potentia, & quod actus non sit actus. Nā si quilibet pars fleret per quamlibet partem : tunc quilibet pars fleret per se ipsam, & per aliam. Totum ergo nō esset totum : quia (vt patuit) facere partes per se flare, est totum destrucere. Nam per separationem partium destruitur totum. Propter quod (vt dicebatur dicere totum habere partes per se flantes) est dicere totum non esse totum. Rursus ex hac positione sequitur, quod pars non sit pars : nam partes flantes per se non sunt partes nisi in potentia. Tunc enim sunt actus partes, quando actus vnitur in toto. Pars ergo per se flans non est pars nisi in potentia : sed pars in actu alteri parti & vnitur ei est pars actus. Dicere ergo quilibet partem flare per quamlibet partem, est dicere partem flare per se, & flare per aliam partem. In quantum ergo flaret pars per se, non est pars nisi in potentia : in quantum vero flaret per aliam partem & inuitur ei est pars in actu. Quia ergo quod est in potentia nō est : quod autē est in actu illud est : idē est pars & non pars, idem erit respectu cuiuslibet totius pars in potentia, & pars in actu. Potētia ergo nō est potentia, sed est actus : & actus nō est actus, sed est potentia. Idē ergo respectu vnius & eisdem est potentia & actus. Quod positor potentia non est potentia, nec actus actus. Quia ergo dicitur totū habens partes per se ipsam flare : cum totū dicitur quamlibet partē consequens est, quod quilibet pars fleret per quamlibet partem quo posito, totū non esset totum, nec pars esset pars, nec actus esset actus, nec potentia esset potentia. Vnde tamen quia specialiter declaratum est quod ad hanc positionem sequitur quod totum non esse totū, & partem non esse partem Voluntas nunc specialiter declaratur quod ad hanc positionem sequatur potentiam non esse potentiam, nec actum actum.

¶ Sciendum ergo quod si totum habet partes secundum quod totum per se flaret : tale totum nō posset habere partes quantitates quia tunc tales partes abinuenient distaret quo posito, totum secundum quod totum nō per se flaret. Nam cum totum dicitur quamlibet partem ergo pars inuenitur cuiuslibet parti, & per consequens esset vnitus cuiuslibet parti, non igitur ibi esset distinctio partium, quia vbi est distinctio partium vna quilibet pars cōiungitur cuiuslibet parti, tale ergo totum non erit ex partibus quantitatibus, sed forte ponitur esse ex partibus essentialibus, omnes autē tales partes sic se habent, quod vna habet rationem actus & alia rationem potentie : quia nec ex duobus in actu, nec ex duobus in potentia fit vna essentialiter : sed scilicet flaret per quamlibet partem, actus ergo flaret per potentiam & potentia per actū. Actus etiam recipitur in potentia & potentia in actu, quo posito, actus non esset actus, nec potentia esset potentia. Nam recipere est proprium ipsius potentie, recipi vero est proprium ipsius actus. Si ergo actus reciperet potentiam, actus non esset actus, & si potentia reciperet in actu, potentia non esset potentia. Idem quoque respectu cuiusdam esset eā & eā vnitur secundum idem genus carnis. Efficit a. ad maiorem partem cuiusdam recipientis & recipientem, que omnia iuncta sunt in cōsentientia, nulla ergo substantia per se flans potest esse diuisibilis secundum essentiam, nec potest habere tales partes in quas distindatur. Intellectus autē non ponitur flare secundum oīa, flare & idem non oportet eā esse nō esse cognoscere. Sed eo quod ponitur flare per essentiam suam, & oportet eam hęc essentialiter simpliciter inuisibile & in compositam. ¶ Deinde cū dicitur

SECVNDA Pars Principalis Commentii.

SI autem nō est simplex sed cōposita, pars eius est melior parte, & pars melior vilior parte. Ergo res melior est ex viliori, & res vilior ex meliori.

Pars ergo vilior habebit effe per meliorē, & eōuēro. Quoniam omnis pars eius effe fēūctā ab oī parte ipſius Quare vniuerſas nō effe ſufficiens per ſeipſam, cum indigeat partibus ſuis ex quibus componitur. Et hoc quidem non eſt de natura reſiſſimicis, immo de natura rerum compoſitarum.

¶ Poſtq̄ A author declarauit q̄ ſubſtantia per ſe ſans non diuiditur declarauit, q̄ talis ſubſtātia ſit ſimplex dicens (ſi aut) ſimplex ſubſtantia per ſe ſans (non eſt ſimplex ſed compoſita, pars eius eſt melior parte, & pars illius vilior parte. Ergo res melior, pars melior (eſt ex) parte viliori, & res vilior) .i. pars vilior (ex melior) .q. d. q̄ ſi ſubſtantia per ſe ſans ponit habere partes: oportet q̄ vna pars ſit melior q̄ alia: & oportet q̄ vna pars habeat effe per aliam. Ecce ſubdit (pars ergo vilior habebit effe per meliorem, & eōuēro) & ſubdit (quā) ſimplex ſi ita eſt, q̄ ſubſtantia per ſe ſans ponatur eſſe compoſita (omnis pars eius eſt ſeipſa) .i. eſt realiter differens (ab omni parte ipſius, quare vniuerſitas) eius: .i. ipſam totū, vel ipſa ſubſtantia per ſe ſans, quæ ponitur eſſe compoſita (non eſt ſufficiens per ſe ipſam: cum indigeat partibus ſuis ex quibus componitur) & ſubdit q̄ (& hoc quidem non eſt de natura rei ſimplicis, nec ſimplex de natura rei per ſe ſans, q̄, indigeat partibus (immo) hoc eſt (de natura rerum compoſitarum) ſimple non per ſe ſtantium, q̄, partibus egeant.

¶ Notandum autem q̄ partes in compoſito faciunt ad eſſe ſui ipſius. Ita q̄ vna pars facit ad eſſe alterius. Eſt etiam in compoſito vna pars melior alia: vt pura forma eſt melior q̄ materia: & vlt. pars quæ eſt actus eſt melior q̄ pars, quæ eſt potentia. Hoc tñ non obſtante vna pars facit ad eſſe alterius: vt materia facit ad eſſe forme materialis eaduſcē de potentia materia: Indiget enim forma materia deterementia q̄ ſine ea eſſe non poſſit. Sic et forma facit ad eſſe materia: quia (cum materia ſit pura potentia) ſine forma eſſe non poſſit. Ideo dixit A author: q̄ ſi hmoi, ſubſtantia (quæ ponitur per ſe ſans) non ſi ſimplex, ſed ſi compoſita tali ſubſtantia pars eius erit melior parte: & pars melior erit ex viliori: per viliores, & eōuēro. ¶ Notandum etiam vniuerſitas in hoc conſiſtere. q̄ ſi ſubſtantia per ſe ſans fit compoſita, ducitur ad hoc inconueniens q̄ hmoi ſubſtantia, quæ ponitur per ſe ſans non erit per ſe ſans. Nam hoc eſt per ſe ſtare non indigere partibus, vel non ſtare per partes, ſiue non ſtare per partem inſtantem partū, ſed ſtare per ſeipſum. Quare ſi ſubſtantia per ſe ſans fit compoſita habebit partes ſciantes: .i. realiter differentes: & quia ſic eſt) talis ſubſtantia per ſe ſans (quæ ponitur eſſe vniuerſitas: .i. quæ ponitur eſſe res cōpoſita) non erit per ſe ſans. Arguatur ergo ſic. Q. uod eſt per ſe ſans eſt per ſe ſufficiens quens non erit per ſe ſans. Arguatur ergo ſic. Q. uod eſt per ſe ſans eſt per ſe ſufficiens ad ſtandum: d res compoſita non eſt per ſe ſans. Q. uare ſi ſubſtantia compoſita componitur: ergo nulla res compoſita eſt per ſe ſans. Q. uare ſi ſubſtantia compoſita ponatur per ſe ſans: ſequitur q̄ talis ſubſtantia, quæ ponitur per ſe ſans non ſit per ſe ſans, per ſe ſans, non diuiditur per partes: quia ſi hoc eſſet quelibet eius pars eſſet per ſe ſans, ſicut & totum: & quelibet eius pars ſtaret per ſeipſam, & per aliam partem. Quo poſito (vt ſupra probabatur) totum non eſſet totum, nec pars eſſet pars, nec actus, actus, nec potentia, ſupra probabatur) totum non eſſet totum, nec pars eſſet pars, nec actus, actus, nec potentia. Hęc aut declaratio probatur q̄ ſubſtantia per ſe ſans ſit ſimplex: quia aliter nō eſſet per ſe ſufficiens ad ſtandum, quia indigeret partibus componantibus. Hęc ergo declaratio negat viam compoſitam: quia negat ſubſtantiam per ſe ſans eōponi ex partibus: ſed declaratio præcedens negauit viam reſolutam: quia negauit ſubſtantiam per ſe ſtarem poſſe diuidi, vel poſſe reſolui in partes.

¶ Dubitaret forte aliquis: Vtrum hoc ſit verum, v3 q̄ in oī compoſito ex partibus eſt dare vnam partem meliorem alia. Dicendum q̄ vt cōter ponitur in oī compoſito ex pluribus partibus nec eſſe eſt dare quendam ordinem partium: Ita q̄ vna pars ſit melior alia. Sicut enim ab vnitare non progreditur multatudo, niſi ſecundum ordinem: ita multatudo

Q

Supra in dubio ꝑ. cedenti.

do niſi

do non eſſentit vnitatem, vel non conſtituit aliquod vni, vel aliquod totum, niſi ſecundum quendam ordinem. Vbi cumq̄ aut eſt ordo conſtitutionum aliquod totum, oportet q̄ ibi ſit diuerſitas: quia ex oīno æqualibus & equaliter ſe habentibus nunquam conſtitueretur aliqd totum. Quare (quia hmoi partes non ſunt oīno æquales, vel quia non ſe habet omnino eadem) oportet q̄ aliquam dignitatem habeat vna reſpectu alterius: & q̄ in hoc habeat aliquod diuini, & aliquam meliorem reſpectu eius quod poſſimus videre, dicunt: do per oēs modos compoſitionis. Nam in compoſitione cuiuslibet corporis mixti ſemper prædominatur aliquod elementum, cuius elementi motum ſequitur ipſam mixtum, in corpore vero talis eſt vnum membrum nobilius alio. Ex materia ergo & forma conſtituitur elementum, ex elementi aut conſtituitur mixtum ſimilium partium: ex mixtis aut varijs conſtituitur organiū corpus, vt corpus animatum, quod eſt diſſimilium partium. In compoſitione ergo elementi eſt præſtantior forma q̄ elementum, vt o corpus mixti ſimilium partium eſt præſtantior & nobilior alia in ipſa etiam quantitate, vt ſi aliquid ſolum componitur ex partibus quantitatibus: vt puta partes ex equalibus lapidibus, erit ibi aliqua excellentia: quia erunt ibi aliqui lapides inferiores, & aliqui ſuperiores: q̄ ſi totum cōpoſitum faceret, & partes eius habeat æqualem ordinem in vnitare: adhuc erit ibi aliqua excellentia, quia aliquæ partes erunt propinquiores principio illius magnitudinis, & aliquæ remotiores.

¶ Vltimus forte dubitaret aliquis quid facit ad propoſitum q̄ ſi ſubſtātia per ſe ſans eſſet compoſita quod eius vna pars eſſet melior, & alia vilior, & q̄ melior ſtaret per viliores, & eōuēro. Dicendum q̄ A author intendit hoc probare. ſq̄ ſubſtantia per ſe ſans non poſſit eſſe compoſita. Nam illa ſubſtātia dicitur per ſe ſans quæ ſtat per ſe ipſam, non illa quæ ſtat per partem inſtantem partū. ſi ergo ſubſtantia per ſe ſans poneret compoſita quia haberet vnam partem meliorem alia: & hęc vnam partem exiſtenter per aliam: quia pars melior exiſtit per viliores, & eōuēro, vt ſunt in nobilibus: declaratum, cōſequens eſſet hoc poſſe, q̄ ſi ſubſtātia per ſe ſans non faceret per ſe, ſed ſtaret per partem exiſtenter per partem, vel ſtaret per partem inſtātem partū. Talis ergo ſubſtantia nō eſſet per ſe ſufficiens ad ſtandū: ſed ſtaret per partes componentes, & ſe inuicem iuuantes. ¶ Deinde cum dicit.

I A M ergo conſtat q̄ omnis ſubſtantia ſans per eſſentiam ſuam eſt ſimplex, & non diuiditur. & quia non recipit diuſionem & eſt ſimplex non eſt recipiens corruptionem, neque deſtructionem.

¶ Epilogat circa determinata dicens (ſam ergo conſtat q̄ omnis ſubſtantia ſans per eſſentiam ſuam eſt ſimplex) vt dixit hæc declaratio ſecūda (& non diuiditur) vt probatur declaratio prima, & ſubdit (& quia) ſimplex talis ſubſtātia (non recipit diuſionem, & eſt ſimplex) vt declaratum eſt in propoſe iſta (non eſt recipiens corruptionem neq̄ deſtructionem) quia, ſi ſubſtantia talis non eſt generabilis neq̄ corruptibilis, vt declarauerunt propoſes præcedentes diſſo. n. huius propoſis (vt quia ſubſtantia per ſe ſans eſt ſimplex & indiuiſa) inferitur quod dicebatur in propoſitionibus præcedentibus videlicet quod ſubſtantia ipſa per ſe ſans ſit incorruptibilis, & indiuiſibilis.

PROPOSITIO VIGESIMANONA.

M N I S ſubſtantia ſimplex ſans eſt per ſeipſam ſcilicet per eſſentiam ſuam.

¶ Poſquam A author determinauit quod ſubſtantia ſans per eſſentiam ſuam eſt ſimplex: hæc (vt dicebatur) probat conueniam eius, videlicet q̄ ſubſtantia

9

Complex fiet per essentiam suam. Circa quod duo facit : quia primo præmittit huiusmodi propositionem. Scd o ubi utigit propositionis declarationem ibi (nam ipsa est creata.) **¶** Dicit ergo qd omnis substantia simplex fians est per se ipsam, s. per essentiam suam.)

¶ Dubitaret forte aliquis: Quid dicitur substantia simplex hanc per se ipsam, siue per essentiam suam. Dicens quod in hoc dicitur, cum dicitur substantia simplex est fians per se ipsam vel sit vis in hoc verbo fians, vel in hoc qd dicitur de se ipsam. Si fiat vis in hoc verbo fians, substantia talis est substantia immobilis. Nam illæ substantiæ sunt fiantes, quæ immobiliter se hânt alie vero substantiæ, quæ moventur pat dicitur fluxibiles, & rcales. Hoc autem modo loquitur Boetius de statione, & motu: quum dicit, qd nunc fians facit æternitatem, nunc vero currens, & fluxus facit ips. Ea ergo que mensurantur æternitate (siue mensurant æternitate simpliciter æternitate participat) pat dicitur substantia fiantes, & fluxibiles: quia nunc fians facit æternitatem, sed illa que mensurantur tpe pat dicitur substantia mobilis, & fluxibiles: quia nunc currens, & fluxus facit ips. Sed si fiat vis non in hoc qd dicitur de fians, sed in hoc qd dicitur per se: Tunc substantia per se fians est substantia simplex: quia substantia cõposita non fiat per se, sed fiat per partem inintertem partem. Vanum tñ istorum sequitur ad aliud: quia substantia quæ est simplex, & quæ fiat per se oportet qd sit immobilis. Sicut etiam

¶ Vltimus forte dubitaret aliquis. Vtrum sit verè quod aliqua substantia fiet per se, vel sit per se sufficiens ad standum: & vñ q nulla substantia (loquendo de substantia creata) sit per se sufficiens ad standum: quia ois talis substantia indiget influentia causæ primæ ergo &c. Dicens, quod per hoc quod dicitur substantiam aliquam per se stare non excludimus influentiam causæ primæ. Substantia n. simplices, & forme separari dicitur per se stare quia se hânt relationem ad eam primam: & quia (sicut hunc Auctorem) sibi: ipsi hanc eam talis relationis: cum hoc in totum qd hânt acceperunt à eâ prima effectiue, sed existentiam quam hânt accipiunt per relationem quam hânt ad eam primam. Et quia sibi ipsi sunt eam (formam loquendo) hmoi relationis: ideo non indigent materia subsistenti, sed dicitur per se stare.

¶ Declarandum est igitur quod substantiæ immateriales sunt sibi ipsi eam suæ relationis. Dicendum ergo qd hic Auctor non negat hmoi substantias esse compositas ex essentia, & esse. Creditur tñ quod esse effectiue solum aliquam consequens essentiam. Vt eo ipso q essentia requirit determinate tale esse est ois inseparabilis ab illis: quia qñ potentia determinate respicit actum vñ esse (per se loquendo) inseparabilis ab illo actu. Nihil ergo (sicut hanc viam, corrumpetur, & destruetur per separationem essentia ab esse, quia essentia, & esse dñt eandem potentiam, & eandem actum, quod unum determinate respicit aliud. Si ergo quædam destructioem in rebus, s. p. 3 in ipsa essentia componem quæ erit: ubi est inuenire potentia non determinate respicientem actum. Sicut p. 3 de rebus materialibus corruptibilibus, ubi materia non determinate respicit hanc formam, vel illam: in mo existens sub vna appetit esse sub alia. Quid si sic esse quod nullo modo potest esse destruetio rei ex separatione essentia ab esse: sed solum ex separatione vnius partis essentia ab alia, sicut contingit ex separationem mature à forma. Tunc in rebus immaterialibus, & in formis per se existentibus relatio ad eam primam (vbi sunt effectus eius) fundaretur in ipsa essentia forme (sicut in materia, sicut in se esse fundamemum talis relationis). Esse autem effectiue solum quid cõtinetur essentia talis rei causatæ effectiue quoddam necesse esse formaliter: hanc necessitatem esse fundamemum talis relationis, sicut hanc habere per se ipsam, quælibet forma separata sibi ipsi eam suæ relationis: sicut fundamemum est eam fundari in ipso. Nos autem hoc non dicimus, sed quod relatio ad eam primam (per quam res causata est effectus eius) fundatur in maiorem huiusmodi difficultatem dicimus, quod relatio ad eam primam (sicut in quam intelligentia est effectus eius) non fundatur in ipsa essentia (sicut in materia quod hmoi essentia secundum se sit fundamemum talis relationis: & esse habet solum sicut aliud consequens essentiam.

C

¶ Vltimus forte dubitaret aliquis. Vtrum sit verè quod aliqua substantia fiet per se, vel sit per se sufficiens ad standum: & vñ q nulla substantia (loquendo de substantia creata) sit per se sufficiens ad standum: quia ois talis substantia indiget influentia causæ primæ ergo &c. Dicens, quod per hoc quod dicitur substantiam aliquam per se stare non excludimus influentiam causæ primæ. Substantia n. simplices, & forme separari dicitur per se stare quia se hânt relationem ad eam primam: & quia (sicut hunc Auctorem) sibi: ipsi hanc eam talis relationis: cum hoc in totum qd hânt acceperunt à eâ prima effectiue, sed existentiam quam hânt accipiunt per relationem quam hânt ad eam primam. Et quia sibi ipsi sunt eam (formam loquendo) hmoi relationis: ideo non indigent materia subsistenti, sed dicitur per se stare.

B

¶ Declarandum est igitur quod substantiæ immateriales sunt sibi ipsi eam suæ relationis. Dicendum ergo qd hic Auctor non negat hmoi substantias esse compositas ex essentia, & esse. Creditur tñ quod esse effectiue solum aliquam consequens essentiam. Vt eo ipso q essentia requirit determinate tale esse est ois inseparabilis ab illis: quia qñ potentia determinate respicit actum vñ esse (per se loquendo) inseparabilis ab illo actu. Nihil ergo (sicut hanc viam, corrumpetur, & destruetur per separationem essentia ab esse, quia essentia, & esse dñt eandem potentiam, & eandem actum, quod unum determinate respicit aliud. Si ergo quædam destructioem in rebus, s. p. 3 in ipsa essentia componem quæ erit: ubi est inuenire potentia non determinate respicientem actum. Sicut p. 3 de rebus materialibus corruptibilibus, ubi materia non determinate respicit hanc formam, vel illam: in mo existens sub vna appetit esse sub alia. Quid si sic esse quod nullo modo potest esse destruetio rei ex separatione essentia ab esse: sed solum ex separatione vnius partis essentia ab alia, sicut contingit ex separationem mature à forma. Tunc in rebus immaterialibus, & in formis per se existentibus relatio ad eam primam (vbi sunt effectus eius) fundaretur in ipsa essentia forme (sicut in materia, sicut in se esse fundamemum talis relationis). Esse autem effectiue solum quid cõtinetur essentia talis rei causatæ effectiue quoddam necesse esse formaliter: hanc necessitatem esse fundamemum talis relationis, sicut hanc habere per se ipsam, quælibet forma separata sibi ipsi eam suæ relationis: sicut fundamemum est eam fundari in ipso. Nos autem hoc non dicimus, sed quod relatio ad eam primam (per quam res causata est effectus eius) fundatur in maiorem huiusmodi difficultatem dicimus, quod relatio ad eam primam (sicut in quam intelligentia est effectus eius) non fundatur in ipsa essentia (sicut in materia quod hmoi essentia secundum se sit fundamemum talis relationis: & esse habet solum sicut aliud consequens essentiam.

¶ Via tunc (vbi dicebatur) hmoi essentia estet simpliciter necesse esse non effectiue, sed formaliter. Hinc autem post hoc impossibile est intelligentiam cadere ab hmoi relatione: sed quia quædam hæc talem relationem, esse effectus primæ, & non potest ei contingere destruetio: ideo (vbi dicebamus) ipsa estet quoddam necesse esse. Qd satis innuebat Auctor in Commento. 26. In propo. 26. tione. 26. quædam res pendet per suam eam retinentem, & seruante ipsam, nec perit, nec destruitur.) Si ergo relatio ad eam primam (procur intelligencia est effectus eius) fundaretur in ipsa essentia in intelligentia (sicut in materia quæ ipsa essentia intelligentia est effectus eius) fundaretur in ipsa essentia in intelligentia: impossibile est intelligentiam non pendere per eam primam, & hæc relationem ad ipsam. Propter qd ois impossibile estet eam adhiberi. Non. n. possit intelligentia denovo acquirere talem relationem, nec potest eam in perpetuum perdere. Nam (supposita in variabilitate eius ad qd referunt vrs. dicebamus) non acquiritur, vel perditur relatio, nisi per acquisitionem, vel per amissionem fundamemum. Vt supposita invariabilitate partis albi, qd est simile albo parti non amittit hmoi similitudinem, nisi per amissionem albedinis: & qd non est simile non possit talem similitudinem acquirere, nisi per acquisitionem albedinis. Et quia essentia intelligentia non potest separari à se ipsa, nec potest se ipsam acquirere, nec se ipsam perdere. Ideo estet ipsa intelligentia æterna: & impossibile estet eam adhiberi. De necessitate n. conquiretur essentia intelligentia, qd est effectus primæ. Igitur quasi quædam naturali necessitate pendentes res à prima, & potissime intelligentia. Estent n. causata sequentia primam quasi vmbra sequitur corpus: Nam supposita luce & corpore, quædam quasi naturali necessitate vmbra sequitur corpus: quia est effectus eius. Sed nos non sic dicimus. Et ois difficultas eadundem ponendo intelligentiæ compositionem ex essentia, & esse. Nec hoc sufficit quæ & auctor huius libri (vbi ex verbis suis p. 3) exprelit hoc sapit. Pontem intelligentiam compositionem ex forma, & esse: p. 3 in cõmmentu propositionis quartæ. Dicemus ergo intelligentiam cõpositam ex essentia, & esse: & dicemus, qd relatio (quam huiusmodi intelligentia ad eam primam, vbi est effectus eius) non fundatur in ipsa essentia intelligentia (sicut in materia, sed vbi est cõmunita suo esse. Nam hoc modo essentia intelligens est effectus primæ: prout f. accipit ab eo esse. Qd vix non possimus salutare esse sentiam intelligentia esse effectum primæ, nisi quia esse eo esse: Ois cõmunita esse relatio quam huiusmodi ad eam primam non fundatur in ipsa essentia forme, sed vbi est cõmunita sua suo esse. Ex hoc autem clare patet potest, quod intelligencia per voluntatem primæ potest creati & adhiberi: quod potest denovo hanc relationem acquirere, & quod potest eam perdere. Nam si hmoi relatio (sicut in materia quæ intelligencia est effectus primæ) fundatur in essentia eius, vbi est cõmunita suo esse: qd ois agitur ponere: quum hoc sit creatur: & hoc sit effectus producer: factore eos eam. Qd vix ergo essentia est reali differtens a suo esse: potest hmoi esse potest, & denovo ipsam acquirere, sicut voluntati primæ. Et ideo potest denovo incipere esse effectus primæ, & potest denovo creari, & p. 3 adhiberi, q. oia (sicut hanc potest veniare, facit subsistentem: sed si potest denovo non reali differtens essentia, & esse quantatunq; ponente differtens intentione, vel tōtē potest forte p. intelligi, intelligi vni non intello: alioquin potest intelligi genus non intellectu aliqua eius ipse. Sed sicut rem impossibile estet vni ab alio separari. Hac n. hypothesi stante, relatio ad eam primam (sicut quæ intelligencia est effectus eius) non fundaretur in ipsa essentia intelligentia: sicut in materia quæ esse quia forme rem ponit: & esse certam, & esse potest vni separari ab alio. Propter qd impossibile estet intelligentiam perdere relationem illam. Nō potest ergo adhiberi, & p. 3 adhiberi, q. oia non potest creati: Dicitur ergo aliquid substantia creata p. se ipsam adhiberi, nō esse effectus eius qd sit sibi ipse esse effectus eius quæ flectit formam: qd est forma p. se ipsam non recepta à alio hmoi forma nō flectit alio i. ma i qua recipit: sicut dicitur qd qd p. se ipsam.

¶ Vltimus forte dubitaret aliquis de propositione assumpta in hac questione: videlicet qd si potentia determinate respicit actum, quod non potest separari ab actu: vtrum sit vera, vel falsa. Dicendum quod potentiam determinate respicit actum potest intelligi dupli. 1. vel quia non potest esse sub actu contrario, vel sub quocunq; alio actu: vel quia non

Fert per totum.

per essentiam suam: & substantiæ generatæ ex alio sunt substantiæ composi-
tæ cadentes sub generatione.

¶ Postquã uidit q̄ ois substantia simplex est flans i. immobilis, quia est supra tps̄. In parte
istâ declarat q̄ ipsâ est flans per se & per essentiam suã: quia h̄ essentiam non cōpositam
ex partibus, nec ex alio gñatam. Dicit ergo (& significatio illius est) v̄ q̄ substantia sim-
plex non solit sit flans, sed etiam sit flans per essentiam suã (quia) supple h̄mōi substantia
(non est gñata ex aliquo). i. non h̄ materiam partē sui. & subdit (quã est flans per essentia
suam). q. d. q̄ h̄mōi substantia non sit gñata ex aliquo parte istud quã. est flans per essentiam
suam. & subdit q̄ (& substantiæ gñatæ ex alio sunt substantiæ cōpositæ cadentes sub gñat-
tione) tales. n. substantiæ quæ non sunt simplices, non sunt flantes quia cadunt sub gñat-
tione, & non sunt flantes per essentiam suã: quia sunt substantiæ composi-
tæ. ¶ Notandum autē q̄ sum dē & significatio illius est, quia non est generata ex aliquo: quã est flans per es-
sentiam suam. Primum istorum v̄ q̄ substantia simplex non est generata ex aliquo se habet
vt inferens: sed qđ postea subditur, quã est flans per essentiam suam se h̄t vt illud. Vult
n. q̄ ex hoc primo dicto, q̄ substantia simplex non est generata ex aliquo, concludatur: i.
secundū dictum: quã est flans per essentiam suam. Secundū hoc ergo dicemus q̄ oē cor-
poreus sub generatione. Et si non quantum ad esse simpliciter: saltem quantum ad esse in
vbi, & nihil tale est flans per essentiam suam: quia quodlibet tale h̄ materiam partem sui,
& est generatum ex re alia. i. ex materia: & si non ex materia p̄tenti, saltem ex concreta.
¶ Notandum etiã q̄ ad generari ex aliquo sequuntur duo: v̄ non esse flans per essentia
suam, sed h̄t essentiam composita: & cadere sub generatione & motu. Ideo Author signã
ter in istâ hec duo testigit sc̄q̄ substantiæ generatæ ex aliquo & sunt composi-
tæ, & sub ge-
neratione cadunt. ¶ Notandum etiam q̄ quantum ad primam partem p̄bationis v̄ q̄ q̄
quid est sic simplex, & sic flans in sua substantiã h̄t est superius t̄p̄t ponitur propō in li-
bro Procli: & talis propositio est sub his verbis. Omne antipodistion i. per se existens ex-
emptum est ab his quæ secundum subiectum tempore manentur.

¶ Dubitaret forte aliquis. Vtrum aliquod simplex sit gñatum ex aliquo. Dicendum q̄ illud
ex quo gñatur res. non est ipsa res: sed est pars rei. Nō. n. est ipsa res: quia aliter (cum il-
lud ex quo gñatur res t̄p̄t vel natura p̄existat ipsi rei) tunc h̄mōi res esset prius q̄ esset, &
p̄existet sibi ipsi. Rursus illud ex quo gñatur res est in potentia ad id qđ gñatur ex ea
quia si esset actu illud: tunc gñatio fieret ex ente in actu. Gñatio autē (vt p̄batur h̄ in p̄tōe
de generatione) nec fit ex ente in actu, nec oīno ex non ente: sed fit ex non ente in actu,
ente autem in potentia: sed quod est in potentia tale, non est illud. Ergo illud ex quo fit
generatio non est id qđ inde gñatur: sed est in potentia ad ipsam. Sed qđ est potentia talis,
& qđ est in potentia ad aliquid ad hoc q̄ inde fiat illud: op̄ q̄ illi potentie supradictæ actus.
Illud ergo quod gñatur ex aliquo, habebit aliquid p̄ter id ex quo gñatur, quia habebit ip-
sam adū supradictā ipsi potentie ex qua fit gñatio eius. Oē ergo tale h̄t essentiam cōpositā
tam ex potentia & actū: & nihil tale h̄t essentiam simplicem. Bene ergo dictū est q̄ nullū sim-
plex est gñatum ex aliquo: aut n. non h̄t essentia simplicem, sed composita. Et inde est q̄
p̄bat circa finē 7. Metaph. q̄ forma non est elementū, nec est elementū ipsa. forma & ip-
sæ actus supradictæ elementū, vel elementū, sive ipsi materie ex qua fit gñatio & est aliquid
diuersum ab ipsa materia & essentia t̄t differens ab ea. Oē ergo gñatum ex elementū vel ex
elementis, & v̄t gñatum ex aliquo h̄t essentia cōposita: & h̄ aliquid p̄ter id ex quo gñat.
Nullam ergo simplex est generatum ex aliquo: & per consequens nullū simplex cadit sub
generatione, nec h̄t essentiam suã cōpositam. Erit ergo flans: quia nō cadit sub gñatione
& est flans per essentia suam, quia h̄t essentiam non cōpositam. ¶ Deinde cum dicitur.

¶ Tam ergo manifestū est, q̄ omnis substantia flans per essentia suã nō est nisi

¶

Propō Trigēsimã.
In nō tempore: quia est alior, & superior tempore, & rebus temporalibus.

¶ Epilogat circa determinata dicens (iam ergo manifestū est q̄ ois substantia flans per es-
sentiam suã non est nisi in non tpe) i. sine tpe (quia est alior, & superior tpe & rebus tpe-
alibus). ¶ Not. autem q̄ hęc oīa v̄ esse simplex. Atque per essentia suã, esse exemplū a tpe,
h̄t essentiam non cōpositam vnã & eandē rem dicuntur quare non curat A author vnū epilo-
gare pro alio. Sed vnū. propt̄m epilogare debuit q̄ simplex est flans per es-
sentiam suã: ipse t̄t epilogat eodē modo, q̄ flans per essentia suã non cadit sub tpe vel pot-
estiam dicit, q̄ iste Author epilogat per modū eundē illudis: vt inferat sic, simplex nō ca-
dit sub tpe vt patuit ex declaratione propōis. Sed simplex est flans p̄ essentia, vt dicebat
in ipsa p̄pōe. ergo flans per essentia suã nō cadit sub tpe: vt dicitur in hoc epilogo.

PROPOSITIO TRIGESIMA.

¶ Minis substantia creata in tempore, aut est semper in tempore,
& tempus non superfluit ab ea: quoniam est creata, & tempus
æqualiter. aut superfluit supra tempus, & tempus superfluit
ab ea: quoniam est creata in quibusdam horis temporis.

¶ Ver dicebatur supra, oēs habitudines res̄ sunt s̄m corruptibile & incorruptibile, s̄m s̄m
plex & cōpositum, s̄m æternum & p̄tale. Nulla est. n. res quæ non sit aliquomō corrupti-
bilis vel incorruptibilis: q̄ non sit simplex vel cōposita: æterna vel t̄p̄alis. Vols̄ ergo Au-
thor v̄t determinare de habitudinibus res̄: postquã aliqua dixit de corruptibilitibus & in-
corruptibilitibus, de simplicibus & cōpositis: vult hic vltimo aliqua tractare de t̄p̄alibus
& æternis. Circa qđ duo facit, quia p̄tō comparat t̄p̄alia ad t̄p̄alia in hac 3 o. Propōne.
Sedō comparat t̄p̄alia ad æterna ibi (inter rem cuius) in. 3. 1. Propōe. Circa primum duo
facit, quia circa comparationem t̄p̄alium ad t̄p̄alia primo p̄ntitōi quandã propōem secūdo
subiungit declarationē eius: ibi (qđ est quia). Dicit ergo q̄ (ois substantia creata in tpe,
aut est semper in tpe & tps̄ non superfluit ab ea: quã est creata, & tps̄ æqualiter). i. quã ipsa
substantia est creata, & tunc æqualiter se h̄t. (aut superfluit supra tps̄, & tps̄ superfluit ab
ea: quã est creata in quibusdam horis tps̄). q. d. q̄ duplex est t̄p̄orale vnū qđ respicit to-
tum tps̄, & æquatur t̄p̄orē: p̄t quod tps̄ non superfluit a tali t̄p̄ali, nec eodē modo: Et aliud
est temporale, quod respicit partē temporis, quia est creatum in quibusdã horis tps̄: & ta-
le temporale superfluit a t̄p̄orē, & tps̄ superfluit ab ipso. ¶ Notandum autem q̄ substan-
tia creata in tempore que respicit totum tps̄, & æquatur tempore est corpus super cœlestē,
quod (secundum naturæ cursum) est ingenerabile & incorruptibile, & est sempiternum.
Substantia vero creata in quibusdam horis t̄p̄oris, quæ respicit partem temporis sunt ista
generabilia & corruptibilia. Sed quomodo corpus super cœlestē possit dici quid t̄p̄orale
vel substantia creata in t̄p̄ore cum sit intrasurabile quantum ad esse, licet sit transu-
rabile quantum ad vbi, in sequenti propōe dicitur: nunc autē hoc insuperabile. ¶ Notã-
dum etiam q̄ hanc distinctionem de temporali (v̄ quod est quoddã temporale quod re-
spicit totum tps̄, & quoddã quod respicit partem temporis) ponit Proclus in propōne
r. 4. sui libri sub his verbis. Omne quod secundū tps̄ existit, aut hoc est, eo quod semper in
tempore est: aut aliquando in parte temporis est hyperaxim habens, quasi dicat, quod om-
ne quod subsistit secundum tps̄, i. omne temporale vel omne creatum in t̄p̄ore, aut hoc
est, quia semper est in tempore: i. quia respicit totum tempus: aut quia habet hyperaxim:
id est substantiam aliquando in parte temporis.

¶ Dubitaret forte aliquis, de verbis postis in propōne hac. Nam ibi habetur q̄ substan-
tia que respicit totum tps̄ æquatur tempore, & tps̄ non superfluit ab ipsa, & ibidē habet q̄

Propō Trigelima.

substantia creata in quibusdā horis temporis (ut illa que respicit partē tēporis) superfluit supra tempus , & tempus superfluit ab ea . Ex quibus verbis videntur duo implicari inconuenientia . Nam si subā que respicit totum tempus equatur tempori , & per pās non superfluit a tēpore quia hoc est equari , non superfluere . multo magis subā q̄ respicit partem tēpis non superfluit a tēpore . Rurſus videtur inconueniens q̄ talis subā superfluat quia tunc excederet tēps , & excederet ab ipſo , quod non videtur poſſibile . Dicendum q̄ totum non accipitur nisi vno mō , & tempus accipitur equaliter loquendo . n . de vno & eodem toto non dicitur q̄ sit dare totum maius & totum minus , quia illud quod elicit minus , non eſt totum . Totum . n . hoc dicitur cuius nihil eſt extra ſumere , vt patet ex 3 . phyſicorum . q̄ dicitur . n . habemus aliquid extra ſumere , & quam diu reſtat aliquid accipiendum , non dum habemus totum . loquendo ergo de eodem toto tempus accipitur iplum equaliter . Sed nō sic loquimur de partibus eiusdem totius , ſicut de ipſo toto . Nam partes eiusdem totius poſſunt accipi & maiores , & minores . Q . uod ergo comparatur ad totum comparatur ad aliquid quod tempus accipitur equaliter . ſed quod cōparatur ad partem ſue ad partes cōparatē ad aliquā q̄ pāt accipi maiora & minora . Q . uod ergo cōparatē ad totum tēps , ſi equatur tempori , non ſuperfluit a tēpore . nec tempus ſuperfluit ab eo , quia totum tempus tempus dicit vnam & eadem rem . Vna autē & eadem res reſpectu eiusdem non pōt eſſe æqualis & ſuperflua . ſed qđ eſt creatum in quibusdā horis tēpis : & quod reſpicit partem tēpis (cum huius partes poſſint accipi alie & alie maiores & minores , quia ſic ſe habet) non ſemper cōparatur ad vnam & eandē rem . Q . uod ergo ſi cōparatē ad tēps , q̄ cōparatur ad aliam & ad aliam partem tēpis , pōt equari tēps , & excedere tēps , & excedi a tēpore . Nam poterit tantum de tēpore accipere , & quabitur durationi illius rei . ſi vero accipiatur plus de tēpore excedet rem illam . poterit etiam accipi ita modicum de tempore (quia conſtantum eſt diſtribute in inſinitū) q̄ tēps ſic acceptum excederet a re aliqua . Q . uod ergo cōparatur ad partem tēpis & ſuperfluit ab aliqua parte tēpis , & pars aliqua tēpis ſuperfluit ab eo , ſm q̄ accipitur pars aliqua tēpis maior & minor . ſed quod cōparatur ad totum tēps hoc habere non pōt : quia non pōt accipi totum tēps maius & minus . Soluere ergo ſunt controuerſie , ſi q̄ dicta ſunt diligenter inſpiciantur .

COMMENTVM Propōnis Trigelime.

Q . uod eſt , quia ſi creata ſequuntur ſe ad inuicem : & ſubſtantia ſuperiorum non ſequitur niſi ſubſtantia ei conſimilis , nō ſubſtantia diſſimilis ei . ſunt ſubſtantiæ ſimiles ſubſtantiæ ſuperiori , ſunt & ſubſtantiæ creatæ a quibus non ſuperfluit tēpus , quæ aſſimilantur ſubſtantiæ ſempiternis : & ſunt ſubſtantiæ abſciſæ a tēpore creatæ in quibusdā horis temporis .

Declarat propōtionem propoſitam . propter quod ſcēdū q̄ tota cā teſta in ſta quare op̄s dare duplex tēpale , vt corruptibile & ſempiternū eſt . quia inter ſubſtas ſeparatas & iſta corpora corruptibilia op̄s dare corpora media , q̄ ſunt ſempiterna : & quia oē corpus eſt mobile & oē mobile aliquo mō ſubiectur tēpi . Ideo erit dare duplex corpus ſi ſubſtā tēpi , ſm q̄ eſt dare duplex mobile , corruptibile . ſi & ſempiternum . Dicitur autē oē corpus mobile : quia ſcēdū ea quæ ex ſenſibus haurire poſſimus , ſiſſicienter probari non pōt eſſe aliquod corpus immobile . q̄ ſi ex diuina reuelatione hoc habeamus nō eſt præſertim ſpeculationis hoc tractare . Vel dicere poſſimus q̄ ſi eſt aliquod corpus , quod nunq̄ ſit motum , & quod nunquam mouebitur , non tū implicaret contradictionem ſi moueret . ſic etiam eſt contra tōtū eius , quod poſſit moueri . In tantum autē dictum ſit q̄ op̄s dare duplex tēporale , vel duplicem rem ſubſtā tēpi , quia præter iſta corpora ſubſtā tēpi , quæ ſunt corruptibilia , op̄s dare corpora ſubſtā tēpi , q̄ ſunt ſempiterna , que ſunt media inter iſta corruptibilia , & ſubſtas ſeparatas . Volens ergo author probare q̄ ſi dare duplex tale tēpale , vel talem duplicem rem creatam in tempore

Propōnis Trigelime Cōmentum .

In tēpore facit , quia Primo facit quod dictū eſt . ſcēdo (quia medium fecerat de duplici durabilitate , vt æterna & temporalis) dar dīxam inter hanc & illam . Tertio ephlogat circa deſerminata . ſecunda ibi (ſam ergo oſenſum eſt) Tertia ibi (ſam ergo manifeſtum eſt) Circa primum quattuor facit . Nam q̄ ſi dare tale corpus temporale ſempiternum medium inter hæc corruptibilia & ſubſtas ſeparatas probat primo oſenſum , ſcēdando ducendo ad inconueniens . Tertio declarat quale ſit illud corpus medium quarto reſtat ea quæ dixerat , & declarat inueniam . ſecunda ibi (non eſt ergo poſſibile) Tertia ibi (& iſte quidem ſubſtā) Q . uarta ibi (ſi ergo non ſimilantur eis) Dicit ergo (quod eſt) vt q̄ præter hæc temporalia corruptibilia , op̄s dare tēpalia ſempiterna media ſer iſta , & ſubſtas ſeparatas : quod eſt ergo . q̄ eā nō eſt (quia ſi creata ſequuntur ſe ad inuicem) . In hō conſequentiam & connectionē ad inuicem (& ſubſtas ſuperiorum) . i . ſubſtas ſeparatam (non ſequitur niſi ſubſta ei conſimilis non ſubſta diſſimilis ei) quia ergo iſta eſt (ſunt ſubſtas ſimilis ſubſte ſuperiori) . i . eſt dare ſubſtas temporales ſempiternas ſimiles quantum ad ſempiternitatem ſubſte ſuperioris , ſiue ſeparatę . Q . uia ergo ſic eſt (ſunt & ſubſte creatæ a quibus non ſuperfluit tēps) . i . que ſunt ſempiternę ante ſubſtas inferiores (quæ) ſubſte . ſempiternę temporales (aſſimilantur ſubſtis ſempiternis) ſimple abſtractis (& ſunt ſubſte abſciſæ a tempore) . i . diuiſæ ſcēdum certas partes temporis (creatę in quibusdā horis temporis) erit duplex tēporale : & que reſpicit totū ſubſtā temporis : vna que aſſimilatur ſubſtis ſeparatis in ſempiternitatem , & que reſpicit totū tempus : & alia que eſt corruptibilis & que reſpicit partem tēporis , & eſt creata in quibusdā horis temporis . Notandum autē q̄ in conſequentione duo intelligimus & ordinem & connectionem . tam . i . ratione ordinis quam etiam tōne connectionis præter ſubſtantiæ ſimilitas abſtractas op̄s dare ſubſtantiæ ſempiternas ſubſciſas moui inter medias inter ſubſtantiæ illas , & iſtas ſubſtantiæ corruptibiles altera . n . res creatæ non ſequerentur ſiue non haberent aſſequentionem ad inuicem , hoc eſt non eſſe ordinatę , & connectę .

Declarat forte aliquis quō op̄s dare ſic ſubſtantiæ medias . Dicendum q̄ ex ordine & connectione vniuereſi poſſimus hoc arguere . Ex ordine quidem reſq̄ ſue vniuereſi . Nam oēs ſubſtantiæ creatę ſunt quali quādam numero pendentes a primo tanq̄ ab vnitare . Vñ & ſomę per quas res reponunt in ſpē aſſimilantur numeris , vt patet ex quarto Metaph . ſolus . n . Deus eſt vere vnus & vere ſimplex . in quo nullus eſt numerus eſſentialis , & nullus eſt numerus abſolutorq̄ , inter q̄ ſit dīa realis . Oīs autē res creatæ ab hac vnitare & ſimplicitate deſciſe . ſi ergo ab vnitare pcedit numerus binarius & quaternarius pcedit & ternarius , qui eſt numerus medius inter binarium & quaternariū hās ſe ſcēdum quem dā ordinē ad vniuereſi quia in vnitare excedit binarium , & in vnitare excedit a quaternario . In cōnexionē . qđ maxime in ordine vniuereſi vnitare hēt . ſcēdum oportet dare ſic res medias quā ex excluditione ſaltem colleget congrua p̄portio vniuereſi . ſi . n . hanc poſſit ſubſtantiæ ſeparatas , q̄ ſunt ſempiternę & mobiles eſſet dare hās ſubſtantiæ inferiores , q̄ nec ſunt ſempiternę nec immobiles abſq̄ corporibus ſup̄ coalitibus medijs : colleget congrua melodia , & p̄portio vniuereſi . ſed (vt diximus) in conſequentione reſq̄ vt q̄ res vniuereſi ſe ſequantur , vel ſe cōſequantur nō ſolū notamus ordinē , ſed cōnexionē . Et ex cōnexionē poſſimus arguere intentionē . Nā hoc eſt cōnexio vniuereſi quia ſubſtantiæ medię aliquid ſapiunt , & in aliquo aſſimilantur vtriq̄ extremo . vt aer eſt in cōnexionē terrę : ſed aqua cōnectit vnam alteri . Terra . n . eſt frigida & ſicca , Aer autē calidus & humidus . Nullā ergo ſcēdum hoc conuenientiam hēt aer cum terra ideo natura fecit aquā mediam conuenientem terrī cum ipſo aere : ipſā . i . aqua conuenit in aere cum humiditate , cum terra vero in frigidityate . Sic etiam aqua eſt in cōnexionē igni , quia aqua eſt frigida & humida , ignis vero calidus & ſiccus , factus eſt ergo aer medius tōne conueniens qui cum igne conuenit in caliditate & cum aqua in humiditate . Oīa ergo elementa ſunt conuenia ſcēdum ſuum ordinē . Nā ignis conuectit aeri in caliditate , aer aquę in humiditate . Aqua terrę in frigidityate , ſed ſi remoueret aqua , vt nō medietat inter ignē & aquā , eſſent iſta duo elementa diſſuta : & ſi remoueret aqua , vt non medietat inter aerē

Propōnis Trigēsimæ cōmentum.

¶ **Terram** est dissolutio vniuersi. Sic & in proposito substantiæ abstractæ sunt sempiternæ & immobilitatē vero substantiæ inferioris, nec sempiternæ, nec immobilitatē. Dicitur ergo effect vniuersum si non essent aliquæ substantiæ medię connectentes vtrique hęc. Et ideo sunt media inter ea corpora supercoelestia, quæ cum substantiis separatis conueniunt in sempiternitate, & cum istis inferioribus in mobilitate. Totum ergo vniuersum est conueniens scđm in quadam conuenientiam, & asimilationem, quia substantiæ separate conueniunt supercoelestibus corporibus ratione sempiternitatis, & supercoelestia corpora istis inferioribus ratione mobilitatis, non tñ opz qđ sempiternitas intelligitur, & supercoelestium corporū sit oīo vniuersa, nec tñ mobilitas coelorum, & horū inferiorū erit oīo vniuersa. Hoc est ergo qđ autor ait qđ substantiæ create se conueniunt ad inuicem. Et hoc est qđ subdit qđ substantiæ superiores, scđm separate non sequitur, non connectitur substantia dissimilis, sed similibus. Vt ergo sit connectio inter has substantias inferiores, & separatas oportet dare supercoelestia corpora, quæ (vt p3) cum vtrique conueniant. Vnde & connexionem cum eis quandam faciunt. ¶ Deinde cum dicitur.

NON est ergo possibile, vt continuetur substantiæ create in quibusdā horis temporis cum subijs sempiternis: quoniam non asimilantur oīo eis Substantiæ itaq; sempiternæ in tempore illas, quæ continuantur cum subijs sempiternis & sunt mediæ inter substantias fixas, & substantias subiectas temporis. Et non est possibile, vt substantiæ sempiternæ, & quæ sunt supra tempora, sequantur substantias temporales creatas in tempore, nisi medijs subijs temporalibus creatis in tempore sempiternis.

¶ **Probat** hoc idem ducendo ad inconueniens. Declaratio. n. primo facta est ostensum, vt quia vniuersum est conueniens, & quia se sequuntur res vniuersi, ideo est dare tales substantias medias. Sed hec declaratio facta est ducens ad inconueniens: vt quia si non esset dare tales substantias medias esset vniuersum dissolutum, & dissolutum, qđ est inconueniens, ideo aut qđ (non est ergo possibile, vt continuetur) .i. vt connectantur (substantiæ create in quibusdā horis temporis) itaq; substantiæ corruptibiles (cum substantiis sempiternis, cum substantiis separatis, siue est intelligentijs (quæ non asimilantur oīo eis) esset ergo vniuersum dissolutum, si non esset dare supercoelestia corpora media. Ideo subdit qđ (substantiæ itaq; sempiternæ in tempore) .i. qđ connectuntur (cum substantiis sempiternis, & subiecte motui (sunt illę quę continuantur) .i. quę connectuntur (cum substantiis sempiternis, & sunt, & sunt, & sunt, & sunt) tales supercoelestes substantiæ (medie inter substantias fixas) .i. substantias abstractas & immobiles (& substantias subiectas temporis) vel vt hęc alia littera (scđm) .i. creatas in tempore, & scđm quibusdā horis temporis. Et subdit qđ (& non est possibile, vt substantiæ sempiternæ, & quę sunt supra tempora sequantur substantias temporales creatas) vel factas (in tempore) .i. illas corpora inferiora (nisi mediantibus substantiis temporalibus creatis in tempore) super tota. (sempiternis) .i. substantiis separatis non partē hęc ad ista inferiora, nisi mediantibus substantiis sempiternis .i. supercoelestibus corporibus. Est ergo ratio ducens ad inconueniens, qđ nisi essent tales substantiæ medię, non esset conuenientia, nec connectio vniuersi.

¶ **Dubitar**et forte aliquis quoniam non esset connectio vniuersi si non esset dare tales substantias medias. Dicendum qđ intelligentiæ sunt causę vniuersales immobiles, & sempiternæ. Propter quod congruum est, vt illud super quod immobilitatem causalitatem habent aliquid participet de oībus istis. Hinc autem est corpus supercoeleste. Nam ipsam est sempiternam, & hęc vniuersalem causalitatem super ista inferiora, & semper mouetur vniuersiter. Propter quod est aliquo modo immobilis, ideo de oīo physico qđ quietis totum, & mouet continue. Congruum autem videtur qđ immobile vniuersiter mouetur, & qđ sempiternam abstractam super sempiternam conuenientiam materię operationem habeat. Dignum etiā est

Propōnis Trigēsimæ cōmentum.

¶ **causa** vniuersalis separata a cōtione habet immediatam super eam vniuersalem compositionem. Ista ergo inferiora (quia non mouentur vniuersiter) & quia non sunt causę vniuersales, nec separatae, nec sempiternæ, nec abstractę, non videtur congruum esse, qđ immobilitate mouentur, vel administrantur per substantias separatas. Corpora itaq; supercoelestia connectuntur illas substantias superiores, cum istis inferioribus, & quantum ad immobilitatē, sempiternitatem, & vniuersalitatem. Quotantum ad immobilitatem quidem, quia motus supercoelestium est vniuersalis. Vnde ratione vniuersitatis aliquam similitudinem hęc cum substantiis separatis, quę sunt immobiles. Sed ratione motus aliquam similitudinem hęc cum istis inferioribus. Rursum hoc idem faciunt ratione sempiternitatis. Nam istę substantię sunt sempiternę, hęc vniuersalem causalitatem, & sunt abstractę: hęc autem inferiora sunt corruptibilia, & continentur materia. Corpora autem supercoelestia quantum ad sempiternitatem, & vniuersalitatem causalitatis cōueniunt cum illis. Quotantum vero ad materialitatem cū istis inferioribus. ¶ **Notandum** autem qđ hęc accipienda sunt secundum congruitatem, non autem secundum necessitatem. Illarum enim effect dicere qđ intelligentię, quę potest immediate mouere coelum, non potest immediate mouere vnum lapidem hic interioris existentem. Est ergo ibi aliquis modus congruitatis, qđ intelligentię quę sunt suprema pars vniuersi immediate coniungitur superioribus corporibus, non autem istis inferioribus. Sed verum sit ibi aliquis modus necessitatis in legentibus quibus apparere. Aduertendum est qđ illa quę sunt congrua per aliquod bonum quod inde euenit quantum ad aliquam partem, & quantum ad aliquid quod non esset congruum vno modo sunt, & alio modo non sunt. Vt non videtur congruum qđ aer immediate coniungatur terrę: & forte si aer, & terra non essent nobis vtiliter, & scietus aerē esse calidum, & humidum, terram vero frigidam, & siccam: dicentis forte impossibile esse, qđ in aliqua parte aer immediate coniungatur terrę: quia tunc esset vniuersum dissolutum, & inconueniens, quia aer coniungeretur terrę ad quam nullam conuenientiam hęc. Et tñ videmus ad sensum sic esse. Propter ergo aliquod bonum quod inde euenit, vt propter vitam aialium gressibilem seruandam: Terra in aliqua parte sui est discooperata aquis, vt possint in ea animalia gressibilia viuere. Congruum est n. qđ aer non immediate coniungatur terrę, cum hęc oīo oppositas qualitates eorū in maiori parte creditur sic esse. Nam pars terrę ponitur habitabilis. Tota autem alia terra creditur aquis cooperta. Hęc autem modica pars terrę de qua non videtur congruum secundum vnum modum, qđ coniungatur aeri immediate, quia hęc qualitates oīo oppositas: hoc tñ est congruum secundum alium modum. I. quia ex hoc saluatur vita aialium gressibilem. Sic est in proposito non vt congruum qđ substantiæ immediate operatione hęc in hac corpora inferiora. S; per aliquid magnū bonū qđ inde euenit, qđ nō est congruum vno modo, est congruum alio modo. Hęc n. ipse intelligit (quas cōi note appellamus angelos) immediate aliqđ operari in ista inferiora corpora, hęc est per magnū bonū qđ inde euenit, vt per salutē hominum, qđ est maior bonū, qđ sunt ipsa supercoelestia corpora. ¶ De cō.

E T istę quidē substantiæ nō sunt factę medię, nisi quia cōtineant in subijs subtilioribus in permanentia, & cōtineant cū subijs temporalibus abstractis in tempore permanenti. Ipse enim quibus sunt sempiternæ: tñ permanentia earū est per se nonem, & motū. Et substantiæ sempiternæ cū tempore similes sunt substantiis sempiternis, quę sunt supra tempus per durabilitatem: & non asimilantur eis in motu, & generatione. Similiter autem substantiæ scđm in tempore non simulantur substantiis sempiternis, quę sunt supra tempus per aliquem modum.

¶ **Declarat** quales sunt istę substantię intermedie dicens. (Et istę quidem substantię medię, nisi ista cōtineant cum substantiis subtilioribus) .i. separatis, (in permanentia, & commu-

K

I

M

N

L

Propōnis Trigēsimæ Cōmentum.

alicuius cū substantiis temporibus abicis in tpe per gēonem) i. istis inferioribus supple in motu, & in variabilitate. Et subdit qd (ipse n. supple celestes, sive mediæ substantiæ quæ sunt sempiternæ, sã permanentiæ egræ est per gēonem, & motum) q. d. qd sempiternitas quæ hinc (loquendo de gēone large) est admixta gēoni, & motui. Et subdit qd & substantiæ sempiternæ cum tpe) i. spheræ celestes, quæ vt dictum est hinc sempiternitatem admixtã motui, qui mensuratur spetiales ergo substantiæ (similes sunt substantiis sempiternis, quæ sunt supra tps) i. substantiis separatis (per durabilitatem) i. quantum ad durationem, quia durant tpe perpetuo, sicut & illæ; (& non assimilantur eis in motu, & gēone) spheræ ergo celestes sunt similes substantiis separatis, & eisdem dissimiles (similes in sempiternitate, dissimiles vero in motu, & gēone. Et subdit qd (similis aut tibi scilicet in tpe) i. substantiæ inferiores, quarum duratio sequitur tps quia durat per aliquam perihodum, & per aliquã partem tps). Tales itaq; substantiæ (non simulantur substantiis sempiternis, quæ sunt supra tps) i. substantiis separatis (per aliquem modum) sed supple simulantur substantiis quarum templiternitas est in tpe. sube itaq; sempiternæ (scd m tps sunt sube intermedietas quæ congruã est ponere, vt connectant ista inferiora cum subijs separatis; qd quō congruitatem habeat in præcedenti gēne dictum est. ¶ Notandum aut qd in oī motu est quedam generatio, & quedam corruptio; quia semp vna pars motus ibi cedit, & est quasi corruptio: & posterior pars aduenit, & est ibi quasi gēnatio. Corpora ergo supercoelestia hinc sempiternitatem admixtam motui; & habent eam admixtam generationi, secundum qd generatio, & corruptio etiam in ipso motu locali quodammodo referantur.

O Dubitaret forte aliquis, quō valeat hæc consequentia; quia corpora supercoelestia hinc sempiternitatem admixtam motui; sed posse connectere subas separatas cum istis inferioribus. Dicendum qd (vt dī in 2. metaph.) op3 imaginari mām in re mota. Oīa n. mobilia habent aliquam admixtionem cum materia. Corpora ergo supercoelestia quæ sunt mobilia hēnt formam in materia, sed (vt dicit Commentator super 7. metaph.) impossibile est qd formæ separatae transirent materiam: non n. transirent materiam (vt ipse ait) nisi qd est in materia; quod intelligendum est de motu ad formam, non de motu ad vbi. Hinc aut veritatem qd substantiæ separatae nullo modo possunt veras formas in ducere, nec materiam ad formam transire; non solum assentiunt philosophi (vt patuit per Commentatorē) qd, nullum immateriale transmutat materiale. Sicut materiam, & vt p3 et per philosophū in eodem 7. metaph. volentem qd non faciat immediate ad generationem huius individui, nisi hoc individuum corpus. Sed etiam sancti hinc veritati concordant. Vñ n. August. in 3. de Trinitate cap. 7. qd nihil possunt Angeli facere, nisi per adhibitionē femininæ; deo qd possunt contingere actiua passius, sed non possunt de se aliquas veras formas inducere. Substantiæ ergo quæq; sempiternitas est in tpe sunt mediæ inter istas sempiternas supra tps, & ista inferiora, & connectunt hæc, & illa; quia non possunt sube illę separatae alterare per se ista inferiora; alterant n. ea solum mediāntibus supercoelestibus corporibus. Ex hoc aut apparet quæ sit congruitas, & quæ sit necessitas huius intermedietatis. Congruitas quidem est quia nisi pp aliquod speciale bonum, qd inde euenit, Congruum est qd sube separatae sempiternæ immediate mouent corpora sempiterna, non aut ista corruptibilia; sit tamē præter hanc congruitatem, vt moueant, & gubernent corruptibilia ista immediate, propter salutem hoīum. Sicut præter congruitatem si, qd aer non coniugat terræ mediæ aqua in eota terra habitabili pp salutem animalium gressibilibus. Sed necessitas ibi est, quia nō possunt sube separatae (scd m hunc ordinē quem videmus) ista inferiora corpora alterare sine motu supercoelestium corporū, sicut alterat ea mediāntē huius motu. ¶ Deinde cum dicit.

P ¶ **SI** ergo non similitur eis, tūc non possunt recipere eas neq; tãgere eas. Necesse est igit vrsint sube quæ tangunt subas sempiternas quæ sunt supra tempus, & erunt tangentes substantias sectas in tempore ergo aegergabuntur per

Q ¶ **SI** ergo non similitur eis, tūc non possunt recipere eas neq; tãgere eas. Necesse est igit vrsint sube quæ tangunt subas sempiternas quæ sunt supra tempus, & erunt tangentes substantias sectas in tempore ergo aegergabuntur per

Propōnis Trigēsimæ Cōmentum.

tur per motum suum inter subas sectas in tēpore & sempiternas subas q̄ sunt supra tps: & aegergabuntur per durabilitatē suā inter subas q̄ sunt supra tps & inter subas q̄ sunt sub tpe. scd ceteros sub gēone, & corruptione; & aegergabunt inter subas viles & substantias bonas, vt nō priuētur sube viles subijs bonis conueniente & continuatē, & non sit in eis permanentia neq; fixio.

¶ Resumit ea quæ dixerat, & concludit intentum dicens (Si ergo non simulantur eis) i. si istæ substantiæ inferiores non simulantur substantiis separatis (tunc nō pāt recipere eas) i. influentiam egræ (neq; tangere eas) i. nec recipere tactū ab eis vt alicui per eas. Et quia sic est (necesse est igitur vt sint substantiæ) supple mediæ. spheræ celestes (quæ tangunt) i. attingunt (substantias sempiternas quæ sunt supra tēpus, & erunt) tales substantiæ intermedie (tangentes) i. attingentes, substantias sectas in tempore) i. istas substantias generabiles: quia (ergo) sic est tales substantiæ intermedie (aegergabuntur per motum suum inter substantias sectas in tēpore & sempiternas substantias, quæ sunt supra tēpus; & aegergabunt per durabilitatem suam inter substantias quæ sunt supra tēpus; & inter substantias quæ sunt sub tpe. scd cadentes sub generatione & corruptione: & aegergabuntur inter substantias viles) i. inter istas substantias inferiores (& substantias bonas) i. separatas: & subdit (vt non priuētur substantiæ viles substantiis bonis) i. vt nō priuētur influentia substantiæ separatarum (conueniente, & continuatē) i. pp corpus super celeste quod est conueniens cum substantiis separatis, & continuans eas cū istis inferioribus: & subdit qd (& nō sit eis) i. istis inferioribus rebus (permanentia neq; fixio) q. d. qd non oportet qd ista inferiora hēant realem fixationē & permanentiam, ad hoc qd transirent per substantias separatas: quia huius influentiam & transmutationē non recipiunt inmediate, sed mediātē supercoelesti corpore quod est subiectum generationi & motui modo quo diximus: quia nō est subiectum generationi, pp̄te distæ, sed large. ¶ Notandi est autē qd aliud est aegergare substantias inferiores superioribus, & aliud superiores inferioribus. Nam corpus celeste aegergat substantias inferiores superioribus per motum s̄m quē cōuenit cum inferioribus; & conuenit aegergat substantias superiores cū inferioribus per durabilitatē; i. per sempiternitatē per quam conuenit cum superioribus. Id signanter loquitur est Author in littera cū dicit: qd per motum aegergant substantiæ intermedie inter substantias sectas in tpe, & substantias supra tēpus: & per durabilitatem conuenit inter substantias sectas in tpe, quæ sunt supra tempus, & substantias quæ sunt sub tempore.

¶ Dubitaret forte aliquis, Vt hoc sit vt verum, vt qd istę substantiæ inferiores nō possint coniungi substantiis superioribus quæ sunt supra tps, nisi mediāntibus corporibus sup̄ celestibus. Dicendum qd (loquendo s̄m modum huius Authoris in propōc. secunda) triplex scd. a. b. est substantia supra tps. Nam quedã est substantia supra tps, & supra æternitatē, vt p̄ia cã: quedã vero est supra tps, & parit̄ æternitati, vt intelligenda: quedã autē est supra tempus & attingit æternitatem vt aia celestis. Cum ergo quęritur vtrum sit vlt̄er verum qd substantiæ istæ inferiores non possint coniungi substantiis superioribus supra tps sine substantiis mediis sempiternis in tpe: constat qd hæc non est loquutio de coniunctione & tactu nisi s̄m actionem & passionem: quærit ergo ista quæstio vtrū in materia ista quæ sunt supra tps possint transmutare hæc materia corruptibilia sine corpore sempiterno medio; i. sine corpore celesti quod ponit esse in tpe. Et quia distinctio nō fecimus de esse supra tps est faciendã distinctio de transmutatione: quia est transmutatio ad formam, & transmutatio ad vbi. Rãdēatur itaq; ad quęstionem p̄positam: qd substantia imaterialis quæ sic est supra tempus, qd etiã est supra æternitatem, cuiusmodi est p̄ia cã, nullo modo indiget aliqua cã inter media ad productionē cuiuslibet rei, & ad agendam q̄cumq; transmutationem: sunt n. oīa agentia alia a primo, quasi organa ipsius dei. Est n. ipse virtus virtutum (vt dicebat In p̄pōc. in propōc. 1. 6. Sed qd agens principale possit aliquid cū instrumento, vel cum organo qd 16. a.

R ¶ **SI** ergo non similitur eis, tūc non possunt recipere eas neq; tãgere eas. Necesse est igit vrsint sube quæ tangunt subas sempiternas quæ sunt supra tempus, & erunt tangentes substantias sectas in tempore ergo aegergabuntur per

Propōnis Trigēsimæ Cōmentum.

non possit sine ipso, hoc id contingit quia aliquid hēt organum quod non hēt ab agente principali: ut si aliquis ponit corpus super coeleste medianibus corporibus inferioribus aliquid posse, quod non possit sine illis: hoc est, quia hmoi corpora aliquid hēt quod nō hāt a coelesti corpore. Nā nec corpus coeleste nec aliud agens creatū pot totā rem adducere, sed in oī tali actione p̄supponit materia, & q̄a p̄m dicitur et materię (que p̄ntē dispone re materia) pot per seipsum, quia aliquid hāt ista inferiora, qđ non hāt a coelo. Sicut quia aliquid hēt terrā quod nō hēt a fabrico: non quicquid pot fabric cū metallo ferro, pot sine hmoi metallo, sed q̄a nihil hāt causata oīa, qđ non hēant a p̄a cā, ipsa. sola est, dicitur per seipsam, cetera aut oīa q̄cumq; hāt ex mutatis ab ea hēntis quicquid pot p̄a est medietas alij causā, pot per seipsam nā: quia nihil hāt alie causae qđ ab ipsa nō hēant. Sed si loquamur de esse supra tps: quod p̄ntē et eternitatē causam esse hāt intelligentie superiores, & si etiā loquamur de esse supra tps, quod nō p̄ntē et eternitatē, sed solum attingit ipsam eternitatē cuiusmodi esse hēt intelligentie inferiores quas vocant coeloz, aīas (quo aut verū sit qđ intelligentie superiores p̄ntē et eternitatē, & non coeloz, aīas, vel quo p̄ntē et eternitatē intelligentie superiores & non inferiores supra dictū est & in sequenti propōne dicitur, nunc autē in tñ dictū sit, qđ substantie q̄ sic sunt supra tps sicut intelligentie t̄a superiores q̄ inferiores p̄ se possunt immutare hmoi corpora q̄cum ad motū ad vbi, nō autē qđ ad motum ad formācius pot talis rō assignari. Nā cū ex ipsa substantia & ex ipso esse possumus aliquid coēctare de ipsa actione. Nam q̄ hāt determinatū substantiā hāt determinatam esse, & determinatā actionē: & quia talia sunt oēs substantie create: id talia agitā huiusmodi possunt nisi p̄m determinatū modū, & determinatū ordinē vniuersi. Solum autē Deus qui hēt extra hanc ordinē est id in quo reuerat oīs rō elēndi, id solum ipse pot in oīm actionē, & in oīm effectū. Et quia intelligentia non determinat ad esse sensibile, nec plurificat per formas sensibiles, ex ordine tñ vniuersi determinat vbi. Q. uia licet nō sint in loco finati, & circūscripti, sunt tñ in loco diffinitē & p̄m determinationē. Determinant. n. ita ad hūc locum qđ nō ad alium. Vā & physio plus in. 8. phis. dicit motore celo. Reclamamus ergo rōnem & dicimus qđ quia intelligentie non determinat per formā ḡrabiliam & corruptibile, neq; per aliā aliā formā sensibilem: id non possunt p̄ se & incidere in p̄iudicātionē talium formaz, aliter. n. esset ponere qđ non determinatū per colorem per se calcācere posset. etiā hoc esset ponere qđ agens ageret nō scđm qđ est in actu, opz n. determinari per materiale formā qđ debet p̄ se transmutare materiā, qđ intelligentiā est de his que nō agunt nisi p̄m determinatum modū. pp qđ semper in talibus loquuntibus excludit actio causae primę. Nā possunt itaq; intelligentie transmutare materiā: quia non determinat per materiale formā, possunt autē transmutare ad vbi, quia possunt determinate esse in certo vbi. & ideo multa possunt agere in ista inferiora mouēdo corpus coeleste: que non possunt sine motu talis corporis. Deinde cum dicit

V
¶. cō. 84

SECUNDA Pars Principalis Commentii.

IAM ergo ostensum est ex verbis qđ durabilitatis duæ sunt species quarū vna est æterna tēporalis. Verū tamē vna diuinarum durabilitatē estans quæta, & durabilitas altera mouetur: & vna earū aggregatur & operationes eius sunt oēs simul, neq; quædam earū est ante quandā, & altera est currens extensa, cuius quædam operationes sunt ante quandā, & vniuersalitas vniuers earū est per effectum suū, & vniuersalitas alterius est per partes suas, quarū vnaquæq; est sensūta suæ compertper modū primū & posterum.

Propōnis Trigēsimæ Cōmentum.

¶ Q. uia mentionē fecerat de duplici durabilitate, eterna, & t̄pali dat dīam inter vtraque, & dat triplicē dīam. Nam duratio eterna est quid sans, est tota simul, & est simplex t̄pali vero duratio est quid fluxus, non est tota simul, & est diuisa per partes. id autē iam ergo oīam est ex verbis). i. ex dictis (qđ duæ sunt durabilitatis spēs, quarū vna est eterna, altera t̄pali) & subdit (verū tamē vna duarū durabilitatum). durabilitas eterna (est itas quæta, & durabilitas altera) simple t̄pali (mouetur). Ecce ergo dīa prima qđ eternitas est duratio sans, spēs vero est duratio fluxus & subdit secūndā dīam dicens qđ (& vna earū) durabilitatum (agregat, & eius operationes sunt oēs simul, neq; quædam earum). Copertionum (est ante quandā). i. non est vna earū operationum ad aliā, nec est ibi prius & posterior, (& altera). durabilitas (est currens extensā, cuius quædam operationes sunt ante quandā) ecce secūda differentia, que est qđ eternitas est tota simul, & nō est ibi hoc ante hoc altera vero duratio. f. temporalis nō est tota simul, sed est ibi hoc ante hoc, & subdit tertiam differentia dicens qđ (& vniuersalitas). i. & totalitas (vniuers earū). duratio, (est per essentia suam). i. est simplex (& vniuersalitas). i. totalitas (alterius est per partes suas, quantum vna quæq; partium (est sensūta). i. est distincta & differens (sue compert). i. a parte qua est sua cōpar. i. que est sibi associata (per modū primū & posterum). Nā hoc modo associantur sibi inuicem partes temporis: quia vna est prior, & altera posterior. Ecce differentia, tertia videlicet quod eternitas est duratio simplex, tempus vero est duratio habens partes.

¶ Dubitaret forte aliquis qđ vī esse falsum, qđ ea qđ mensurantur æternitate hēant oēs operationes simul ita qđ qdam operationē non sit ante quandam vel (quod idem est) qđ vna operationum non sit ante aliam. Nam intelligentie (p̄m hunc a uerorem) p̄ntē et eternitatē æternitatē, & p̄m eundem Authorem) sunt plene formis. Cum ergo non possint intelligere simul per oēs illas formas: opz qđ ibi sit successio intellectuum, est igitur ibi operatio ante operationem: cum intelligentia non hēt oēs operationes simul. Dicendum qđ ad hoc possit breuiter respondere. Nam non dī hic qđ intelligentia hēt oēs operationes simul, sed qđ duratio eternitatis habet oēs operationes ergo ille quantum duratio est eternitas, & qua mensurantur æternitate hāt esse simul & non est ibi prius & posterius sed sic loquendo non est vniuersa mensura in diuisibili, operationem ibi succedere operationi est indiuisibile succedere indiuisibili quod non facit p̄prie t̄p. Sed de hac materia in gōmō nostris de aīo & de angelorum mensura diffusius loquuntur sumus. A dīcēns autē scire sufficit p̄m hūc succedere operationi, cum de facto succedat, vel est habet multas formas intelligibiles quibus oībus non informantur simul, sed ideo oēs operationes intelligentie dīr. esse simul quælibet eius operatio est tota simultaneous. n. & eadem operatione eius non cadit successio, ibi etiam non est operatio ante operationē: quia ibi nulla operatio habet partē & partem vel nulla operatio ibi est diuisibilis in operationes plures, quarum vna sit ante aliam: sicut motus quilibet diuiditur in plura moueri, quoz vnam est ante aliā. Sic ergo falsum est illa & intentio Authōris, & hoc modo reducenda est ad veritatem, quod si aliter intellexerit, falsitatem habebit suam dīctam.

Propōis Trigēsimæ cōmentum.

¶ Veniens forte dubitaret aliquis, utrum illa tria quibus differit duratio æternitatis a tempore, v3 quòd est Æans, q̄ est tota simul, & quòd est simplex dicant vnam & eadē rem, vel nō. Dicendum quòd nullum istorū trium est idē quòd aliud. Nam stare non est idē q̄ esse totum simul, aliquid n. est totum simul q̄ nō Æat, sed currit & fluit, v3 nunc temporis cū, n. ipsum sit quid in diuisibile, est totum simul non tū Æat sed currit & fluit. Nam nihil est aliud tempus q̄ fluxus ipsius nunc, n. currens, & fluxus facit tempus sicut nunc Æans facit cetera nitatem, v3 Boetius dicit. Sic etiam esse totum simul & stare hmoi duo non sunt idē cū tertio, v3 cum eo quòd est esse simplex. Nam res aliqua composita & quietēscens est tota simul, & est Æans non tū pp hoc est simplex. Nam quòd est de gāte permanentium, hēt totas partes suas simul. Totalitas n. rei permanentis est in simulaculo partium, successiuorū, vero totalitas est in ordine partium, si ergo aliquid de gāte permanentium, v3 puta domus non mouetur sed quietat habebit tale quid oēs partes suas simul, & erit Æans cum non moueatur: non tū pp hoc erit quid simplex. Illa ergo tria ab inuicem sunt distincta, v3 esse Æans, esse totum simul, & esse quid simplex, & competunt æternitati. Opposita autē his v3 esse quid fluxus non esse totum simul, & non esse simplex s; hęc partes cōpetunt tempori. **¶** Deinde cum dicit

¶ I A M ergo manifestum est q̄ substantiæ quædam sunt sempiternæ supra tempus: & ex eis sunt sempiternæ æquales tempori, & tempus non superfluit ab eis: Et ex eis sunt abscisæ in tēpore, & ab eis tēpus superfluit ex superioribus: vsq; ad extremū, & sunt subæ cadentes sub gñatione & corruptione.

¶ Prologat circa determinata dicens (iam ergo manifestum est q̄ vsq; quædam sunt sempiternæ supra tempus) vt supple intelligenti (& ex eis) .i. ex subijs supple quædam (sunt sempiternæ æquales tempori, & tempus non superfluit ab eis) cuiusmodi sunt sphaeræ supercelestes (& ex eis) .i. ex substantijs quædam (sunt abscisæ in tēpore) quia non equantur cori temporis, sed æquantur alicui philosophi temporis que est abscisæ in tempore (& ab eis) .i. a talibus substantijs (tempus superfluit ex superioribus) .i. ex principio (carum vsq; ad extremum) id est vsq; ad ipsarum finem (& sunt subæ) supple tales sicut hmoi a quibus sic superfluit tempus (cadentes sub gñatione & corruptione.) **¶** Notandum autē in hoc epologo tria genera subæq; esse distincta. quia quædam sunt subæ sempiternæ supra tempus, quædam sempiternæ non supra tempus, sed æquales tempori quædam vero nec sempiternæ, nec æquales temporis, sed earum duratio dicitur esse abscisæ: quia durant solum secundum partem temporis: & tales sunt substantiæ generabiles & corruptibiles. **¶** Notandum etiam q̄ tempus a talibus subijs generabilibus & corruptibilibus de superfluit a primo principio vsq; ad finē. n. hoc n. est superfluit, excedere, vel plus esse, vel plus hēre, siue plus durare: & quia tempus excedit & plus durat quantum a parte ante q̄ aliqua suba generabilis & corruptibilis, & ideo de tempus superfluit a talibus substantijs a principio: quia sunt tēpus anteq̄ inciperet hæc suba generabilis vel illa, & de superfluit vsq; ad extremum & vsq; ad finem, quia erit tempus postquam corrupta fuerit hæc substantia generabilis vel illa.

PROPOSITIO TRIGESIMA PRIMA.

¶ NTER rem cuius substantia & actio sunt in momento æternitatis, & inter rē cuius suba & actio sunt in momento temporis est medium & est illud cuius suba est ex momento æternitatis, & operatio ex momento temporis.

¶ Postquam a vltor comparauit temporalia ad temporalia. In parte ista (vt dicebatur) est parat temporalia

Propōs Trigēsimæ.

¶ parat temporalia ad æterna. Habent n. tē temporalia ad æterna mediare. Nam illud quòd totaliter est in tēpore se habet mediare ad illud quòd se habet totaliter in æternitate. Duo ergo faciū, quia primo ponit hanc propōtionem, v3 q̄ inter rem que totaliter est in æternitate, & rem que totaliter est in tpe est res mediare: s; m aliquid est in tpe, & s; m aliud in æternitate. s; cō agitur de illa res media oñdens qualis sit hmoi res media quia est ens & generatio simul, ibi (oīs suba cadens) in vltima propōne. Circa primum duo facit, Q. via primo prænuntiat propōnem, secundo subiungit declarationem eius ibi (quod est quia) Dicit ergo q̄ inter rem cuius subæ & actio sunt in momento æternitatis, & inter rem cuius substantia, & actio sunt in momento tpe; inter rem totaliter æternam & totaliter temporalem (est medium & est illud) .i. medium (cuius substantia) .i. mediū (est ex momento æternitatis & operatio) est (ex momento temporis.) Notandum autē q̄ hanc eandē propōtionem ponit Proclus in. 106. propōne sui libri sub his verbis. Oīs eius quod oriūq; est æternale scdm substantiam & operationem, & eius quod substantiam & operationem hēt in tēpore, est medium quòd hæc quidem est æternale: hæc autem tempore mensuratur.

¶ Dubitaret forte aliquis, utrum corpus supercelestē sit medium illud quòd secundum substantiam est in æternitate, & secundum operationem in tpe, & v3 q̄ sic. Nam illud mensuratur æternitate participata de qua nos hic loquimur quòd esset i corruptibile, illud autē mensuratur tpe quòd est quid successiuum cum ergo substantia coëssit incorruptibilis: motus autē eius qui est actus ipsius sit quid successiuum consequens est quòd coelum sit illud medium, cuius substantia est in æternitate: quia est incorruptibilis: & operatio eius .i. motus ipsius: qui est actus eius (cum motus sit actus mobilis) sit in tpe, quia est quid successiuum. Dicendum q̄ corpus celestē non est hmoi medium ad quòd ostendendum adducitur duplex ratio: vna scilicet ex propōne præcedente: alia vero ex propōne nunc proposita. Nam si primo consideratur propōtio præcedens, patet quòd corpus celestē non est supra tps, imo æquatur tempori est n. (vt ibi patuit) duplex spale: vnum quòd æquatur tempori & tempus non superfluit ab ipso: & hmoi spale est coelum: aliud temporale est illud quòd est abscisum in tpe, & hmoi spale est res gñabilis & corruptibilis. Dicit n. res gñabilis abscisæ in tpe. Ad q̄ intelligendum imaginem vnam magnum vigam, & imaginem vni pannum extensum tantum quantum durat virga. Pannus tū ille intelligitur abscisus s; m multas partes, quo posito oēs partes panni æquabuntur virgæ. Q. ubi tū pars panni erit quid abscisum & æquatur parti virgæ. Sic tota species rei gñabilis & corruptibilis, est quasi quid abscisum & æquatur parti virgæ. Coelum ergo non est illud medium inter ea q̄ sunt supra tps, & ista gñabilia quæ sunt abscisæ in tēpore. Q. non si sic est nō habebit coelum substantiam in æternitate cum ponatur esse quid spale. Hoc idē etiam pot haberi ex eadem propōsitione præcedente. Nam in præcedenti propōne distinguitur duplex spale, vnum æquatur tpe & hoc est coeli, aliud abscisum in tēpore, & hmoi sunt ista gñabilia. Et huic dictō iunctur rō facta .i. q̄ coeli sit quid temporalis: sed postea in cōmentum illius propōis distinguitur duplex sempiternitas, vna supra tempus, & altera equata tpe. Primam sempiternitatem habet Deus qui est supra æternitatem & intelligentiæ que participant æternitati, & aq̄ coelorum que attingunt æternitatem s; cōtādam autē sempiternitatem que est æquata temporis, & est temporalis habet corpus celestē.

¶ Quare si consideretur propō præcedens & commentum eius, p3 q̄ coelum nō est illud medium inter æternitatem & tempus, sed est quid temporalis. Rursus hoc idē patet (vt commentum ponitur) ex verbis huius propōis propositæ. Nam medium inter rem que est totaliter in æternitate, & rem que est totaliter in tēpore habet substantiam in æternitate, & operationem in tpe. Motus autē coeli licet sit actus coeli, quia est perfectio eius non tū debet dici operatio coeli sed magis est quædam pefio ipsius coeli in motu. ipsius coeli motor sic habet sicut agens, & operans, coelum autē sic habet sicut motum & passum. Propter hoc ergo q̄ motus coeli mensuratur tempore, non debet dici coelum habere operationem in tempore primæ: tū rationes magis concludunt hoc non esse de iniectione. A vltoris q̄ scilicet nō sit tale medium de quo agitur. Nam ad hanc rōnem facilis est responsio, quia & si motus cor.

2

In p̄p̄c 30. A. B.

C

1. p̄p̄c 30. F. l.

Propō Trigēfima prima.

Hi debet dici magis passio cœli q̄ actio eius; tñ cœlum ex suo motu aliquam actionem, & instantiam in hec inferiora; que mensurantur. Est. n. ipsum cœlum primum alterat, non alteratum; & quia alteratio quam agit cœlum in hec inferiora mensuratur tempore magis et q̄ ipse motus cœli qui scđ n. est totum non mensuratur tempore, que libet autem alteratio hic inferiora s̄m se totū mensurat tpe. Porro ergo dici actio cœli esse in tpe.

D

¶ Vltimus autem datus q̄ cœlum (scđm hunc Auth. Jist quid temporale, & nō sit illud me dium de quo hic agitur, propter argumentum in præcedenti definitione factum. ¶ Dubitaret forte aliquis, quo cœlum qđ secundum substantiam vel quod tempore mensurabile. Dico dūm q̄ s̄m hanc auctoritatem illud de esse temporale secundum substantiam in cuius substantia h3 esse tps: quod non vacat oīo à proprietate loquutionis. Nam si illud de esse sanum in quo est s̄m secundum substantiam erit tpe in cuius substantia erit tps. Sed (vt patet) in ipsa substantia cœli h3 esse tps. Est ergo cœlum scđm substantiam quid temporale, & si tps sic est in cœlo, & cœli est quid temporale, p̄as est q̄ cœlum sit in tpe, quia (vt de in. s. metaph.) non est dīa interdicere q̄ homo est in sanitate, & q̄ h3 est sanus. Ergo à simili non erit dīa interdicere, q̄ cœlum est temporale, & dicere q̄ cœlum est in tpe. Si ergo tps est in cœlo cœlum est temporale, & est in tpe. Q. uod aut tps sit in cœlo, p̄3. Quia tps est passio primi motus; & quia primus motus est in cœlo; consequens est q̄ ipsum tps sit in ipsa substantia cœli. Accidentia n. oīa que sunt in substantia non habent ordinem finalem, sed solum causale. Q. uo dicitur. n. accidens immediate attingit ipsam essentiam substantie, & est in ipsa essentia substantie. Non. n. sic se habet accidentia ad substantiam sicut vestimenta ad corpus; vt quia scđm vestimentum primum attingit deo attingere corpus non q̄ scđm seipsum attingat. Talis autem ordo finalis non est inter formas que sunt in materia, sicut accidentales, sicut substantiales, que libet. n. forma attingit ipsam essentiam materie. Non. n. dicemus q̄ forma substantialis attingat immediate materiam, non autem forma accidentalis. Ita q̄ hmoī accidentalis forma immediate solū attingat substantialem formā. Non. n. pot dicitur sic, quia vbiusque est forma ibi est materia. Q. uic quid ergo attingit essentiam formæ, attingit & essentiam materie. Est ergo solū ordo causalis inter formas substantiales, & accidentales. Quia forma substantialis est cā quare forma accidentalis insit materie. Iusta illud primi physicorum, materia substantia cum forma est cā oīum accidentium, que sunt in ea. Et qđ dīctum est de forma substantiali, & accidentali respectu materie, intelligendum est de oībus formis accidentalibus respectu substantie. Quod libet. n. accidens attingit immediate ipsam essentiam substantie. Ita q̄ nullus est inter accidentia ordo finis, sed est solum ibi ordo causalis, quia vnum accidens cā est quare in sit aliud accidens. Ipse ergo motus, & ipsum tps sunt in ipsa substantia cœli. Vnde cœlum erit tpe, ut scđm in substantiam, quia in ipsa substantia cœli est tps. Erūt et ipsa substantia cœli in tpe, quia non refert inter dicere hoc est tpe, & hoc est in tpe. Aliquis ergo modus proprię loquutionis est in hoc dicto, q̄ cœlum est tpe. Et q̄ oī in quo est tps sit tpe, sicut in subiecto est in subiecto, sicut in motu primo cœli, & in ipso primo cœlo, & et est in hoc motu tanq̄ mensura in mensurato, non q̄ mensuratur motum simul, sed quia mensuratur ipsam s̄m partes. In alijs autem motibus, & in alijs mobilibus est tps sicut mensura in mensurato. Atq̄ in talibus dictis non est oīs modus proprię loquutionis, nam non est illud tpe, in quo est tps quocumq̄ mō, sed proprie illud est tpe, quod tpe clauduntur. Sicut nō est illud locale in quo est locus quocumq̄, sed illud per se, & proprie est locale qđ loco clauduntur. Nam locus est vltimus terminus contentus locus ergo vt locus est in loco locant, non in re locata. Hoc ergo mō nihil in quo est locus s̄m, q̄ hmoī est locale, & contentum, sed magis est contentus, sic nihil in quo est tps sicut in subiecto est tpe, sed magis est tempore, sed magis est tempore, sed magis est tempore clauduntur non pot, quia tuas extenderet se tps ultra id in quo est, & actūs vltra suam substantiam, qđ est inconueniens. Loquendo ergo

Propō Trigēfima prima.

de temporali large, s̄m q̄ id in quo est tps est tpe, cœlum sic s̄m substantiam est aliquo modo quid tpe, non q̄ ipsa substantia cœli claudatur tpe, quia q̄ inceptio esse in tpe, vel q̄ finatur in tpe, sed quia in ipsa substantia cœli est tps. Hoc ergo mō (scđm que modum loquuntur iste author) cœli non est illud medium inter eternitatem, & tempus, quod secundum substantiam est in eternitate, & secundum operationem in tempore.

¶ Vltimus forte dubitaret aliquis, vtrum intelligentia sit tale medium qđ secundum substantiam est in eternitate, & s̄m operationem in tpe. Et vt q̄ sic. Nam s̄m Proclum in q̄ p̄positione 5.3. sui liberos eternitas mensura est æternitatis, & oēs tps temporalium. Et hæc due mensuræ sunt solum in entibus vitę, & motus. Nam vitę viuente mensura est esse, vt æternitas; & alia que mensurat motum, vt tps. Q. uod aut hæc due mensuræ sint in entibus, probat Proclus in Commento prædictę p̄pōs. Nam quicquid mensurat durationem alicuius, vel mensurat eam totam simul, vel mensurat partem post partem: si totam simul, talis mensura erit æternitas; si vero partem post partem erit tps. Et quia non est dare medium inter mensurare hoc modo, & illo: ideo erunt solum hæc due mensuræ in entibus. s. æternitas & tps. Intelligentia ergo cum non habeat oēs suas operationes simul, quia est plena forma, & non intelligit per oēs illas formas simul, sed nunc intelligit per vnam formam, sicut per vnam sp̄m intelligibilem, & nunc per aliam. Consequens est q̄ intelligentia sit illud medium quod substantiam in æternitate, & operationem in tpe; cum in istis operationibus intelligens cadat prius, & posterius. Et per consequens tps. Dicendum q̄ cum de re cōstat de verbis modicum est curandum. Nulli. n. est dubium q̄ accipiendo tps largis, pro quacumq̄ variatione, sicut pro mensura rei quocumq̄ modo variabil. Intelligentia h3 substantiam suam in æno, sicut in æternitate participata (quam iste Auth. absolute vocat æternitatē) operationes aut suas h3 in tpe. 53 tps illud est æquiuocum dictū cōtū tpe nō (vt in q̄nibus nōis Theologicis de mensura angelorū diffusis diximus) s̄ accipiendo tps proprie operationes angelorū, sicut intelligentiæ, non sunt in tpe. Nam nihil est proprie in tpe, nisi qđ h3 partem post partem, ita q̄ totum tps mensuret totū, & pars partē. Vbi ergo nō est dare totū hæc partes, nū est dare ibi aliquid qđ proprie tpe mensuret. In intelligentis aut nullū est totū qđ h3 partē post partē, sicut videmus in istis corpulibus in q̄bus motus est quod dā totū hæc partē post partē. Ideo proprie est motus q̄ tpe mensuret. In intelligentis aut si accipis vnam operationem, accipis quoddā totū, quia quibet res pot dicit quoddā totū, vel in parte, vel h3 partes, vel ante partes (vt. s. in p̄pōne. 22. diffusius diximus) s̄ hmoī vna, & cadē operatio intelligentiæ non h3 partē post partē, s̄ est tota simul. Si vero accipis plures operationes h3, accipis aliquid post aliquid, s̄ nō accipis aliquid totū, quia due operationes ad nullum cōm terminū copulant, vt faciūt quoddā totū. Est ergo ibi dare operationem post operationem, s̄ nō est ibi dare partē post partē, & ideo nō proprie est ibi dare tps. Si. n. vna intelligentia produceret hodie, & alia produceret cras, esset ibi dare intelligentiā post intelligentiā, non tñ p̄ hoc intelligentiæ mensurarent tpe, s̄ quibet intelligentia h3t sui aut, & vnam mensurā in dīstribitā, qua mensuraret. Sic diceret author iste si intelligentiæ intelligit nunc vni, & postea aliud, est ibi dare vna operationem intelligentiæ post aliam, sed non est ibi dare tps, sed quælibet illa operatio h3t sui mensuram indīstribitā, qua mensurabit. Dīa nā est inter operationes sic se hætes scđm prius, & posterius, & intelligentiæ aliquæ, si essent productę s̄m prius, & posterius, quia due intelligentiæ, vel plures sic productę, nec faciunt vni, nec sunt in vno, nec respiciūt aliquid vni tanq̄ subiectū. Sed oēs operationes vnius, & eundē intelligentiæ, s̄ nō cōmuniunt ad inuicē, nec faciunt vni, quia nō h3t aliquę rerum cōmuniū copulantē, sicut partes inuicē, & cōmuniunt alterius cōmuni faciunt vni per hmoī copulationē, aut oēs hmoī operationes respiciūt vni aliquid tanq̄ subiectū. Propter hoc, inter duas, vel plures intelligentiās productas s̄m prius, & posterius (si ita possibile esset fieri, vel si ita fieret) quia certū est Deo hoc esse possibile, non darimus tps, quia nō essent aliquid vni diuisam scđm prius, & posterius, nec esset dare aliquid vni subiectū in quo hmoī intelligentiæ recipere scđm

T. c. 80.

F

¶ Vltimus autem datus q̄ cœlum (scđm hunc Auth. Jist quid temporale, & nō sit illud me dium de quo hic agitur, propter argumentum in præcedenti definitione factum. ¶ Dubitaret forte aliquis, quo cœlum qđ secundum substantiam vel quod tempore mensurabile. Dico dūm q̄ s̄m hanc auctoritatem illud de esse temporale secundum substantiam in cuius substantia h3 esse tps: quod non vacat oīo à proprietate loquutionis. Nam si illud de esse sanum in quo est s̄m secundum substantiam erit tpe in cuius substantia erit tps. Sed (vt patet) in ipsa substantia cœli h3 esse tps. Est ergo cœlum scđm substantiam quid temporale, & si tps sic est in cœlo, & cœli est quid temporale, p̄as est q̄ cœlum sit in tpe, quia (vt de in. s. metaph.) non est dīa interdicere q̄ homo est in sanitate, & q̄ h3 est sanus. Ergo à simili non erit dīa interdicere, q̄ cœlum est temporale, & dicere q̄ cœlum est in tpe. Si ergo tps est in cœlo cœlum est temporale, & est in tpe. Q. uod aut tps sit in cœlo, p̄3. Quia tps est passio primi motus; & quia primus motus est in cœlo; consequens est q̄ ipsum tps sit in ipsa substantia cœli. Accidentia n. oīa que sunt in substantia non habent ordinem finalem, sed solum causale. Q. uo dicitur. n. accidens immediate attingit ipsam essentiam materie. Non. n. dicemus q̄ forma substantialis attingat immediate materiam, non autem forma accidentalis. Ita q̄ hmoī accidentalis forma immediate solū attingat substantialem formā. Non. n. pot dicitur sic, quia vbiusque est forma ibi est materia. Q. uic quid ergo attingit essentiam formæ, attingit & essentiam materie. Est ergo solū ordo causalis inter formas substantiales, & accidentales. Quia forma substantialis est cā quare forma accidentalis insit materie. Iusta illud primi physicorum, materia substantia cum forma est cā oīum accidentium, que sunt in ea. Et qđ dīctum est de forma substantiali, & accidentali respectu materie, intelligendum est de oībus formis accidentalibus respectu substantie. Quod libet. n. accidens attingit immediate ipsam essentiam substantie. Ita q̄ nullus est inter accidentia ordo finis, sed est solum ibi ordo causalis, quia vnum accidens cā est quare in sit aliud accidens. Ipse ergo motus, & ipsum tps sunt in ipsa substantia cœli. Vnde cœlum erit tpe, ut scđm in substantiam, quia in ipsa substantia cœli est tps. Erūt et ipsa substantia cœli in tpe, quia non refert inter dicere hoc est tpe, & hoc est in tpe. Aliquis ergo modus proprię loquutionis est in hoc dicto, q̄ cœlum est tpe. Et q̄ oī in quo est tps sit tpe, sicut in subiecto est in subiecto, sicut in motu primo cœli, & in ipso primo cœlo, & et est in hoc motu tanq̄ mensura in mensurato, non q̄ mensuratur motum simul, sed quia mensuratur ipsam s̄m partes. In alijs autem motibus, & in alijs mobilibus est tps sicut mensura in mensurato. Atq̄ in talibus dictis non est oīs modus proprię loquutionis, nam non est illud tpe, in quo est tps quocumq̄ mō, sed proprie illud est tpe, quod tpe clauduntur. Sicut nō est illud locale in quo est locus quocumq̄, sed illud per se, & proprie est locale qđ loco clauduntur. Nam locus est vltimus terminus contentus locus ergo vt locus est in loco locant, non in re locata. Hoc ergo mō nihil in quo est locus s̄m, q̄ hmoī est locale, & contentum, sed magis est contentus, sic nihil in quo est tps sicut in subiecto est tpe, sed magis est tempore, sed magis est tempore clauduntur non pot, quia tuas extenderet se tps ultra id in quo est, & actūs vltra suam substantiam, qđ est inconueniens. Loquendo ergo

H

I. F. G.

I

F ij

Propōnis Vigefimæ nonæ Cōmentum.

grius & posterior. Sed propter operationes intelligentiæ sibi inuicem succedētes vno modo est dare tēpus, & alio modo non. Non-n. est ibi dare tēpus, eo q non sit ibi dare ali-

K

quid vnum totum hās partem priorē & posteriōrē, quod tpe mensuratur : quia ex illis pluribus operationibus non constituitur aliquod vni totum. Est aut ibi alio modo dare tps (s non proprie) quia est ibi dare aliquod vnum subiectum in quo est aliquis prius & al-

T. c. 16.

L

quid posterior, vt in ipso intellectu intelligentiæ vna operatio est ibi per prius, & alia per posterior. V oluit tā Author iste intelligentiam esse totāter exemptam a tpe quia nihil est in intelligentia quod non mensuretur mensurā indiuisibili. Nam substantia intelligentiæ mensurā indiuisibili mensuratur ē & eius operatio mensurā indiuisibilē habet. H aut ibi prius & posterior, ppter tale prius & posterior, pōt ibi poni tps & nō poni, dicitur respectibz (vt ē per habitā manifestū vel declarati) Author tamen iste non posuit ibi tps (vt paruit.)

sup. d. et.

M

¶ Tertius forte dubitaret aliquis, vtrum talē medium quod scdm aliquod mensuratur aternitate, & fecidū aliud tpe sit aia cœli. Et vī q non quia hmoi aia est quēdam intelligentia, cum ergo intelligentia parificetur eternitati, & aia cœli parificetur aternitati. Præterea aia cœli mouetur mobilitate, ppter ergo suum mouere (vt quia mouet cœlum, nulla variatio accidit circa ipsam aiam. Non ergo pp hoc erit hmoi medium quod scdm aliquod mensuratur eternitate & secundum aliud tpe. Dicendum q aia cœli secundū hunc a authorē est illud medium quod subam hēt in eternitate, & operationem in tpe. Distinguemus ergo de operatione, sicut distinguit Philosophus in nono Metaph. quia quādā est operatio nō transiens in exteriorē materiam: alia vero est transiens & est perfectio rei aēq. & est in re actiōni subiecta. Cum ergo dicimus q operatio aia. i. motoris cœli est in tpe, non intelligimus de actiōne in tertio, cuiusmodi ē intelligitur quia illa hēt mensurā indiuisibilē, sicut & operatio intelligentiæ: sed intelligimus de operatione transiente in exteriorē materiam, cuiusmodi est motus cœli. Talis n. motus est operatio aīe mouentis : quia motus est motio & actio motoris. Talis n. operatio tpe mensuratur, cum sit quēdam totū succedens hās partem post partē imo per se in est motui q tpe mensuratur. Vult ergo iste A author q aliquis sit subz separata non habentes operationem imediate in corpore, vt intelligentiæ superiores: quæ nullam hāt operationem successiuam, quæ per se subijciatur tempore. Sed quælibet vīta & quælibet operatio habent in eis mensuram indiuisibilem. ppter quod talia sunt vno exempta a tpe: & ideo dixit ea parificari aternitati motoris aīe orbium sicut aīe colorum (quia immedieatam operationem hāt in corpore quæ operatio est mouere cœlum, qui cœli motus proprie subijciatur tempore, & est quid successiuum sicut & tempus, quantum ad talē operationem fiat in tempore licet quantū ad substantiā & quantū ad operationem quæ eis est immanens fiat aliquo mō in aternitate. Idco Author posuit hmoi aias esse in orizonte eternitatis, quia sicut orizon est medius diuidens inter hemispheriū superius & inferius, sicut aīe cœlestes sunt mediæ inter intelligentiās quæ sunt supra tps, & oīa ista corporalia quæ aīe temporaria. Nam ipsam cœlum (secundū hunc A authorē) inter quālibet copulari quæ quō veritate habeat superius est expressum sūm ergo hūc A authorē quinq; sunt ordines regz. Nā in supremo ordine est ipse Deus, qui est supra aternitatem. In Scdo vero ordine sunt intelligentiæ, quæ parificamur eternitati. In tertio aut ordine sunt aīe cœloz, quæ nascunt in orizonte eternitatis, vel q sūm subam sunt in aternitate. Scdm operationē vero q hāt i motu cœli quæ celestia sunt in tpe. s. in 4. ordine sunt corpa cœlestia q sunt spalia quæ sunt i quibus nō insipuit tps. In 5. aut & vltimo ordine sūt ista corpa inferiora pducta i quōdā hōris temporis. Ex istis aut quinq; ordinibus regz, posset formari res propōne. Quibus prima est ista inter rem quæ est supra eternitatem (cuiusmodi est Deus) & rem quæ nascitur in orizonte aternitatis (cuiusmodi est anima cœli) est res mediæ quæ parificatur aternitati, vt intelligentia. Secunda vero propōtio est ista quam premantibus habemus. Videlicet quōd inter rem cuius substantia & actio est in momento eternitatis (cuiusmodi est intelligētia quæ parificatur eternitati) & inter rem cuius substantia & actio est in momento temporis (cuiusmodi est cœlum quod est quod temporale æquatum tempore) est rem mediæ. scdm famam cœli, quæ

Propō Trigefimæ prima. 107

cœli, quæ substantiam hēt in aternitate, & operationem in tpe. Tertia autē propō virtualiter cōtinetur in propōe pcedenti, quæ talis est. Inter rem quæ sūm substantiā est supra tps, & operationē hēt in tpe (cuiusmodi est aia cœli) & rem q est abscisa in tpe, non equata tpi (cuiusmodi sunt ista gēnabilia) est res mediæ, quæ est in tpe & equata tpi, vt cœlum. Satis n. hoc continetur in propōne pcedenti, vbi innuebat q inter res imperiternas quæ sunt supra tps (cuiusmodi sunt substantiæ separata) & ista gēnabilia q sunt abscisa in tpe sunt res imperiternæ mediæ tpeales, vt siphēre cœlestes. Quod vero arguatur q aīe cœli quēdam intelligentiæ sunt. Dicit debet q operatio cœli (vt sunt intelligentiæ) est ipsam intelligere, qd non est successiuū nec cadit sub tpe : sed vna & eadem talis operatio semper hēt mensurā simplicē & indiuisibilem. Sed operatio cœli (vt vna aīe colorum) est motus cœli, qui est quid successiuū & quid tpe mensurable hanc ergo operationem aia cœli dī hēt in tpe: qd vero vltimus addebat q aīe colorum nō motū mouent: debet dici q ex hoc q mouent cœlos, non mouent ex tē, vel non hāt motum in ista substantia: id pp hoc operatio q est in earum substantia non mensuratur tpe sed operatio transiens in exteriorē materiam (cuiusmodi est motus cœli) tpe mensuratur & si non sūm se totum (quia motus cœli sūm se totum equat tpi) mensuratur tā tempore sūm suas partes. Eddet autē vltimus Dubitandum, quid appellat hic A author momentū aternitatis, & quid momentū tps. Et vtrum appellat idem momentū aternitatis quod eternitatem, & idem momentū temporis quod tēpus. Sed de hoc in sequenti propōitione queretur. ¶ Deinde cum dicit.

COMMENTVM Propōnis Trigefimæ primæ.

¶ Quod est, quia res cuius substantia cadit sub tpe. s. quia tēpus cōtinet eā, est in oibus dispositiōibus suis cadēs sub tpe. Quare & eius actio cadit sub tpe, qm qn substantia rei cadit sub tpe, tūc proculdubio eius actio cadit sub tpe.

¶ Præmissa propōe declaratur eam. Circa qd quatuor fecit. Quia p̄rio supponit quandā veritatem v3, q si substantia cadit sub tpe q operatio. Secundo qd hmoi veritate p̄posita vel supposita declaratur propōem propōitam. Tertio veritate q supposita probatur & manifestatur. Quarto epilogat circa determinata. Secunda ibi (res autē cadens) Tertia ibi (ipsiusmodi nanq; est.) Quarta ibi (manifestum ergo est.) Dicit ergo (quod est) v3 q sit dare talem rem mediā inter aternitatem & tpeale (quia res cuius substantia cadit sub tpe, quia tempus continet eam, est in oibus dispositiōibus suis cadens sub tpe. quare & eius actio cadit sub tpe : quā qn substantia rei cadit sub tempore, tunc proculdubio eius actio cadit sub tpe) Hec ergo veritas quæ proponitur & supponitur. v3 q qn substantia rei cadit sub tpe, oportet q res illa sub oibus dispositiōibus suis cadat sub tpe. ita q & eius actio cadat sub tempore. ¶ Notandum autē q cadere sub tpe secundum oēs dispositiōes, est cadere sub tpe secundum substantiam, & secundum actionem. Res ergo quæ hēt substantiam in tpe, quia cōsequens est q etiam habeat actionem in tempore. id ē esse qm omnes suas dispositiōes in tempore. ¶ Dubitaret forte aliquis vā valeret hæc consequentia q si substantia est in tpe, q & actio. Dicendum q pp quod vnum quodq; tale & illud magis. Substantia autem nanq; est in tpe nisi per actionē : vti iō substantia est esse in tpe, quia hēt aliquā operationem successiuā subiectā tpi. Ipsam substantiam cum sit de gēne permanentium, est tota simul : operatio autē pōt hēt successiuam, sicut sit operatio eius tangē actio, sicut tangē passio : sicut motus cœli dī operatio cœli, quia est operatio aīe, quam siphēris passio cœli. Tota ergo rō quare substantia pōt esse in tpe est ipā operatio q est in substantia : est n. in tpe. Quare si non est substantia in tpe, nisi pp operationem : bene dicitur est q si substantia est in tpe, q & operatio. Res ergo q hēt substantiam in tpe, dicitur secundum oēs suas dispositiōes esse in tempore : quia hmoi res tam secundum substantiam q secundum operationem est in tempore. ¶ Deinde cum dicit.

2 Es autē cadēs in tpe in oībus suis dīpōsitiōnibus, scīlīcēt a est a re cadēte rebus similibus : necesse est, igitur vt sit res aliqua tertia media inter vtanque cuius substantia cadat sub æternitate, & ipsius actio cadat sub tempore.

ibi.F.

¶ Supposita quadā veritate declarat p̄pōem ap̄positā dicens, q̄ (res autē cadēs sub tpe in oībus suis dīpōsitiōnibus se iuncta est a re cadente sub æternitate in oībus suis dīpōsitiōnibus) & quia sic est cōtinuatio aut non est nisi in rebus similibus) iō concludit dicens (necesse est igit̄ vt sit res aliqua tertia media inter vtanq̄) rē. Inter rem oīo æternā, & rem oīo t̄palem (cuius) .i. rei, certitat (sub), cadat sub æternitate & ipsius) .f. certit̄ rei (actio cadat sub tpe) q̄. d. q̄ res oīo æterna valde est scīlīcēt, nec pōt cōtinuari cū re oīo t̄pali. Ne ergo vniuersum sit dīcōtinuū, op̄z dare rem hācē similitudinē cum vtraq̄, habebit̄ nīlīa res tertia alibi cum vtraq̄; ¶ Not. aut̄ q̄ (sicut in p̄cedenti p̄pōne probat̄ q̄ inter res sempiternas supra n̄s) cuiusmodi sunt subz separate, & res corruptibiles in tpe, sicut sunt ista ḡabilia (ne esset dīcōtinuatio vniuersi) oportebat dare res sempiternas in tpe, sicut sunt corpora celestia, q̄ rōne sempiternitatis assemblant̄ subz separate; & rōne t̄paleitatis assemblant̄ istis intentionibus, vt cōtinuarent hęc cū illis. Sic p̄bat ista p̄pō quod inter rē oīoq̄; æternā, & rem oīoq̄; t̄palem op̄z dare rem mediā, q̄ sit aliquat̄ æterna, & aliquat̄ t̄pali, vt continuet hanc cum illa. ¶ Not. etiam quod cōtinuatio ista non fit nisi per assemblationē quia agēs assemblat̄ sibi passum, si ergo esset oīmoda dīsimilitudo nō fieret actio nec passio, & quia illud qd̄ est oīoq̄; æternū, est valde dīsimile & valde scīlīcētum ab eo qd̄ est oīoq̄; t̄pale: iō vt sit continuatio vniuersi, & vt possit esse actio & passio in rebus: op̄z dare rem mediā participantē cum vtroq̄, & hācērem aliquid in tempore, & aliquid in æternitate. Quantū autem valeat hęc ratio, & quomodo sit actio & passio in rebus, & qualr̄ materialia trahuntur in materialia in quæstionibus p̄cedētis p̄pōnis est dīffinitus per tractatū. ¶ Dubitaret forte aliquis, ad quid dēterminat̄ veritas p̄missa (V3 q̄ q̄ substantia est in tpe q̄ eā actio est in tpe) ad hęc declarationē q̄ op̄z ponere talē substantiam mediā. Dicendū quod res menturata diuisa est in duo, in substantiam, & operationē. Vñ & mensura diuisa est in duo, in æternitatē, & t̄pē, duo ergo sunt ex parte mēsuratorū, & duo ex parte mensuraz; quatuor ergo modis potest cōparari res menturata ad mensurā, v3 quod hęc vtutuq̄; in æternitate tā substantiam operationē, vel quia h3 illud vtutuq̄; in tpe, vel quia h3 alterum in æternitate, & alterum in tpe, & hoc duplt̄, quia hmoi res menturata, si h3 vni in tpe & alterum in æternitate; vel habebit̄ substantiam in æternitate, & operationē in tpe; vel econuertit̄ habebit̄ operationē in æternitate, & substantiam in tpe. Sed iste modus vltimus est impossibilis. Impossibile est n. (vt supponebat̄ & declarabit̄) q̄ substantia aliquid, rei sit in tpe, & operatio æternitate; tūc est res operatio melior q̄ substantia. Cū ergo sit q̄ inter rē hācē substantiam & operationē in æternitate, & inter rē hācē substantiam & operationē in tpe op̄z dare rē tertiā mediā hācērem alterum in æternitate, & alterū in tpe; ne crederet̄ res talis media hęc substantiam in tpe & operationē in æternitate, supponebatur hoc esse impossibile. Propter qd̄ ista res tertia media habebit̄ substantiam in æternitate, & operationem in tempore. ¶ Deinde cum dicit.

TERTIA Pars Principalis Cōmentum.

3 Impossibile nāq̄ est q̄ sit res alia tertia cuius substantia cadat sub tpe & eius actio sub æternitate. sc. n. eius actio est melior substantia ipsius; hoc autē est impossibile.

¶ Veritatē quā supponit p̄bat: supponit n. q̄ quā substantia rei cadit sub tpe. Et iō probat̄ impossibile esse substantiā nāq̄; est q̄ sit res alia tertia, .i. vt ista res alia quæ ponit tertia (cuius substantia cadat sub tpe, & eius actio sub æternitate, sc. n. eius actio esset melior) vel esset maior & alior (substantia ipsius) .i. q̄ substantia ipsius (hoc autē est impossibile) q̄. d. q̄ ista res tertia quæ ponit media, & quæ habet aliquid in æternitate, & aliquid in tempore, non potest hęc substantiam in tempore, & ætionem in æternitate; quia tunc esset actio eius melior q̄ substantia eius. Quod est inconueniens & impossibile. op̄z ergo sit econuertit̄.

¶ Dubitaret forte aliquis quid appellat̄ hic a vthor rē esse meliorem & maiore. Dicendū q̄ rem esse meliorem vel maiorem appellat̄ esse minus dependente. Nam quanto res est minus dependens tanto est alior, melior, & maior. In his n. q̄ nō mole magna sum, itē est esse minus quod esse melius. Non autē hic loquimur de magnitudine moīs, sed de magnitudine bonitatis. Vñ aliqui t̄pales hāc q̄ esse actio maior q̄ substantia, aliquid vero q̄ esse meliorem appellat̄ esse minus dependente. Cū. n. magis dependeat t̄pali, q̄ æternā: si substantia esset qd̄ pro eode est accipendū. Recedamus ergo & dicamus q̄ esse rē maiorem vel meliorem in tpe, & actio in æternitate, substantia esset peior q̄ actio: quia esset magis dependens, qd̄ est impossibile. Nā cum substantia sit cā ætionis, & nō econuertit̄: cūq̄ causati dependeat a causā, & non econuertit̄: impossibile est q̄ substantia magis dependeat quā actio. Propter quod impossibile est q̄ substantia sit in tempore, & actio in æternitate. ¶ Deidē cū dicit.

Manifestum ergo est, q̄ inter res cadentes sub t̄pore cum suis substantiis & actionibus, & suis dīpōsitiōnibus, & inter res quantū substantiæ & actio nes sunt cadentes in momento æternitatis sunt res cadētes sub æternitate per suas substantias, & cadentes sub tpe per operationes suas, sicut ostēdimus.

PROPOSITIO Trigellina secunda.

4 Minus substantia cadens in quibuscūq̄ suis dīpōsitiōnibus sub æternitate, & in quibuscūq̄ suis dīpōsitiōnibus sub t̄pore est ens & generatio simul.

¶ Quā Author in p̄cedētī p̄pōcē dixerat q̄ op̄z dare rē mediā, quæ s̄m aliquid sit in æternitate, & s̄m aliquid sit in tpe: iō nunc agit de hmoi re mediā ostēdens qualis sit & dicit̄ q̄ est ens & ḡnatio simul. Et quia hęc est p̄pō vltima: iō vt cōnectat̄ finē cū principio, & vt imponat̄ finē dīctis. Principium autē huius libri fuit a cā primariā q̄ est plus influens q̄ secundā: iō redit̄ in cōmento huius p̄pōis ad cā primā, ostēdens q̄ oīa dēpendēt ab ipsā: ex quo sequit̄ q̄ ipsa plus agit quā oīa alia, & per p̄s q̄ plus influat. Tria ergo facit. Q. uia p̄mo p̄mittit̄ p̄pōnem. Secundo subiungit̄ p̄pōnis declarationē. 3. vt s̄ponat̄ finē dīctis, & vt cōiungat̄ finē principio: redit̄ ad cā primā ostēdens quō oīa dēpendēt ab ipsā. Secūda ibi (ostēns n. res) Tertia ibi (iā ergo manifestum est ex hoc.) Dicit̄ ergo q̄ (oīs substantia cadēs in quibuscūq̄ suis dīpōsitiōnibus sub æternitate, &) cadens (in quibuscūq̄ suis dīpōsitiōnibus sub tpe est ens & ḡnatio simul) q̄. d. si quis vult scire qualis sit ista res media, quæ hēt aliquid in æternitate & aliquid in tpe: dicimus q̄ est talis v3 q̄ est ens & ḡnatio simul. qd̄ quō sit intelligendum in declaratione pat̄bit. ¶ Notandum autē q̄ hanc eandē p̄pōnem ponit Proclus: & est. i. o 7. Propositio sui libri. sub his verbis. Omne quod hac quidē æternale est, hac autem temporale, & ens est simul, & generatio.

¶ Dubitaret forte aliquis, quia Author in p̄cedētī p̄pōcē mentionē fecit̄ de momento æternitatis.

Propo^o Trigesima secunda.

nitatis & de momento tps: hic aut mentionem facit de æternitate & tpe vtrum pro eodem accipiat momentu æternitatis & æternitate & momentu tps & tps: Dicitur qd p̄m quo(i- dam) sic est intelligēda p̄cedens ppō. Inter rē cuius substantia & actio est in momento eter- nitatis, i. in æternitate, & inter rem cuius substantia & actio sunt in momento tēporis, i. in tpe, corū in cap. de tempore) nunc temporis mensura mobilis, tps aut mensura motum. Mo- menti ergo temporis, siue nunc tps r̄ddet tanq̄ mensura ipsi mobili, siue ipsi substantię, tps vero r̄ddet tanq̄ mensura ipsi motui, siue ipsi actiōni. Qd̄ sic declarat. Nam op̄s mensurā esse conformem & vngentem mensurato. Sic n. videmus q̄ motus est iste fluxus mobilis mobilis aut siue substantia rei mobilis est id quod fluit. Sic etiam se habet nunc & tempus. Nam nunc fluxus causat tempus q̄ ipsa est fluxus ipfius nunc. Nunc vero est id quod fluit. Nunc ergo conforme est ipsi mobili, quia est id quod fluit, sicut & mobilis & tps est confor- me ipsi motui, quia est ipse fluxus sicut & ipse motus. Immo recte est idē tps q̄ motus prio- ri mobili. Vna n. & eadem res (vt est actus primi mobilis est motus) & vt est numerus pri- ris & posterioris est tps. Ipsa n. prius & posterior in motu, vt sunt numerata ab aīa cōplent rationem temporis. Et sicut realiter est idem tempus & motus, sic realiter sunt idem nunc tps & substantia rei mobilis, eadem n. res vt subijcitur primo fluxui tāquam actui, est substantia immobilis, & est primum mobile quod fluxus causat motum, vt vero subijcitur illi fluxui tanq̄ numero prioris & posterioris, sic est nunc tps quo d fluxus est tempus (vt in questionibus nūis de angelorum mensura diximus. Nunc aut in tantum dictum sit q̄ sicut se hēt nunc ad tps, sic mobile ad motum, & sicut tps mensurat motum, sic nunc mensurat mo- bile. Cum ergo dicitur a uithor rem aliquam habere substantiam & operationem in momento tps non pot̄ ibi accipi momentum tps pro tpe, vt fit sensus, q̄ substantia & operatio mensurentur tpe quia quā operatio mensuratur tpe, op̄s q̄ ibi operatio fit motus & fit in fieri, & si motus mē- suratur tpe, siue si operatio hmoi mensuratur tpe, substantia q̄ agit & mouetur mensurabit nunc tps. Ergo ista duo, substantia & operatio nec mensurantur tpe nec momento tps, sed si actio mensuratur tempore substantia mensurabitur momento temporis. Et quod di- citur de tempore & de momento temporis intelligendum est de æternitate, & de momento æternitatis. Cum ergo queritur quō accipiat Author in p̄cedenti propositione momentum temporis & momentum æternitatis. Debet dici q̄ nec accipit determinat momentum tps pro tempore, nec determinate pro nunc temporis, sed accipit indistincte ad hoc, & ad illud, vt siue mensuretur tēporē, siue nunc tps dicitur mensurari momento tps. Sic etiam momen- tum æternitatis accipit indistincte ad æternitatem & ad nunc æternitatis. Nam sic tps men- surat actum successiuum, siue motum, & nunc temporis mensurat substantiam substantiam motiuisic æternitatem mensurat actū permanentē vt mensurat esse vel f̄m hunc Auth.) mensura- ratiōne nō successiuā, nūc aut æternitatis mensurat substantiam substantiam illi esse siue illi operatiō- ni. Vterius forte dubitaret aliquis Vtrum (accipiendo momentum temporis pro ipso nunc temporis) possit dici q̄ res aliqua habeat substantiam & operationem in momento temporis: quia hęc hęc & illa i nunc tēporis. Dicendum q̄ pot̄ distingui, duplex mensura propria, scilicet & radi- calis, vt si aliqua mensuratur aliquid & mensura illa reducit ad aliam mensuram p̄is est rem illam habere duplicem mensuram, vnam p̄p̄riam qua mensuratur, & aliam radicalē ad quā reducit mensura eius. Cum ergo queritur, Vtrum res aliqua possit hęc substantiam & opera- tionem in momento tps, i. in nunc tps, si intelligatur tanquam in mensura propria, hoc nō est possibile: quia substantia rei mobilis tanq̄ mensurā propriam hēt nunc tps, ipsa aut operatio, siue ipse motus tāquam mensurā p̄p̄riam hēt tēpus. Si aut aliqua operatio hęc p̄ mensura nunc tps, non esset p̄p̄rie operatio nec motus, s; esset finis operatiōis, & motus, esset n. illud op̄atū esse nō op̄ari, vt op̄ari est distinctū ab op̄atū esse operatio ergo vt operatio, & vt ē motus hęc pro mensura p̄p̄ria ipsa, pro mensura tē radicali pot̄ hęc nūc tps. In ipso n. nūc tps ra- dicalē ordo p̄teritū & futurū, vā dē esse tps. Non n. est tps nec aliqd̄ aliud successiuum, quia fit simulata, suarum partium, sed quia est ordo suarum partium. Ideo quantum nō fit de tpe nisi nunc dē tē esse tps, quia est ordo partium tps. Ex quo n. est ipsum nunc, est & per nūc

Propo^o Trigesima secunda.

ordo p̄teritū ad futurum qui fundat in ipso nunc. Vā inueniemus nos plures disti- esse permanentia est in simulata partium, successiuum vero in ordine partium. sc̄dō reducitur tps ad nunc temporis non solum quantum ad illud in quo radicitur, sed et tanq̄ ad illud a quo ceditur, quia (vt sepius diximus) nunc fluxus est tps. Tertio reducitur tps ad nunc tps tanq̄ ad illud a quo mensuratur mensuratur n. tps per ipsum nunc tps (vt dē in q̄. Phi- sicozum) quia tunc imaginamur tps quā imaginemur ipsum inter duo nunc hānta se lectu- dum prius posterioris. Et p̄m illa duo nunc mensuramus tps, quia hoc est mensurare tē. Cā- re quantatem rei, (vt pot̄ patere ex idē Metaph.) sc̄dō aut ista duo nunc se habentia p̄m prius & posterioris, sc̄dō quantitate tps, vt sc̄dō q̄ app̄arebimus vni nō magis distare ab alio, sic dicimus quantitate illius tps esse maiore, & sc̄dō q̄ minus dicimus eā esse minorem. Operatio ergo & motus sunt in nunc non tanquā in mensura propria, sed tanq̄ in mensura ra- dicali, quia tps qd̄ est mensura p̄p̄ria operatiōis & motus ad ipsum nūc reducit tanq̄ ad radi- cem tanq̄ ad eam, & tanq̄ ad mensurā eius. Ergo aliquid pot̄ hęc substantiam & operationem in momento tps, i. in nunc tps, substantiam hēbit in nunc tps tanq̄ i mensura p̄p̄ria, operatiōe vero hēbit in nunc tps tanq̄ in mensura radicali, sed q̄ substantiam & operationem aliqd̄ possit hęc in nunc tps tanquam in mensura p̄p̄ria non est possibile, vt p̄cedens quæstio declarabat.

¶ Vterius forte dubitaret aliquis vtrū res aliqua substantiam & operatiōe possit hęc in momento æternitatis, i. in nunc æternitatis. Dicendū qd̄ alī loquēdo est de mētura permanentē, & alī de mētura successiuā, nam mensura permanentis est tota alī de mētura successiuā nā mensura p̄- manēt hoc n. est de ratiōe p̄manētis q̄ hęc simulatē partū & inde ē q̄ mensura permanentis ē tota, quāq̄ est: si nūc, vt tota æternitas est cū suo nūc æternitatis mensura aut successiuā nō hēt partes suas simul, sed hēt eas successiuē & p̄ ordo tps r̄feruat̄ i nūc tps: nō est aut tps in ipso nunc sc̄dō se accepto, sed in fluxu eius. Vā quod fit in nūc, nō dē fieri in tpe, nec e conuerto. S; tota æternitas est quicunq̄ est nunc æternitatis. Cum ergo queritur vtrū aliq̄ res habeat substantiam & operationem in nunc æternitatis, si intelligat hęc hoc & illud in nunc æternitatis tanq̄ in propria mensura, dē q̄ non, quia sic mensura mensurat actum, nunc vero mensura mensurat substantiam substantiam actui. Sed si sit sensus vtrum possit in nunc æter- nitatis hęc substantiam & operationem non tanquam in aliquo qd̄ fit propria mensura vtriusq̄ s; quia nunc & idem sc̄dō rem rationem assest̄ vtriq̄. Sic vtrum est qd̄ dicitur. Nam si vnum & idem nunc tps sc̄dō rem & rōem non assest̄ toti: tps ita q̄ illud qd̄ fit i tpe nō fit in nūc tps: vnum tñ & idem nūc æternitatis (idem dico sc̄dō rem & ratiōem) assest̄ toti æterni- tati: ita q̄ illud qd̄ fit in æternitate fit in nunc æternitatis. Propter qd̄ si operatio fit in æter- nitate fiet & in nunc æternitatis. Res ergo potest habere substantiam & operationem in nunc æternitatis, sed substantiam habebit in nunc æternitatis: tanquam in mensura propria, operationem vero habebit in nunc æternitatis, & tanquam in eo quod assest̄ operatiōi, & mensuræ proprie. Vcl possimus hanc quæstionem soluerē, sicut & primā: quia sicut tps reducit ad nūc tps tanquā ad radicitā et æternitas reducōr ad nūc æternitatis (sicut & esse reducōr ad substantiam) tanq̄ ad illud i quo radicit hęc n. se æternitas ad nūc æternitatis: sicut esse ad substantiam, & sicut tps ad nūc tps. Res ergo aliq̄ hęc pot̄ substantiam & op̄atū nūc æternitatis, s; substantiam hēbit i tali nūc tāquā i mētura p̄p̄ria operatiōis vero tanq̄ i mētura radicali & disti- cte.

¶ Vterius forte dubitaret aliquis, vtrum permomentum æternitatis & permomentū tps pos- simus intelligere æternitatem tps: vt dicamus q̄ res aliqua hēt substantiam & operationem in mo- mento æternitatis: quia hęc vtrunq̄ in æternitate, & q̄ res aliqua habeat substantiam & operati- onem in momento tēporis, quia hęc vtrunq̄ in tempore. Dicendum q̄ rem aliquam hęc substantiam & operationem in tpe non est possibile (vt prima quæstio declarabat) quia nunquā substantia mensuratur tpe tanquam propria mensura, sed nunc tps, sicut etiam substantia in æternitate tanq̄ propria mensura non mensuratur æternitate, sed nunc æternitatis. Pot̄ ergo tpe habere operationem in tpe tanquam in propria mensura, substantiam tñ nō pot̄ habere in tempore, tan- quam illud quod proprie mensuratur: pot̄ tñ habere substantiam in tpe tanquam illud qd̄ mensuratur tpe. Nam quicquid subijcitur alicui & denominatur ab illo, & dē esse in illo. Vt si hoc subijcitur sanitati dē esse sana us, & esse in sanitate. Nam (vt supra allegauimus ex 5. Me-

T.c.103.

T.c.2.&3

Propō Trigēfima fecunda.

foliquam de re conſtat, de verbis non curamus.

COMMENTVM Propōnis Trigēfimæ.

Minis .n. res cadēs ſub æternitate eſt res vere : & oīs res cadēs ſub tē-
pore eſt gnatio vere. Si ergo ita eſt: nō ſi res vna eſt cadēs ſub æterni-
tate & ſub tpe eſt ens & gnatio nō per modū vnū, imo per modū & modū.

Declarat propōnem propoſitam, v3 q̄uo hmoi res (que ponitur media) ſit ens & genera-
tio ſimul, que declaratio tota conſiſtē in ſcicndo quid importat notie entis & quā noīe
generatiōnis. Ideo ait q̄ (oīs .n. res cadens ſub æternitate eſt ens vere, & oīs res cadens ſub
tpe eſt generatio vere. Si ergo ita eſt, nunc ſi res vna) vt puta res q̄ ponitur media, inter rem
ſimplē æternam, & rem ſimpliciter tpealem. Si ergo vna talis res (eſt cadens ſub æternitate,
& ſub tpe, eſt ens & generatio non per modum vnum, imo per modum & modum) ſimple-
alium & alium. Ex quo ergo res que ponitur media participat aliquod de æternitate, & ali-
quid de tpe, eſt ens & generatio, ſed non eodem modo. Sed ens eſt prout ſcđm ſubſtā eſt ca-
dens ſub æternitate, generatio autem eſt prout ſcđm operationem eſt cadens ſub tpe
[Notandum autē q̄ in propōne propoſita cum dī, q̄ oīs ſubſtā cadens in quibuldam ſuis di-
poſitiōibz ſub æternitate, & cadens i quibulcā ſuis diſpoſitiōibz ſub tpe eſt ens & gnatio ſi-
mul, accipit ibi diſpoſitio large p̄ diſpoſitione ſubſtā, & accidentalit. Nā hmoi res q̄ ponit me-
dia quia diſpoſitionem ſuā ſubſtālem .i. ſubſtantiam hēt in æternitate, ideo eſt ens, quia vero
diſpoſitionem ſuam accidentalem .i. operationem habet in tempore, ideo eſt generatio.

Dubitarē forte aliquis q̄uo cadens ſub æternitate eſt ens vere. Dicendum q̄ cadēs ſub
æternitate eſt ens vere, quia eſt ens enter. Illud .n. eſt vere tale q̄ eſt ſcđm ſe tale. Illud
ergo eſt ens vere, q̄ eſt ens enter, quia eſt ens ſcđm modum entis. Illud autē non eſt ens
vere, q̄ eſt non eſt ens enter. Aſignabatur autē in cōmēto .30. p̄pōnis triplex dīa inter æterni-
tate & tpe ſm quā poſſumus triplicē arguere q̄ æterna ſunt res vere, quia ſunt ens enter, nō
autē tpeala. Dico b̄ta. ibi q̄ illud q̄ eſt æternū, eſt ſtans, eſt totū ſimul, & eſt quid ſimplex,
tpeale vero ſm q̄ hmoi, eſt quid fluens non hēt totum ſuum eſſe ſimul, & eſt quid compoſi-
tum. Prout ergo tpeale eſt fluens (quia quāmdā aliquid ſtat & mouetur, rēdit eſt in po-
tenta, cum motus ſit actus entis in potentia, ſcđm q̄ in potentia) conſequens eſt q̄ tpeale
(ſm q̄ hmoi & vt cadit ſub tpe) ſit quid in potentia, æternam autē ſm q̄ hmoi ſit quid in
actu. Et quia quod eſt in potentia non eſt, & q̄ eſt in actu eſt, ideo æternum dī ens enter
& ens vere quia eſt ens actualit. T̄ palevero dī ens nō enter, quia eſt ens potentialit. Scđo hoc
idē p̄ q̄ tpeale vt tpeale nō eſt totū ſimul, vt ſi ceolum p̄ motū ſuū eſt tpeale & ſubſiſcit tpe
eſt q̄ nō hēt totū motū ſuū ſimul æternū aut eſt totum ſimul. Q̄ uia ergo q̄dū aliqd nō eſt
totū ſimul non eſt domo q̄dū non eſt tota domus. Ideo tpeala (quia non ſunt tota
ſimul) ſunt non enter, æterna vero (quia ſunt tota ſimul) ſunt enter entia & vt magis ap-
pareat q̄ dī dicemz q̄ tīc res p̄prie ē, quā tota ē motus aut (qui p̄prie & p̄le mēſurāt tpe)
eſt totus eſt nihil eſt. Nā tunc eſt totus motus quā finitus eſt motus quā vere motus finitus eſt
nihil demorū ē hāc ergo mobilia, & tpeala, & ea q̄ ſūt i motu ſit entia nō enter q̄ eſt motus
eſt eſt non enter, cū totatitas moty ſit nō entitas. hoc idē p̄ q̄ tpeale & quod cōpoſitū, æterna ve
ro ſūt ſimplicia, cōpoſitū autē eſt nō enter q̄ nō eſt motus q̄ nō eſt motus q̄ nō eſt motus q̄ nō eſt motus.

Vterius forte dubitarē aliquis q̄uo res cadēs ſub tpe eſt gnatio vere. Dicēdū q̄ gnatio
pō accipit multiplex, v3 ſimplex, & ſic eſt i ſubſtā entū. Alio modo accipitur gnatio ſm q̄ dī & ſic
eſt gnatio i ipſis accidentibus, & i ipſo motu locali. Nā i motu vna pars corripit & alia ḡa-
tur. Vt ſi gnatio p̄t hēt eſſe i ipſis accidentibus & i ipſo motu locali pōt accipi duplī,
vel vt eſt motus, vel vt eſt terminus motus. Accipiendo ergo gnationē vt eſt motus res ca-
dens ſub tpe vere ē gnatio. Q̄ uod pōt declarari ex cōditionibus oppoſitis quas hēt tps ad

T. c. 4. In p̄pōc. 31. E.

H

I

K

In p̄pōc. 31. I.

duplī.) non refert dicere hominem eſſe ſanum & eſſe in ſanitate. Si ergo oīdare poterimus
q̄ tps ſit in aliqua ſubſtātia oīſum erit q̄ ſubſtātia ſit in tpe. q̄ aut ſic ſit pater. Nam tps eſt
in motu cœli, motus autē cœli eſt in ipſa ſubſtātia cœli ergo & tempus eſt in ipſa ſubſtan-
tia cœli. Nam (vt diximus) oīa accidentia attingunt ipſam ſubſtāntiam: a q̄ nullus eſt inter
ea ordo finis ſed ſolus ordo eſſis. Ipſe ergo motus & ipſum tempus ſunt in ſubſtātia cœli
& per ſās ſubſtātia cœli in tpe. Accipiendo ergo momentum tps pro tpe pōt res aliq̄ hēre
ſubſtāntiam & operationem in momento tps in tpe quia operationem habebit in tpe, tan-
quam illud quod proprie menſurat tpe: ſubſtāntiam autē habebit in tempore tanquam illud
quod ſubſiſcit operationi vel motui, & temporis tē accipere operationē rei largē, vt di-
citur operatio, vel que a re agitur, vel que in re agitur. Secundum quem modū motus cœli
eſt operatio animæ cœli & ipſius cœli atq̄ quidā cœli tanquam rei a talis motus agitur cœli
vero tanquam rei in qua agitur. Erīt ergo ceolum ſecundum hoc quid temporale large p̄t
dicetur temporale oē illud quod ſubſiſcit temporis vel tanquam ſubſectū, vel tanquam man-
ſuratum ſue ſit ſempiternum, ſue temporale, ſue corporale & quod dictum eſt de tempore
reſpectu temporalium, verum eſt de æternitate reſpectu æternorum. Inuentur .n. æternam
rei ſubſtā & operatio ē in mōto æternitatis .i. in æternitate, at tē & at tē quia operatio eīg
eſt in æternitate tanq̄ in p̄pria mēſura, ſed ſubſtā eſt in æternitate, quia æternitati ſubſiſcit.
Vterius forte dubitarē aliquis. Vtrum aliqua res cauſata habeat operationem in æterni-
tate, loquendo de operatione ſua naturali, & de æternitate participata. Dicendum eſt, q̄ in
reſſigētia quantum ad operationem ſuam, quā intelligit ipſa menſuratur æternitate, ſiue
quo quia niquā ab illa operatione eſt. Inreſſigētia itaq̄ habet hmoi operationē in æter-
nitate ſue in quo tēquā id q̄ mēſurat quo ſubſtā aut hēt i quo tēquā id q̄ mēſurat nūc æui, &
ſubſiſcit ſuæ opatiōi, & ſuo quo ſ3 ſi loquatur de operatiōibz alijs vrū mēſurant æternitate, ſi-
ue eīo, credimz de intēſione huius a vrū, ſiue, q̄ libet opatio reſſigētiæ mēſurāt quo ſiue
æternitate. Nos tē in nrīs quaſtionebus de menſura angelorum ſubſtantiam operationem in
reſſigētia menſurari tempore. Sed quia aurale eſt ſubſtāntie a vrū, hōdie vna cum dicto
nō ſubſtāntiam huius a vrū, hōdie intencum, dicemusq̄ non eſt diſcordiam nūi in verbis, ſi di-
cimus operationes intelligētiæ æternitate & tpe menſurari. q̄ aut poſſit talitū operationū
æternitate ratio menſurari, ſed bene p̄t eſſe vel non eſſe totum ſimul. Sin, motus ſuſſet ab
æternio & in æternum duraret, ſed bene p̄t mēſurari nūi tpe. Et ſi hōdie crearetur vna intelli-
gētia & cras adminiſtraret (q̄ totum fieri poſſet voluntate primi) eſſe eius non menſuraret
tpe, ſed quorūcunq̄ tota rō eſt quia totū ſimul. Poſtō ergo q̄ hōdie vna intelligētia crearet,
tpe, ſed eſt ipſius motus, non eſt totū ſimul. Poſtō ergo q̄ hōdie crearetur vna intelli-
gētia, & alia die adminiſtratur, & poſtea crearet alia & ſimilī adminiſtraret. Q̄ uehementer intelli-
gētiarū menſuraret ſuo quo, & ſimul cum deſtruccioe intelligētiæ deſtrueretur eius æui
p̄t p̄t ut ergo durare, vel p̄t nunc incipere non tollitur q̄ aliquid non poſſit menſurari quo
dū ſi menſuraret totū ſimul. Quotidie .n. creant noue aiæ hīanē & q̄libet hmoi, ſm ſubſtā mē-
ſurāt quo, vel nūc æui. ſic & i p̄pōſito quia q̄libet opatio angeli eſt tota ſimul, dicitur iſte
Aut, q̄ q̄libet hēt ſuū æui, & q̄libet (ſi perit) perit cū ſuo æui ſicut q̄libet pars motus cœ-
li hēt ſuū tpe, & q̄libet talis perit cum ſuo tpe. Nos autē dicimus (vt ſupra diximus) nō eſ-
ſe oīno ſimile de duobz intelligētijs creatis ſm p̄prie & poſteriori, & de duobz intelligētijs
de reſſigētiæ ſe hētibz ſm prius & poſteriori. Nā due reſſigētiæ nec ſit vni nec ſit vno tē
ſm i ſubſtā: & nihil eſt i creatione eāz q̄ de hēt ſm prius & poſteriori, vel ad ſubſiſcit
priori & poſteriori. Sed quia in eodē intellectu angeli hēt eſſe operatio prior & poſterior,
& intellectu eius ſecundum hoc ſubſiſcit prior & poſterior, & variā ſcđm prius & poſte-
rior, menſuratur ergo menſura variabilī, & p̄t tpe ſiſcit illud tps non ſit eīudem rōnis cū
tpe primi motus. Si ergo volumus ſalutare huanc Authorem volentem q̄ quālibet operatio
reſſigētiæ menſurēt ſuo æuo dicimus q̄ hoc eſt quia oīs talis opatio eſt tota ſimul, vel ſi vo-
lumus dicere q̄ hē operationes intelligētiæ menſurantur mēſura variabilī dicimus q̄ hoc
eſt quia intellectu intelligētiæ variatur ſcđm operationem priorē & poſteriorē. Sed

L

M

Ex p̄pōc. 28. & 30. N

Propōnis Trigēsimæ secundæ cōmentum.

arēmitatē. Nam hęc ē quid fluxus non est totum simul, & est quid compositum est. n. in gē quantitatē. De rōne autē quantitatis est q̄ sit quid cōpositum, & habeat partes quantitates. Et quia gēatio est, via in aliquod, quia est via in formam, vel est via in id qđ per gēationē acquirat. Illud ergo qđ gēatur, & quod tendit in aliquod s̄m quōd h̄mōi non est quid sanus, non hēt totam suam perfectionē simul, sed acquirit ex ea partē post partē, & est quid compositum : quia nullū imparabile mouetur. Si ergo accipimus gēationem pro eo quod gēatur, generatio vere cadit sub tēpore, vel id quod gēatur vere cadit sub tēpore : quia habet oēs illas conditiones quas requirit hęc. Sed si volumus accipere gēationem non pro re gēata, sed pro ipsā gēatione & pro ipso motu (vt hęc sonat) tūc res cadens sub tēpore vere est gēatio. Avere est motus, quia qđ mensurat tēpore per se & p̄o est ipse motus, & quietud tēpore mensurat, hoc est per cōparationem ad motū, vt declarari habet in 4. p̄lyfic. & quia illud est vere tale quod est secūdu se tale, & per qđ alia sunt talia : iteo res cadens sub tēpore vere est gēatio. Vere est motus quia motus est illud quod per se cadit sub tēpore, & quatenus alia cadunt sub tēpore, hoc est per cōparationem ad motum.

Tempore, & quatenus alia cadunt sub tēpore, hoc est per cōparationem ad motum. **O** Vterius forte dubitaret aliquis, quō h̄mōi res quæ secūdu aliquid est æterna, & secūdu aliquid temporalis est ens & gēatio simul. Dicendū quōd semper h̄mōi res media est ipsa aīa cœli, vt est per habita declaratū. Aīa autē cœli aliter est ens & aīa est gēatio. Est. n. ens per essentiam, sed est gēatio per cām. Est. n. quod per se distindit in figuram p̄dicamentorum essentialiter p̄dicatur de qualibet re : Quilibet. n. res est h̄mōi ens per essentia suam accipitur tā aliter ens pro ipso. Existente & sic solus Deus est ens per essentia, quia sua essentia est suū esse, cætera vero entia sunt per participationē : quia existunt participando esse. Sed hęc ens qđ dicit figuram p̄dicamentorū dicit de qualibet re essentialit, alit ē sunt h̄mōi ens separata vel simplicia & aliter cōposita. Formæ. n. separatae sunt h̄mōi ens entes, quia sunt per se sed cōposita per formā suā sunt entia nō entes, sed inherentes : nō sunt. n. entia per formā per se entem sed in alio existente. Dicamus ergo quōd aīa cœli non facit vnum cum cœlo secūdu esse : est. n. forma separata, & hęc esse per se. Propter qđ est ens entes per essentia : sed quōd sit gēio hoc hēt per cām : quia est cā gēationis & motus. iō h̄mōi aīa est simul ens & gēatio. Nam h̄mōi aīa non hēt proprie existenciam super ipsam substantiā cœli, quia (vt dicebat in. 1. 8. Propōne) oēs res hāt essentiam. i. substantiā p̄pter ens primū. Sed h̄mōi aīa habet existenciam supra cœlum quantū ad motum eius. Et quia ipse motus, (vt diximus) p̄t dici qđam gēatio, quia gēatio vno modo simplicia (vt dicebatur) idē est quōd motus, iō aīa cœli simul est ens, & gēatio. i. simul est ens & motus, sed non secūdu vnu & eundem modū, vt dicit in hęc, quia (vt patet) est ens per essentiam motus aut est per cām. In quibus verbis satis descriptū nobis natura aīæ cœli quæ sit, quia est talis natura separata & immaterialis quōd imitari attingit corpus, cum sit immediata causā generationis & motus. Sunt ergo animæ in se intelligentes : quia sunt proximiores rebus infimis & rebus corporalibus quāam intelligentiæ. **D** Deinde cum dicit

SECUNDA Pars Principalis Cōmenti.

I AM ergo manifestum est rex hoc quod diximus : qđ cōgeneratum cadens per substantiā suam sub rpe habet substantiam pendente per ens purum, quod est cā durabilitatis, & causa rerum sempiternarum omnium & desiderabilium Necessarium est vniuersaliū adipisci vnitates, & ipsum nō adipiscitur, sed reliquæ omnes vnitates sunt acquisitæ.

¶ Vt imponat finem libro suo, & vt coniungat finem principio, ostendit quō omnia dependant a causā prima, ex quo p̄t concludi quōd cā prima plus influat quāam cæteræ causas quod in principio huius libri dicebatur. Tria ergo facit. Q. uia primo facit quod disti est, **Secundo**

Propōnis Trigēsimæ Cōmentum.

Secundo declarat quod dixerat. Tertio epilogat circa determinata. **Secunda** ibi (& illius quidam significatio) Tertia ibi (iam ergo manifestum est & planum.) Dicit ergo (iam ergo manifestum est ex hoc quod diximus : qđ cōgeneratum cadens per substantiam suam sub tēpore hēt substantiam pendente per ens purū) sine primū (quod) ens purū sine primū (est cā durabilitatis, & cā rerum sempiternarum otium & desiderabilium) q. d. quōd temporalia dependunt ab ente primo : quia oīa dependent ab ipso tam sempiterna quāam desiderabilia, & ipsam primum est cā durabilitatis in oībus & subdit qđ (necessarium est vnum) q. d. quōd ipsum primum est necessariū, quia est ipsa vnitates & subdit qđ h̄mōi vnum necessarium sine h̄mōi primum est (facile adipisci vnitates) supple res alias (& ipsum nō adipiscitur) supple vnitates ab aliquo alio (sed reliquæ oēs vnitates sunt acquisitæ) supple ab ipso. q. d. qđ primum est vnum necessarium, quia est non hās vnitatem ab alio, sed oīa alia hāt vnitatem ab eo. **N**otandum autē qđ semper primum in quolibet genere cā est otium aliorum. Ex hoc ergo manifestum est qđ oīa temporalia dependunt a primo, imo nō solum temporalia sed oīa entia dependunt ab ipso.

¶ Dubitaret forte aliquis quō ex hoc quod dictum est manifestum sit qđ omne generatum hās substantiam suam in tēpore est pendens per ens primum, vel per ens purum. Dicendum qđ per propōnem trigēsimam primam & per hanc 3. 2. datur intelligi qđ oīa sunt connexa, & quōd res hāt ordinatum esse, ita quōd inter dissimilia temp est aliquod simile participans cum vtroq; & connexens vtrumq;. Sed quecunq; hāt esse connexionem & ordinatū, oportet qđ oīa illa ab vno procedant & ad vnum reducant. Ex hoc ergo quod diximus. i. ex ipsa connectione, & ex ipso ordine manifestum est quōd ipsa temporalia, & cætera omnia dependunt per ens primum.

¶ Vterius forte dubitaret aliquis quid faciat ad propōsitum quod hic dicit Auctor, quod primum est vnum necessarium & oīa hāt vnitatem per ipsum. Dicendum qđ (vt diximus) Auctor iste vult coniungere finē huius libri suo principio. Vult. n. ostendere quōd priā causā superfluit sine superabundat ab oībus alijs. Et quia hoc est abundare in alia se distindere, & in alia inflare, prima cā que ab oībus abundat, plusq; oīa alia se distindere, & plusq; oīa alia inflare. Et quia p̄ quod vnumquodq; tale, & illud magis. si oīa sunt vnum p̄ primum, conuequens est qđ ipsam primum sit magis vnum q̄ aliquid aliud, & quia virtus vnitatis est infinita quāam multiplicata (vt dicebatur in. 1. 7. p̄pōne, plus est de infinitate virtutis in p̄o quā in aliquo alio : & per cōsequens plus est in eo de abundantia : & ipsam plus influit, quāam aliquid aliud. finis ergo huius libri continuatē ei quod dicebat in principio : v3 qđ prima cā superfluit. itq; abundat, & plus influit q̄ alie causæ. **D** Deinde cū dicit

Et illius quidem significatio quod dico est, si inuenitur vniū faciens acquirere non acquisitū, & vnum faciens acquirere acquisitum. Tūc quæ differētia est inter ipsum & primū acquirere faciens rōne enim potest esse quin aut sit simile ei in oībus suis dispositionibus, aut sit inter vniū quodq; dīa, in alio superfluitas. Si ergo est simile illi in omnibus suis dispositionibus, tūc vnum eorum non est primū & alterum secundum.

¶ Probat quod dixerat, v3 qđ oīa hāt vnitatem a primo. Circa quod tria facit quia primo ostendit qđ primum superfluit. i. superabundat ab oībus alijs causis. Secundo ostendit qđ hoc est primum quōd sic superabundat, & qđ sic alia dependent ab ipso, & sic acquirunt bonitates suas, & etiam vnitates ab ipso, tanquā ab abundantat. Maxime. n. est superfluentis & insuperabundans : ut sic cōmunicet indigentibus. Tertio concludit intentum, quōd oīa sunt vnum per ipsum, & acquirunt vnitatem ab eo. **Secunda** ibi (& si vnum eorū) Tertia ibi (si ergo est ex alio.) Dicit ergo (& illius quidem quod dico) v3 quōd oīa dependent ex p̄o

Q

R

sp. A. P.

ibi 2.

S

Propōnis Trigēsimæ secundæ cōmentum.

(significatio est). i. probatio & declaratio est id quod subditur. v3 (si inuentur vnum faciens acquirere non acquisitum) cuiusmodi est cā prima (& vnum faciens acquirere acquisitum) cuiusmodi est causa secunda. (Tunc quæ dīa est) i. alia dīa est (inter ipsam) supple secundum (& primum acquirere faciens) & subdit quōd (non n. pōt esse, quin aut) primum siue pīa causa (sit simile ei). s. causæ secundæ (in oībus suis dispositionibus, aut) supple oportet quōd (sit inter vnumquodq;) inter primum & secundum (dīa, in alio simile illi). s. in primo erit superfluitas, siue superabundantia. (si ergo) supple primum est eorum (secundum) q. d. quōd si sit oīmoda similitudo inter talia habebunt se ex equo, non ergo se habebit vnum eorum vt primum, & alterum vt fm. Et quia impossibile est (cum videamus connexionem & ordinē in rebus) quia aliquod sit agens primum, & aliquod sit agens fm. Erīt ergo dīa inter talia agentia : & in alio, s. in agente primo erit superfluitas. i. superabundantia. Et in hoc differt primum a ceteris : quia, s. superabundat ab omnibus alijs. ¶ Deinde cum dicit.

Et si vnum eorum non est simile alteri in oībus dispositionibus suis, tunc proculdubio vnum eorum est primū, & alterum secundū, Illud ergo in quo est vnitās fixa non dependēs ex alio, est vntū primum verū, sicut ostēdimus : & illud in quo est vnitās inuenta ex alio non est vnum primum verum.

¶ Declaratio quōd primum superfluit & superabundat ab alijs : declarat quōd ex hoc cōpōt ei quōd sit primum : & quōd alia accipiant ab ipso ex superabundantia eius. ideo ait (& si vnum eorum) i. talium agentium, siue talium cōrū (non est simile alteri in oībus dispositionibus suis) quia, s. vnum superabundat, & aliud indiget (tunc proculdubio vnum eorum est primum) v3 illud quod superfluit siue superabundat (& alterum) est (fm) v3 quod indiget, & subdit q; (illud ergo in quo est vnitās fixa nō dependens ex alio) quia, s. non indiget alio, sed ex seipso est diues & abundans. Illud ergo quod est tale (est vnum primum verum, sicut ostēdimus) ex hoc erit & abundans. Illud ergo quod sit primum, quia, s. non dependet ex alio, nec indiget alio : sed est diues & abundans in se ipso, & subdit q; (& illud in quo est vnitās inuenta ex alio) siue ab alio acquisita. (Non est vnum primum verū) sed supple est dependens ab vno primo vero. ¶ Deinde cum dicit.

Si ergo est ex alio, est quidem acquisita vnitās ex vno primo. Provenit ergo inde, vt vni puro vero & reliquis vnīs sit vnitās. Et iterum non sit vnitās nisi per vnum primum verum: quod est causa vnitatis.

¶ Postquam declaravit q; primum non indiget sed superfluit & abundat : & quōd ex hoc est primum, quia non indiget & non dependet ex alio. concludit conclusionē intentā, s. q; ipsam primum & alia sunt vnū, sed differenter : quia ipsam primum nō hēt vnitatem ab alio, alia vero oīa hāt vnitātē ab ipso, dicens (si ergo est ex alio) i. si aliqua vnitās inuenta acquī sita ex alio (est quidem acquisita vnitās ex vno primo.) & subdit quōd, puenit ergo inde, vt vni puro vero & reliquis vnīs sit vnitās. & iterum non sit vnitās, nisi p; vnum primum verum quod est cā vnitatis) q. d. quōd quia oīs vnitās acquisita ab alio est acquisita a primo. Inde procedunt, & inde est : quōd tā primum q; alia sunt vnum, differenter tā : quia nō est vnitās in alijs, nisi p; primum qd est causa vnitatis in alijs: sed in ipso primo non est, vnitās ex alio. ¶ Notandum autē quōd quæ sunt causaliorum, abundantius inveniunt in causis, & p; quod vnumquodq; tale, & illud magis. Si ergo oīs vnitās acquisita est ex ipso primo : & p; primum est cā vnitatis : cōsequens est quōd ipsam sit magis vnam quam aliquod

Propōnis Trigēsimæ secundæ cōmentum.

aliud. cā ergo siue vnum, & primum est vnū, & alia sunt vnum, & quodlibet ens est vnū sed vnitas in primo non est acquisita ab alio : sed est cā quōd fiat vnitas in alijs.

¶ Dubitaret forte aliquis quid facta sit ad ppositum hoc quod pbat, primum sic esse vnum & esse cā vnitas in alijs. Dicendū quōd quanto aliquid est magis vnum tanto est magis simplex : & quanto est magis simplex, tanto est minus indigens, & magis abundans. Composita, sunt indigentia quia indigent partibus. Deus autē quia est diues simplex, & siue vnus : nullo alio indiget, sed sibi ipse est sufficiens & per se ipsum est diues & abundans vt in 2. p. pōne distūsus diximus. Ex vnitāte ergo & simplicitate primi arguitur superfluitas. i. superabundantia eius : & quia sic superfluit, & sic abundat: p; est q; ipse plus se distindat, & plus induat de sua bonitate in sua causā quā aliqua alia cā, qd fuit in p. pōne prima ppositum v3 q; oīs causā primariā plus est influens super ceterum suum quam cā. 2. Huius ergo libri finis reuertit ad huius libri principia: qd declarat volebam. ¶ Deinde cā dicit.

Iam ergo manifestum est & planum, q; omnis vnitas post vnum verum est acquisita. Veruntamen vnum primum verum est causalans vnitates, faciens acquirere non acquisitum, sicut ostēdimus.

¶ Epilogat circa determinata dicens (iam ergo manifestum est & planū, q; oīs vnitas post vnū v3) i. post vnum primū (est) supple vnitas (acquisita verū vnum primum verū est causalans vnitates faciens acquirere) supple ipsas vnitates (non acquisitum) quia ipsam primum nihil ab alio acquiritur (sicut ostēdimus) Prima ergo cā est sic vna simplex, q; nihil ab alio acquirit quia nō indiget alio. sed ē diues pfecta est alia acquirere, quia comunicat alijs diuitias suas. Et in hoc terminatur sententia libri de causis. Et sicut ille liber incepit ab abundantia causę primæ dicens q; causā primariā plus est influens & sic terminatur in vnitāte, & superfluitate siue in superabundantia causę primæ, quæ est Deus benedictus & sublimis cui est honor & gloria in secula seculorum Amen.

¶ Datum Anno Dñi M. C. C. Nonagesimo Die Martij ante purificationem Beate Marie Virginis, edita sunt, & scripta, & data à Fratre J. G. I. D. O. D. Roma Ordinis Eremitarum S. M. A. V. G. V. S. T. I. N. I.

REGISTRVM.

Omnes sunt quatercentones.

a b c d e f g h i k l m n o p q r .

Vacatis apud Petrum de Nicolais de Sabio Anno Dñi.
M. D. L.